

128. dv.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

1914 ÉVRE

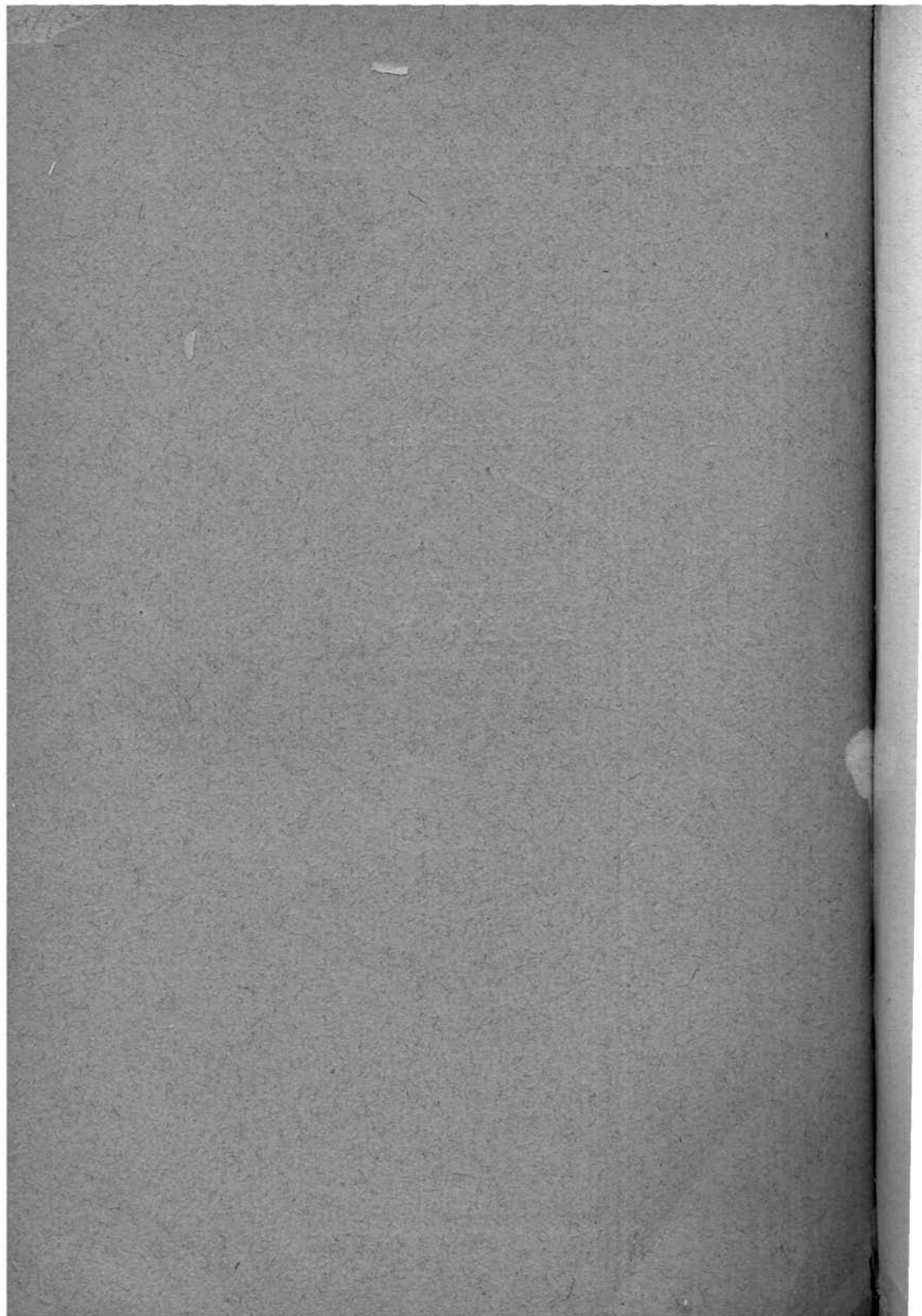
SZERKESZTETTE
ERDÉLYI PÁL
FŐTITKÁR

KOLOZSVÁR

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

1915.

AZ ERDÉLYI MŰZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

1914 ÉVRE

SZERKESZTETTE
ERDÉLYI PÁL
FŐTITKÁR

KOLOZSVÁR

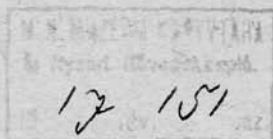
KIADJA AZ ERDÉLYI MŰZEUM-EGYESÜLET

1915.

Jung. I.
128 dr.

21.346/1914.

A választmány jelentése az Egyesületnek 1914 évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

Az elhúnyó esztendőnek utolsó napjai egyikén szívünk megtelt bánattal és dicsőséggel. Elvesztettük Herman Ottót, kinek ezelőtt ötvenesztendővel akkor még kezdetleges állattári gyűjteményünkben mi adtunk legelőször dolgozóasztalt, kit néhány évvel ezelőtt elismerésünk, hálánk és tiszteletünk koszorújával öveztünk, midőn Egyesületünk igazgató tagjává és állattárunk tiszteletbeli igazgatójává választottunk. „Herman Ottó tudományos bölcsője a Mikó lakban ringott; csakhogy a bölcsőből hamarosan nem botorkázó gyermek, nem idegen vezetőre szorúlt tanítvány, hanem a maga lábán, a maga útain járó mester került elő. És midőn itt hagyta Kolozsvárt, már szépen fejlődő gyűjteményt hagyott maga után. De hagyott egyebet is, hagyott az Erdélyi Nemzeti Múzeumra dicsőséget.”¹ Az innen induló tudományos és írói pálya dicsőségéhez szorosan hozzá tartozott, hogy azt első sorban is mi becsüljük meg és erről büszkén tehetünk vallomást. Sajátságos, hogy ezek a jelenségek szinte szimbolikus jelentőségre emelkedtek Herman Ottó tudományos és írói pályáján, de a mellett jellemző is, hogy őt, kinek korszakos és eredményeiben szélesesen terjedező s a messzi jövőndőbe világító munkássága az egész nemzet dicsőségévé lett, dolgozó asztalhoz mi ültettük, koszorút mi fűztünk homlokára.

Herman Ottó erős és valóban eredeti egyéniség volt. Mint tudós éppen úgy a maga lábán járt, mint politikus éppen úgy a saját programját képviselte, mint a hogyan magán életében törhetetlen és puritán életet élt. Pártját vakon követte, vagy merészen vezette, mikor programjuk egyezett, megindulás nélkül hagyta el s emelt fővel maradt programjával egyedül, mikor pártjával meghasonlott. Írói és tudományos életünkben szinte mindvégig egyedül maradt, mert a hogyan került a tömjént, épp úgy szerette az igazságot. Kemény, szinte szúrós szemét és harsány, szinte rikácsoló hangját kerülték azok, a kik jobb szerették a tömjént, mint az igazságot. Ezért volt, hogy mindvégig egyedül állott s mindaz az elismerés, dicsőség és koszorú, a mely őt politikai és írói

¹ Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Évkönyve az 1914. évre. Kolozsvár 1911. 90. l.

pályáján érte, mind az ő merészen ivelő homlokára esett, oszthatatlanul övé volt és maradt. Herman a hová lépett, mindenütt alkotott. Egyesületünknek kezdetleges gyűjteményéből Múzeumot teremtett; a politikában önálló programot képviselt, a Nemzeti Múzeumnak máig élő folyóiratát alapította meg, s az Ornithologiai Központot ő állította fel. Életének e szervező és alkotó eredményein túl tudományos és írói munkásságával új irányt, új módszert és meglepően új világokat mutatott. A nomádizáló és pásztorkodó, halászó, vadászó szabad magyart foglalkozása közben először ő nézte és ő értette meg. Mint a tanult régész, egymásután fejtegette le róla a különböző korok és civilizációk rétegeit s nyelvi, antropologiai, tárgyi és etnikai vizsgálódások alapján fölfedezte és megmagyarázta nemzetünk ős korát. Módszere új, szeme éles, megfigyelése biztos, kritikája erős, logikája fegyelmezett, fantáziája szabad és stílusbeli művészete kivételes és teljesen magyar. Ez adományokat puritán életbölcselet és fáradhatatlan munkálkodás fogta össze, miként nemes arany a gyűrű köveit. Talentumának ragyogó fényét először a mi körünkből sugározta, ősz fején utólszor a mi koszorúnk pihent. Herman Ottó dicsőségének egy sugara minket illet, mivel mi már akkor magunkénak vallottuk, mikor talentuma fesledezni kezdett s magunkénak tartottuk s tartjuk attól kezdve mind maiglan.

Miként Herman Ottó a távolban is a miénk maradt, a mienk volt dr. Udránszky László is, kit nemes hivatása körünkből néhány évvel ezelőtt a fővárosba szólított. Egyesületünknek kevés olyan igazi jó barátja volt, mint az elköltözött s mivel már nem tilthatja meg, elmondhatjuk róla, hogy készültségét és támogatását, tanácsát és munkálkodását mindig szívesen és önzetlenül ajánlotta Egyesületünknek. Mert második természete volt, hogy minden nemes törekvést támogasson; föllismervén Egyesületünk eszményi törekvéseit, részt vett munkánkban s bizonyára azzal a gondolattal, melyet magános óráiban nemzetünk szebb jövődjéről alkotott. Mint tudományában és izlésében teljesen európai magyar úr, meglátta a Királyhágón inneni magyarság élén a fejedelmi Kolozsvárt s világosan látta, hogy e valóságra alapított szebb jövő elkészítésében itt az Egyetemnek és az Erdélyi Múzeumnak jelentékeny szerepe van. Egyesületünk életében vezető szerepre nem vágyott s mégis irányítóan hatott. Ezt a benső vonzalmat azzal óhajtottuk viszonzni, hogy őt Kolozsvárról való távozása után is újra választmányunk tagjává választottuk. Mintha a materializmus világában szokatlan fény arra intene, hogy az eszményi törekvések ápolása a kebelben meleget áraszt, kint fényt sugároz.

Fájdalmasan érint, hogy a nemesen értelmezett humanizmus szolgálatában kidőlt dr. Taritzky Ferenc haláláról is meg kell emlékezni. A jog- és társadalom-tudományi szakosztály tüdőbajosokat gondozó intézetét ő érlette és valósította meg s ez a csendesen és áldásosan működő intézmény az ő vezetése alatt nevezetességre emelkedett. Mint orvosdoktor és specialista ren-

dületlen reménységgel tartotta szenvedő társaiban gyógyulásuk hitét, hogy saját beteg tüdeje gyógyulásában annál erősebben bizhasson. Fájdalom, az a szeretet, mellyel betegeit kezelte, az a buzgalom, mely munkásságában vezette, ma már csupán örökségünk s annál értékesebb, mennél jobban mérlegeljük veszteségünket. Bethleni Bethlen Karolina grófnő elhunytát annál fájdalmasabban jelentjük, minél inkább ritkulnak azok, kik nemzetségök hagyományait fentartva, eszményi világban élve, hirdetik nekünk és előttünk atyáink lelkeségét, melylyel az Erdélyi Múzeum ügyét diadalra juttatták. Évek hosszú során át meg megújuló örömmel láttuk, hogy törekvéseinket gyöngéden támogatva, megérti eszményeinket, megosztja munkánkat. Hálánk kíséri és emlékezetünk virraszt felette is

Veszteségeink sora nincs kimerítve, dr. Incze Béni és dr. Nyiredy Géza elhunytával választmányunkat, Létay Balázs, dr. Persián Kálmán, Köblös Zoltán, Borbély György és Walz Lajos halálával gyűjteményeinket érte súlyos veszteség. Amazok tanári és írói munkásságukon kívül, melynek egyes periodusai Egyesületünk keretében folytak le, táraink vizsgálatában, tehát bizalmi föladatak ellátásában mindenkor készséggel és hűséggel szolgálták Egyesületünket. Köblös Zoltán, dr. Persián Kálmán könyvtári tisztek, Borbély György gyakornok, Létay Balázs régész és Walz Lajos botanikus-kerti inspektor könyvtárunk, régiségtárunk és növénytárunk vesztesége, s mégis a miénk. S kivülök még hányan hunytak el a béke ölén s hányan sorsáért aggódunk a háború fürgetege alatt?

Szomorúan alkalomszerű, hogy évi jelentésünket veszteségeink felsorolásával kell kezdenünk. Hiszen az elmúlt évnek máris annyi halottja van szívünkben és illúzióinkban s mennyi hallottja lesz még a felettünk tomboló zivatarnak? Ez az esztendő, a népek csatáját diadalmas békére váltó nagy évnek százados fordulója, a békének diadalmas galambja gyanánt olajággal köszöntött be, de az ádáz háborúnak véres csőrű vércsége képében állott elénk. Szétszakgatta a XX. század illúziójának aranyos szövődékét, melyet a humanizmus és a tudomány, a művészet és a műveltség szírványos színeiből szövögettünk: a béke illúzióját, melyet mi gondosan óvtunk, a műveltségét, melyet ellenfeleink elhamvasztottak. Shakespeare nemzete többé nem az erkölcsi nagyság, hanem az önzés és álság politikusa, Moliére nemzete nem a műveltségé. Tolsztoj egyedül állott eddig is, mint a hogyan magában, nemzetök nélkül állanak Shakespeare és Moliére s mindazok, kik eddig az angol erkölcs és a gall szellem képviselői voltak. Ez az esztendő ránehezedett a dolgozó nemzetekre, megfelezte a társadalmat, mikor egyik felét halálos sebek osztására, másik felét halálos sebek enyhítésére kényszerítette. Megváltoztatta a világ képét s mindent a háború szolgálatára rendelt. Abban a pillanatban tehát, mikor az általános mozgósítás híre megjött, Egyesületünk élete is a háború felé fordult és ahhoz alkalmazkodott.

Mivel ez a váratlan fordulat az év első felének zavartalan,

lezárása után történt, így csupán az első félévben végezhattünk zavartalan munkát. A második félévben, miként az egész nemzet életében, a mi tevékenységünk is alkalmazkodott a háborús viszonyokhoz, részben úgy, hogy az idők járásához simult, részben úgy, hogy munkánk szűkebb mederben folyt. Tudományos és közművelődési egyesületek tevékenysége a háború alatt inkább összébb szorul, hogy annak folytonosságát megtartva, az elkövetkező béke további munkásságára fölkészülve állhasson. Semmi sem bizonyíthatja jobban a háború kedvező eredményét, mint az a társadalom, mely rendes munkáját, ha szűkebb keretben is, folytatja a háború s a nemzet érdekében. Az elmúlt esztendő első felében rendszeren és eredménnyel folyó egyesületi élet a háború kitörése után szinte magától vált csendesebbé, de Istennek hála zavartalanná.

Egyesületünk tagjainak egy része fegyveres szolgálatra, másik része a háborúval járó társadalmi kötelességek teljesítésére hivatott el; gyűjteményeink személyzetében és szakosztályaink működésében meg kellett éreznünk e fordulat hatását, minek természetes folytatása volt, hogy választmányunkat csupán a legsürgősebb teendőik ellátására hívtuk össze. Hat rendes és két rendkívüli ülést tartottunk, határozatainkat 150 jkvi szám alá foglaltuk és ügyirataink száma 295-ben az előző évekhez képeest jelentékeny csökkenést mutat, de még mindig nagyobb, mint az 1906 előtti évek bármelyikének forgalma. A hanyatlást az év második felében összébb huzódó élet, tehát a háború magyarázza. Összehasonlító adatunk arra figyelmeztet, hogy újjáalakulásunkban a háborús esztendő fokozatabb tevékenységben látott, mint az előtt a békének nyugodalmas éveit, pedig az év őszéről Vándorgyűlésünk is éppen úgy elmaradt, mint más társaságok vándorgyűlései, tárlatunk nem volt, népszerű és tudományos előadásaink is elmaradtak, szakosztályaink tevékenysége részben megcsökkent, részben a viszonyok szerint módosult. Így az orvostudományi szakosztály a háborús sebészet és más, a háborúval szorosan összetartozó elméleti és gyakorlati kérdések fölvetésével, tudományos és időszerű ciklust tartott, melynek sikerét általános vélemény szerint nemcsak időszerűségben, hanem tudományos eredményeiben ismerték el. A jog- és társadalomtudományi szakosztály szintén a háborús világhoz kapcsolódó kérdések ismertetése, tisztázása és megvilágosítása érdekében tartotta előadásait, részint a szakosztály ülésén, részint egyes ciklusok keretében. Gyűjteményeink, ha lassúbb ütemben, de eredményesen dolgoztak. Könyvtárunk gyarapodása örvendetesen megnyugtató, a benne folyó munkát egyes külön gyűjtemények rendezése és föllállítása, a szaporulat földolgozása mutatja. Levéltárunk a Czegei gróf Wass család levéltárával lett gazdagabb. A történelmi Erdélyt képviselő levéltárunkból az Erdély történetét végig kísérő és gyakran intező család iratai nem hiányozhattak és gróf Wass Béla úr öméltsága, mint a grófi család szeniora, a családnak régebbi kívánságát hajtotta végre azzal, hogy levél-

tárukat az Erdélyi Múzeum gondjára bizta. A könyvtár duplumai-
ból alkalmi gyűjteményeket válogatott össze, melyeket a velünk
szövetséges német katonák, a kórházainkban ápolt nemzetiségi sebe-
sültek részére engedett át s megkezdte a háborús emlékek gyűj-
tését. Régisígtárunkban derék munka folyt, melynek eredménye a
Bástya-utczai bérházban két gyűjtemény elrendezése és fölállítása,
a Ferencz József-uti bérházban a néprajzi gyűjtemény fölállítása.
Amott az építészeti és szobrászati emlékek és a prehisztorikus
anyag került szemléltető és tanulságos kiállításban a közönség elé,
még pedig olyan formában, mely múzeumi szempontból annál
figyelemre méltóbb, mert ez a rendszer a mi Múzeumunkban
nyert először alkalmazást. Ezt az anyagot és a hozzáfűződő tudomá-
nyos érdek mellett a kiállításában jelentkező szeretetet látva,
valóban mélyen sajnálhatjuk, hogy régisígtárunk önálló épülete
még a jövő föladata. Természetrajzi gyűjteményeink körében is
szorgos munka folyt. Ásványtárunkban az elmúlt év az azeleltinek
eredményes munkáját vitte tovább, egyformán gondot fordítván a
gyarapító és a rendező munkára s a tár tudományos működésére.
Növénytárunkban a herbárium áthelyezése s ezzel párhuzamosan
a Baumgarten-féle gyűjtemény fölállítása történt meg. A mohok
számozása is megindult s ezzel a múzeumi herbárium állományá-
nak számszerű megállapításához is közelebb jutottunk, ennek ered-
ménye maig 188927 lap. Állattárunkban is örvendetes jelenséggel
találkoztunk, gyűjteményeinek kiállítását megkezdette s egyelőre
két termet már megnyithat a nagy közönség előtt. Látni való, hogy
gyűjteményeink jelentései, nem csupán örvendetes, hanem egyúttal
igen értékes mozgalmakról és eredményekről számolnak be, méltók
arra, hogy különös figyelemben részesüljenek.

Mennél értékesebb eredményeket érhetünk el gyűjteményeink
körében és mennél gyümölcsözőbb munkát végezhetünk szak-
osztályaink által, annál nagyobb figyelmet kell fordítanunk egye-
sületi tevékenységünkre. Mert hiszen Egyesületünk ma már nem
csupán „társadalmi képviselője“ az Erdélyi Múzeumnak, mint volt
az alapítás korában és életének első tizedeiben, hanem egyik leg-
régebbi szerve a nemzeti közművelődést és tudományos munkát
váró és követelő társadalomnak. Fejlődése sok tanúlsággal szolgál,
de egyik sem annyira megnyugtató, mint az, hogy a legnehezebb
politikai viszonyok között lépett a nemzeti ügy szolgálatába és
példát adott e kötelesség vállalására. Utánnunk számos társadalmi
alakulás jött létre, de alig van egy is, melynek munkaköre oly
kiterjedt és munkálkodása annyi érdeket szolgálja. Rendeltesé-
kettős, mert a társadalmat a magasabb műveltség megbecsülésére
és támogatására neveli és mert a hagyomány életét táplálva s a
szellem termő képességét vagy alkotó erejét dajkálva, a nemzeti
érzést s a tudomány művelését szolgálja. Közös munkára sarkalja
minden szervét, gyűjteményeit és szakosztályait, s ezek eredmé-
nyeit megismerteti a körülötte élő társadalommal, e munka részeseivé
teszi a társadalmat alkotó egyeseket. Sajátos viszonyaink szerint

egyesületünk ama tropikus növényhez hasonlít, melynek gyökerei a talajba furódnak, szívó és tápláló indáit a levegőbe bocsátja. Hagyományainkkal a múltban gyökerezünk, élő szerveinkkel a mindennapi élet folyásába bocsátkozunk. Múzeumot tartunk fent, tudományt mivelünk és terjesztünk, társadalmi munkát teljesítünk a mindezt a közjogi Erdély területén, hol tevékenységünkre önkénytelenül is nemzeti patina rakódik. Minél nagyobb körre tudunk szerveinkkel elérni, annál jobban biztosíthatjuk hatásunkat és fejlődésünket is s minél több szolgálatot végeztünk eddig, annál hatékonyabb támogatásra kell számítanunk a nemzeti életnek minden tényezője részéről. Ez a kölcsönösség sehol sem indokoltabb, mint a mi életünkben, mert mi a múzeális, tudományos és közművelődési föladatoknak egész sorát teljesítjük, melyeknek ellátására országszerte különböző intézményeket kell fentartani. Ezt a kölcsönösséget a mi közönségünk érzi és tudja s ha pontosabban kívánnánk szólani, jeleznünk kellene, hogy ez főként a történeti Erdély társadalmát jellemzi. Apáinktól reánk szálló hagyományaink ereje él ebben az érzésben és elszélesedő munkásságunk hatása jelentkezik ennek tudatában. Természetes ha Egyesületünk is viszont közös hagyományaink és drága örökségünk dédelgetésében és nemzeti kötelességünknek lehető hű teljesítésében találta meg célját és föladatát. Jelentésünk e tekintetben a korábbiakhoz képepest az idén szegényebb, természetesen, mert az ily munkára alkalmas őszi és téli hónapok alatt s a háború izgalmaiban sem lelki nyugodalmunk nem volt, sem alkalmunk nem lehetett arra, hogy vándorgyűlésünk, felolvasó ciklusunk, előadásaink tartására gondolhassunk. Egész egyesületi életünket csupán a legszükségesebb teendők ellátására szorítottuk. Kulturális, társadalmi mozgalmakra e súlyos hónapok nem alkalmasak s a mint a magyar orvosok és természettudósok Nagyszebenbe hirdetett vándorgyűlése elmaradt, melyen Egyesületünk képviselői elnökünk önméltósága gr. Esterházy Kálmán vezetése alatt jelentek volna meg, s a mint a br. Kemény Zsigmond emlékére tervezett vajdakamarási és alvinczi ünnepekkel együtt más közművelődési és irodalmi ünnepek is elmaradtak, mi magunk is boldogabb időre hagytuk mindazt, a mit korábbi esztendő alatt hagyományaink és rendeltetésünk szerint végezni szoktunk.

A brassói fiók-egyesület föllállítására vonatkozó tárgyalások megszakadtak, az egyesületi szemle, a természethistóriai pályadíj szabályozása, a Kovács S.-féle pályázat eldöntése, a pedagógiai filmek erdélyi előmunkálatai, jobb időkre várnak. A mi történet, az év első felére esik, vagy korábban megindított akció következménye gyanánt jelentkezik. Gondoskodtunk Egyesületünknek a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsában való képviseltetésünkről, dr. Szádeczky K. Gyula ásványtári igazgatónak adott megbizással, és részt vettünk az abrudbányai polgári iskola ünnepén, hol Egyesületünket Bányai János és Eötvös Mihály tagtársaink képviselték. A felvinczi polgári olvasókörnek kiadványainkból és könyvtárunk feles darab-

jaiból összeállított kisebb könyvtárat bocsátottunk rendelkezésére, melyhez néhány búzgó tagtársunk ajándéka járult. Ily esetekben mindig érezzük, hogy hivatásunk és törekvésünk állandó küzdelemben állanak. Valóban semmi sem kívánatosabb, minthogy nemzeti kultúránk szárnyas hírnökeit, könyveinket, minden hová és szabad mozgással, röpíthessük szét és valóban fájdalmas, hogy ezt a kötelességet nem végezhetjük oly mértékben, mint tőlünk várják s magunk óhajtánánk. Ennek az évnek uralkodó plánétája, a háború állt útjába annak, hogy Gyarmathy Zsigáné szobrára tervezett gyűjtésünket megindítván, annak rendje és módja szerint eredménynyel zárhassuk le. Kalotaszeg művészi ízlésű népi hímezéseinek fölfedezése és megkedveltetése, Kalotaszeg szépségeinek, népe életének, vidéke megszeretettésének okos és gondos munkája fűződik nevéhez. Néprajzi múzeumunk kalotaszegi gyűjteményében Gyarmathyné szobra méltó lett volna hozzánk és illő lett volna hozzá. Egyaránt gyengéd és költői módja lett volna e gondolat megvalósítása a mi hálánknak és az egész magyarság elismerésének, mely Gyarmathynét, az író és néprajzi kútatót, életében körülvette. Mivel a háború segítő akcióin kívül minden más célra való gyűjtés megfeneklett, a szerény eredménnyel megindult gyűjtő mozgalom folytatását is jobb időre kellett hagynunk.

A viszonyok alakulása megzavarhatta és meg is zavarta, de rendszeres működésében nem akadályozta Egyesületünk életét s mivel kifelé nem voltunk annyira elfoglalva, alkalmat találtunk arra, hogy kiadványaink előfizetői, tagjaink járandóságai és tagsági illetményei körül az utóbbi évek hullámozása következtében beállott kétes kérdéseket tisztázzuk. Erre vonatkozó munkánkat a titkári iroda a pénztári hivatallal egyetértve végezte. Az 1914. évi közgyűlésig Bagaméry József, azután a választott pénztárnok Domokos Ernő, az ő hadba vonulása idején Gámentzy István urak látták el pénztárunk ügyeit. Látni való, hogy a háború még ebben a kérdésben is mennyire elevenbe vágott. Közgyűlésünk szép és igaz szavakat talált hálás köszönete kifejezésére, mikor Lendvay Emil érdemeit méltatta, melyeket nyolcz esztendei működésével szerzett. E szavak ismétlése helyett talán elegendő lesz fölemlíteni, hogy működése emléke a kortársakkal nem múlik el, hanem a Lendvay-pályadíj alpból jutalmazandó közgazdasági és pénzügyi tanulmányokkal évről-évre megújul. Az alapító levél ugyan még nincs készen, de gondolata nem titok egyesületünk körében.

Hadd legyen szó itt arról, hogy Egyesületünk a 6⁰/₀-os járadék kölcsönre 25000 koronát jegyzett, hogy a Farkas Ödön-féle alapítvány összege befizettetett, hogy Sófalvi Illyés Sándor urat alapító tagjaink közzé választottuk, ama nemes búzgalomért, melylyel a biharmegyei Igriczbarlangban végzett ásítások költségeit vállalta, hogy dr. Róth Hugó úr alapító tagjaink közé lépett. Itt számolunk be arról, hogy az állami javadalom és segély összegének felét az 1914. évi átmeneti és az egész az 1914/15-iki költségvetési évre megkaptuk. Ez utóbbi örvendetes tétellel gyarapodott az Egyesü-

let irodalmi és tudományos munkássága elismeréséül s annak támogatására engedélyezett tétellel. Ezek az egymás mellé sorozott adatok két jelenségről tanúskodnak. Arról, hogy Egyesületünk hatása egyenletesen terjed és arról, hogy ez társadalmi és állami elismerésben egyaránt részesül. Egyesületünknek valóban ez az útja a jövőben is és alig zárhatnánk e jelentést másként, mint becsületes küzdelmünkkel megérdemelt becsületes és állandó béke kivánásával. Egyesületünk a béke érdekében hozott már súlyos áldozatot, midőn tagjai közül elvesztette azokat, kiket a nemzet szent ügye a hadak útjára vitt, kiket e szent ügy áldozatúl kívánt. Alkalmat fogunk találni, hogy e fájdalmas veszteségeket számon tartsuk és dicsőséges emlékezetül hagyassuk az utókorra. Abban a reményben, hogy ez a sorozat nem fog ezután már sokkal gyarapodni, hogy a hálás megemlékezés alkalma hamarosan ránk köszönt, ejtsünk egy-egy könnyet elhullott vitéz társainkért és dolgozzunk tovább emberséggel, hogy méltók legyünk a béke áldásaira.

Kérjük a t. Közgyűlést, hogy e jelentést tudomásul venni sziveskedjék.

Kolozsvár, 1915 márczius 31-én

a választmány nevében

Erdélyi Pál
főtitkár.

A gyűjtemények állapota, gyarapodása és munkája.

A könyvtár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

A mult esztendő második felében kitört háború köti le minden érdeklődésünket s mikor most Könyvtárunk munkájáról számot adni készülök, úgy tűnik föl, mintha a békésen induló esztendő időben és emlékünkbén igen sokkal messzebbre csúszott volna vissza, mint a hol a kalendárium szerint állania kellene. Természetesen, mert a mult esztendő második fele eseményekben, érzelmekben és munkában rohamosan folyt el, annyira gazdag tartalmú volt s egymást váltó benyomásaink oly szertelenek és szertelenül változók voltak, hogy lelkünket és az időt mérő napokat egyaránt elfoglalták, megtöltötték és érzékeinket megjátszották. Eseményekkel, megpróbáltatásokkal, keserves aggodalmakkal, feszült várakozással és mindvégig fájdalmas izgalmakkal hömpölygő árja az időnek elzúgott felettünk és ragadott magával mindannyiunkat s oly gyorsan rohan még ma is tovább, hogy alig-alig mérhetjük a normális élet időmértékével, a kettyenő másodpercz, a kelő nap, az ujuló hold s a forgó föld tüneményeire alapított kalendáriummal.

A milliók háborúja új jelenség a világ történetében. A mi nemzedékünkre szállott megpróbáltatás súlya vállunkat és szívünket egyaránt nyomja, de hatása, komoly emlékei és fölemelő dicsősége a miénk marad. A háborúnak csodás szinfóniájában a had színterein búgó, sivító és dörgő dallamhoz a polgári élet és a nemzeti munka zaja ad kíséretet. Katonáink a nemzet anyagi és szellemi kulturáját védik, a nemzet pedig e kultura eszközeivel gondoskodik arról, hogy katonáinkat e nemes küzdelemben ellássa és alkalmassá tegye. Az e czélt szolgáló nemzeti munkára bélyegét a háború nyomja reá s annak egyetlen célja, hogy eredménnyel szolgálja a háborút és biztosítsa győzelmünket. Ezért ma mindannyian a nemzetnek küzdő katonafiai vagyunk, személy szerint, munkánk után és minden intézményünkben. Őseinktől örökölt katonai és minden erényeinkkel ezért lépünk sorompóba és egész életünket ezért vetjük próbára. Ezért fontos, hogy a nemzeti államnak minden szerve, a polgári társadalomnak minden tagja megfeszített munkával dolgozzék s úgy lássa el a reábizott teendőket, a hogyan

lehet, a hogyan a boldog békeért folytatott küzdelem megengedi, vagy megkívánja. Ha tehát az elmúlt esztendőről megemlékezünk, azt kell igazolnunk, hogy az idő súlyát megismertük, kötelességünket tudtuk és föladatainkat buzgó hittel végeztük.

A könyvtár személyzetéből az általános mozgósítás alkalmával s az időközi sorozások eredménye szerint 22-en vonultak katonai szolgálatra. Ez a tény legjobban mutatja, hogy könyvtárunktól a háború a legnagyobbat s legtöbbet, dolgos és gyakorlott embereinket követelte, de azt is, hogy e kötelesség teljesítésében hűségesen részt kértünk és vettünk. Ezt a büszke örömet fájdalmas vonásokkal árnyalja, hogy már eddig is voltak súlyos veszteségeink. Társaink közül néhányan, életükkel pecsételték meg hazájukhoz való hűségüket s néhányan a súlyosan sebesültek, maig kezelés alatt állanak; néhányan, időközben meggyógyultak, újra a harctéren küzdenek, néhányan hadi-fogságba estek. Az őket kísérő gond és aggodalom, az irántuk élő érdeklődés és sorsuk folyásával együtt hullámzó szeretetünk állandóan kísérte napi munkánkat s meg-meglopta nyugal munkát. Kollégialis hűségünk, személyes viszonyaink és közös munkánk láthatatlan szálaival szövődött át a harctereken küzdőkből s itthon dolgozókból álló személyzet élete, melyet a háború alakulása folytonosan árnyalt, hangulatban tartott s mindvégig egybekapcsolt.

Bármennyire érezzük annak kötelező voltát, hogy eddig szenvedett veszteségeinket elszámáljuk, fájdalmas megnyugvással számítunk arra, hogy ennek ideje is el fog következni s bízó hittel reméljük, hogy veszteségeink nem válnak nagyobbakká. A megpróbáltatás ideje még nem vonult el fejkünk fölé, korai lenne számvetést csinálni.

Katona-társainkat fölszívó fürgeteg két ízben viharzott közélünkben, mikor a máramarosi határon betört oroszok szélső csapatai a történelmi Erdély földjét tapodták s mikor az elpusztított Bukovinából betöréssel, tehát pusztulással fenyegettek. Éreztük a vihar szelét és aggódva gondoskodtunk legértékesebb gyűjteményeink sorsáról, megvédelmezéséről és megmentéséről. A Rector Magnificus támogatásával megtettük e célra a legtöbb biztonságot ígérő intézkedéseket s a Kormánybiztos úr ígérétében bízva reméltük, hogy azokat végre is tudjuk hajtani. Ez az örlő gond azonban arra is megtanított, hogy gyűjteményeink védelmét nem a pillanatnyi veszedelem idején, hanem rendszeres munkával, intézményesen s a béke ölén kell majd biztosítani. Azt hiszem, hogy e tekintetben az országos és magán-gyűjtemények mind a mienkhez hasonló helyzetben voltak s hogy ezutánra a gyűjteményeket ilyen meglepetéstől már előre meg kell kimélni. S miután végső eredményben minden hazai gyűjtemény nemzeti vagy, akár milyen kézben is, azok védelme állami föladat s ennek érdekében különleges intézkedéseket kell majd tenni. Természetes, hogy ilyenek alkotásában és elrendelésében első sorban is a gyűjtemények szakembereit fog kelleni meghallgatni. Megkönnyebült lélekkel és

hálás szívvvel gondolunk vissza azokra a nehéz napokra és kínos órákra, mikor gyűjteményeink sorsa koczkán állott és komoly kötelességül fogjuk tekinteni, hogy azok védelmét előkészítsük. Talán nem kell különösebben kiemelni, hogy közgyűjteményeink megvédése milyen fontos nemzeti érdek, hogy azok anyagának biztosítása elsődrendű feladat, melyet nem annyira az egyes intézményeknek és nem egyen-egyen, hanem az államnak és országosan kell majd megoldani.

A milliók háborúja, melynek szele elzúgott fölöttünk s foragata magával ragadta katoná-társainkat, már megindulásakor történelmi komorságban jelent meg, további folyásában bámulatos meglepetésekkel szolgálva, nagy jelentőségű eseményeket hozott és korszakos eredményekre hivatkozik. Szinte a kortársak előtt, szemünk előtt válik történelemmé s magával ragadja e hirtelen változó jelennek embereit és emlékeit. Könyvtárunk korán eszmélt arra, hogy e szemünk előtt történelemmé váló jelennek gyűjteményeink körébe vágó emlékeit össze kell gyűjtenie. Helyzetünk és viszonyaink szerint alakuló gyűjtési munkák megindítása eredményesnek ígérkezik. Kolozsvár sz. kir. város tanácsa idevonatkozó nyomtatványait eleiől fogva küldi s hatóságainknak követendő példát ad. Katonáink harctéri leveleiből, alkalmi kiadványokból, kivált a háborús levelező lapokból, ujságok külön kiadásaiból, az irodalomnak háborús termeléséből várható gyarapodásunk a rohamosan tűnő napoknak maradandó emlékei gyanánt őrzik e nehéz idő emlékét. Ezt a gyűjtést azonban két veszedelem is fenyegeti. Az egyik, hogy merőben csupán gyűjtéssé, inkább sporttá és szenvedélylé alakul, tehát nélkülözni fogja az anyag fölött szükség szerint uralkodó történelmi és szakszerű szempontokat; a másik, hogy a háborúnak napi használatra szánt s könyvtárakba illő emlékei igen rövid életűekké válnak. Ezeket elkerülendő már most meg kell kezdenünk az anyag megválogatását és konzerválását, hogy így jó előre elkerüljünk bizonyos nehézségeket, a melyek munkánk eredményét koczkára vethetik. Könyvtárnak, mint a miénk is, sem a divatos áramlat, sem a tetszetős divat árján úszni nem szabad s a mint soha sem jár a magán gyűjtők különleges területein és nem kalandoz el szana útakon és lidércz fénye után meghatározott céljától és kiszabott rendeltetésétől, a háborús emlékek gyűjtésében is függetlenül kell magát a szapora divat és különleges gyűjtők népszerűségétől.

Miután a meginduló háború az állami és magán élet minden viszonyában mélyreható és átalakító hatással járt, Könyvtárunknak is alkalmazkodnia kellett az új helyzethez. Meg kellett találnunk annak módját, hogy kisebb személyzettel és helyes takarékosággal hogyan tegyünk meg mindent, a mit tőlünk a háború követelt és a könyvtári munka folytonosságára és fejlesztésére tennünk kell vagy lehet. Új munka-tervet és beosztást készítettünk, távol küzdő személyzetünk hián az olvasó termék nyitását korlátoztuk, vidéki kölcsönzésünket, mint a többi hazai könyvtár is tette, megszün-

tettük, tehát így biztosíthattuk a könyvtári szolgálat folytonosságát és a belső munka folyását. Zökkenés nélkül illeszkedtünk az új helyzetbe, melynek vezető gondolata az volt, hogy az állami élet és a nemzeti munka nyugodt menete, ha korlátozva is, de föntartassék és haladjon, hogy a közművelődés szolgálata éppen akkor, mikor arra szükség van, fönn ne akadjon. Az így folyó munka eredményét a jelentéshez csatolt kimutatások ismertetik s már eleve meg kell állapítani, hogy a fölöttünk elviharzó fürgeteg daczára ez az esztendő sem mult el nyomtalanúl. Könyvtárunk különben másként is hűségesen szolgálta a háborút. A bukovinai menekülteket szívesen látva lehetővé tettük, hogy hontalanságukban legalább a szellemi élet területén ne érezzék magukat menekülteknek. Örömmel jegyezhetjük föl, hogy a menekültek kolozsvári emlékében könyvtárunk mindenha méltányoló elismerést remél, mert hálás közönséget ismertünk meg bennök. A helybeli kórházak egyikének oláh sebesültjeit, a szövetséges német hadsereg sebesültjeit, a nagyszabedényi kórház magyar sebesültjeit főként duplamainkból válogatott olvasmányokkal láttuk el s nélkülözhető darabjainkat a kórházak részére át is engedtük. Alig lehet eldönteni, mi fölött éreztünk nagyobb örömet, a fölött-e, hogy módunkban volt értünk vérző katonáink nehéz óráit enyhíteni, vagy a fölött, hogy útra tett könyveink ily súlyos időben szolgálhatták hivatásukat.

Az esztendő gyarapodása a könyvtár egész területén kielégítő volt, sőt, ha számba vesszük, hogy a második, a háborús félév, természet szerint csökkenő eredménnyel járt, a kimutatásnak végső adata az elmúlt évnek megfelelő adataitól nem is maradt el annyira. Azért történt ez így, mert a sajtóügyi köteles nyomtatványok átvétele az elmúlt évben is pontosan megtörtént s mert a közönség támogató szeretete is állandóan velünk volt. Feltűnhet ugyan, hogy az ajándékban nyert gyarapodás adata kisebb, mint az előző évről szóló, de magyarázatul meg kell említeni, hogy az az adat legnagyobb részben az első, a békés félévre esik. A miből joggal lehet arra gondolni, hogy ez az esztendő, ha békésen végződhetik, nemcsak elérte volna a tavalyit, hanem meg is haladta volna. Mindezt nem panaszképpen, hanem megnyugtató sorolom föl. Annál inkább, mert a határainkon becsapó szennyes hullám s a becsapni készülő zagyvalék áradat nemcsak évi termésünket, hanem egész gazdaságunkat fenyegette. Kétszeresen örvendetes tehát, ha ezekben a nehéz időkben megtarthattuk, a mi gondjainkra bízott és ha föntarthatuk korábbi haladásunk tempóját. Meg kell itt emlékezni arról, hogy a torlódó veszedelem láttára, a végeken aggódo közönség fanatikus bizalommal kereste fel könyvtárunkat, hogy veszendőbe menő iratait és könyveit őrizetünkre és védelmünkre bocsássa. Nem sok, a mit így kapunk, de annál becsesebb, mert kettőt bizonyít. Azt, hogy a szellemi művelődés ösztöne nő, szeretete gyarapszik és azt, hogy annak apró patakjai felénk folydogálnak.

Kimutatásokban a vétel útján szerzett gyarapodás a múlt évi-

hez képest csökkent, a köteles nyomtatványoké jelentékenyen emelkedett. Az előbbinek oka, hogy javadalmunkat inkább kötetésre kellett fordítanunk; még pedig 1903 óta gyűlő folyóirataink kötetésére, a kézírattári anyag konzerválására és tatarozására. A háborúnak kell tulajdonítani, hogy a külföldi csereviszonyból várt gyarodás az év második felében majdnem teljesen elmaradt.

A háborús időt szemléltetőbben érezteti az a kimutatás, mely kölcsönzési és olvasótermi forgalmunkat adja. Az előbbi évnek idevonatkozó adatát ugyan össze lehet vetni a mostanival, de jobban érdekel, hogy a legforgalmasabbnak ismert november hó, a háborús ősön alatta maradt a rendszerint lanyhább forgalmú tavaszi hónapoknak. Nyilván való ebből, hogy a végső kimutatások különbségét a háborús világnak kell fölírni; tovább menve, kitűnik ebből az egy adatból, hogy a könyvtár közművelődési hatása és jelentősége megszorított forgalma daczára még a súlyos hónapok alatt is megmaradt.

Ha már ezek az adatok, melyeket közönségesen a könyvtári élet mérőszerszámául szoktunk tekinteni, ilyen megnyugtatóan szólnak, a belső munka eredményeit még nyugodtabban számlálhatjuk elő. Rendes gyarodásunk földolgozásán kívül, a melyet megfogyott személyzetünk lassúbb tempóban végezhetett, az idén három rendszeres munkát fejezhetünk be. Egyik a naptárak csoportja, másik a szomorú-jelentéseké, harmadik az egyetemi nyomtatványoké.

Az Egyetemi nyomtatványok befejezése a múlt esztendőből nyúlt át, de az idén ért véget. E gyűjtemény fölállításával régi hiányunkon segítettünk. Egyetemi nyomtatványaink ugyan eddig is külön csoportban s bizonyos rendszerben voltak, azonban e gyűjtemény földolgozásában részint eltérések, részint hiányok mutatkoztak, mivel az idevonatkozó fölfogás nem alakult ki végérvényesen és a követett eljárás nem volt következetes. E miatt ingadozást láttunk már abban is, milyen egyetemi kiadványok soroltattak ebbe a gyűjteménybe s abban is, hogyan és mint kezelendők az egyes egyetemi kiadványok. Az egyetemi disszertációkat eleve kivéven e csoportból, az egyetemek állandó jellegű és kormányzásukat illető hivatalos kiadványait mint valóságos egyetemi nyomtatványokat soroltuk ide. E szerint minden olyan mű, a mely az egyetemek multjára, jelenére, egyetemi kérdések fejtegetésére vonatkozik, vagy az egyetemek munkásságának tudományos eredményeit adja és a periodikus kiadványoktól függetlenül jelenik meg, kikerült a gyűjteményből. Az ilyen módon önállósuló művek tulajdonképi könyvesházkunkba kerültek s ezzel kiszabadultak abból a gyűjteményből, melybe jóhiszemű félreértésből vagy talán az elv téves magyarázatából olvadtak bele és szinte nyom nélkül éltek benne. A gyűjtemény anyaga meghatározott, fölállítási módja, földolgozása és nyilvántartása tisztázódott s így a szembetűnő tévedések helyreigazításával, korábbi hiányok pótlásával és az erre vonatkozó megállapodások úzusba foglalásával helye és belső természete szerint rendszeressé vált.

Naptáraink egy része, kivált az irodalmilag is értékesebb régi

anyag, olyan, a milyen földolgozásban állott eddig is, de az újabb, sőt a sajtóügyi köteles nyomtatványból gyűlő legújabb anyag sok tisztázandó kérdést vetett föl. Ezért a könyvtár átszállítása és új felállítása idején, naptárainkat egyelőre félretettük és együtt, egy csoportban, ideiglenes nyilvántartásban kezeltük. A naptárakkal nálunk is és mindenütt sok érdekes kérdés merült már eddig is föl. Nem számítva azt, hogy egyes naptári kiadványok legfőbb könyvkereskedelmi, nyomdai vagy éppen pusztán üzleti célú szolgáltak, hogy ezeknek szigorúan tudományos gyűjteményben nehéz helyet szorítani és rendszeres földolgozásuk sok felesleges munkával jár, a naptárak címzavának megválasztása, könyvészeti leírásuk módja, felállításuk lehetővé tétele különleges eljárást kívának. Ott, ahol nincs szakrendszer, mint a raktári elvet valló könyvtárakban, arra is kell gondolni, hogy az egész naptári anyag valamiképpen együtt tartassék. Legtermészetesebben a katalógusban történhetik ez meg és e célra külön elbánsás válik szükségessé. Mind e nehézségeket tudva, a naptárakat egyelőre pihentettük s most vettük elő, mikor a sor rájuk került.

Nem föladatunk a fölmerült kérdések megoldásának most való ismertetése, elegendő tudni azt, hogy a naptárak felállítása, cédulázása megtörtént és pedig úgy, hogy ezt a csoportot raktári elhelyezésünkben és katalógusunkban egyaránt kielégítő eljárással dolgoztuk föl.

A szomorú-jelentésekben elbúvó élettrajzi, családtörténeti, művelődés- és köztörténeti adatok gazdagsága ez egyleveles nyomtatványok gyűjtését és megőrzését is kívánja. Ezeket együtt, egy csoportban tanácsos tartani a csoportokon belül az elhunytak² neve szerint betűsorba osztva, az egyneveket időrendbe téve állítani fel. Könyvtári fejlett technikánk e tekintetben eligazíthat bennünket. Kezelésükben más nehézség mutatkozik, az t. i., hogy a sokféle forrásból eredő anyagot kellően megválogassuk és alapgyűjteményünkben összesítsük. Ehhez a munkához egyebeken kívül sok idő kell s elvégzése után csupán egy adatot kapunk, a gyűjtemény statisztikáját. Szomorú-jelentéseink keresztülmentek ezeken a műveleteken s ennek eredményeként a gyűjtemény ma összesen 76300 darabból áll, a kettős és fölösszámúakat nem számítva.

A korábban megindított rendszeres munkák során kézikönyvtáraink kiegészítéséről kell megemlékezni. A kézikönyvtárak állománya állandóan változásnak van kitéve a szerint, a mint újabb kiadások és művek a régebbi kiadások és művek helyére kerülnek; a szerint, a mint pótlásukat a könyvpiacz vagy a véletlen lehetővé teszi.

A köteles nyomtatványokból eredő folyóiratok folytatólagos földolgozása és kiválogatása következtében 86 folyóiratnak 1476 kötetét osztottuk be és 15 folyóiratnak 372 kötetét tettük duplumba. Az előbb jelzett csoport kötés alá is elkészült s kötetése is megindult. Ezzel folyóirataink gyűjteményét 1914-ig a lehetőség szerint teljessé tehetjük s elérhettük azt, hogy e roppant gazdag anyaggal most már tisztában vagyunk.

Kézíráttárunk 327 műnek 833 kötetével, illetőleg darabjával gyarapodott. Ez az eredmény két nagyobb gyűjtemény megvásárlása és földolgozása alapján bontakozott ki; egyik Gál Lászlónak eredeti kézíratai és kézíratos készlete, a másik egy erdélyi régi vándor színésztársulat könyvtára. Amaz Erdélynek politikai, jogi és alkotmánytörténeti ismeretére, emez színházi és színháztörténeti viszonyaira vonatkozó irataink gazdagodását jelentí, és értéküket növeli, hogy kiadatlan és ismeretlen anyagot is tartalmaznak, melynek egyrészt Gál életére és működésére, másrészt a XIX. század második felének szinpadára van fontossága. Oláh kézíratainkat néhány vásárolt darabbal gazdagítottuk. Dr. Vályi Gyulának ritka kézíratai közül néhány jegyzetét dr. Vályi Gábor ajándéka gyanánt kaptuk meg. A kézirat-gyűjtemény katalógizálása tovább folyt, a gyarapodás föllállítására és számozására megtörtént s a régi és új anyag konzerválása érdekében viszonyainkhoz mérten sokat köttettünk.

A levéltár életében különös értéket jelent a czegei gróf Wass-család levéltára, mely örökletétül ez év folyamán került hozzánk. Régi és szorgalmasan előkészített terv valósult meg ezzel s ez a tény egyformán jellemző a czegei Wass grófi család multjára és jelenére. Multját talán az jellemezheti legjobban, hogy a család teljesen begyökeresztett a nemzeti élet s a szűkebb, erdélyi haza talajába s változatlan és állandó birtoklással üli ma is XII. századi birtokait, hogy e hosszú idő alatt a család erős férfiai és szép asszonyai mindenkor méltó képviselők voltak nemzetiségi területen a hegemon magyarságnak s hogy a hazának minden nemzedéke megadta vitéz katonáját, erős várispánját, a polgári pályán udvari és politikai szolgálatokban is kiváló tagjait. A mint Erdély élete és története alig képzelhető el a gróf Wass-család nélkül, az Erdélyi Múzeumban őrzött családi levéltárak között is mindig keresték a Wass-ok levéltárát. Annál inkább kereshették, mert a grófi család széniorai, kik a levéltárat őrizték, készséges örömmel gondoltak arra, hogy családi történetüknek és nemzeti multuknak tartozó felelősségüket ránk, országos gyűjteményre ruházzák. A család akaratát Wass Béla gróf hajtotta végre, mikor az év tavaszán levéltárukat családi levéltáraink között elhelyezte. A gróf Kornis-levéltár anyagának kiegészítéséhez az idén 619 darab járult s a magunk gyűjteményei is örvedetesen gyarapodtak. A báró Bálinti és a Matskási család levéltárának föllállításával párhuzamosan 19 kisebb családi levéltár rendezése folyt és fejeződött be s a kincstári levéltárból selejtezett és a szászvárosi iratok rendezése ment végbe.

A nehéz idők folyamán könyvtárunk életére és működésére súlyosodó nehéz viszonyokon kívül, melyekről röviden már megemlékeztünk s melyeket felszámolni még nem adatott, nagy veszteség érte könyvtárunk személyzetét négy társunk halálával. Köblös Zoltán a RMK. avatott munkása és könyvtárunk egyik legjelesebb tisztviselője, mult évi februárius hó 19-én elhunyt. Korán költözött el s elvesztését annál mélyebb fájdalommal érezzük, mennél több elismerés követte s mennél szebb jövő kecsgettette könyvtári és

írói munkásságát. RMK. gyűjteményünk az ő keze alatt bontakozott ki s könyvészeti, művelődés- és családtörténeti dolgozatai emlékezésünkön túl is, sokáig hirdetik önzetlen törekvéseit, hevülő lelkét és fáradni nem tudó munkálkodását. Dr. Persián Kálmánt és Borbély Györgyöt a harctéren veszítettük el. Mind a kettő hősi halált halt, emez a déli harctéren amaz a Kárpátok éjszakai lejtőjén 1914. aug. 30-án, katonáit előre vezetve. Veszteségünk fájdalmát tompítjuk azzal az aggodalommal és azzal a szorongó reménnyel, hogy a háborúban kint lévő társaink közül többet elveszteni nem fogunk. Mély megilletődéssel s fájdalmas érzéssel követtük korai sírjához Szurovy Józsefet, kinek elmúlásában a váratlanul jött veszteséghez a hozzáfűződő reménység kilobbanása járult. 1914. december 17-én pihent meg zaklatott lelke. Küzdelmes ifjusága után szinte a megvalósult remények teljesebbé hajnalán tért pihenőre.

Az új esztendőre átsuhanó Szilveszter éjjele tavaly zajtalanabb, csendesebb, vidámság nélkül való volt; a fölhajnalodó új esztendő boldogabb jövő, a békesség reménységét lopta szivünkbe. Nehéz óráinkban két bizonyágunk volt e reménység teljesebbé, egyik, hogy anyagi és szellemi kultúránk, melyet védelmezünk, valóság; a másik, hogy fegyverünk élén, melylyel védekezünk, az erkölcsi és történelmi igazság fénye csillog. Ebben a tudatban s ebben a reménységben egyikek voltunk mindannyian. Közönségünk szeretete, munkatársaink buzgótsága kísérte könyvtárunkat s ha valaha jól esik ezért a nagyértékű támogatásért köszönetet mondani, most kétszeresen kötelesség. Köszönetem első sorban mégis a könyvtár tisztviselői karát, egész személyzetét illeti, mely a nehéz napok alatt fokozódó buzgalommal és állandó szeretettel látta el megszaporodott teendőjét.

Jelentésem mellékleteit a t. Közgyűlés szives figyelmébe ajánlva, kérem annak tudomásulvételét.

Kolozsvár, 1915 februárius 12-én.

Erdélyi Pál
könyvtárigazgató.

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára gyarapodása az 1914. évben.

	Egyetem				Múzeum			
	mű	kötet	füzet	darab	mű	kötet	füzet	darab
Nyomtatvány — — — —	1574	3352	—	—	5523	7516	—	—
Ösnyomtatvány — — — —	—	—	—	—	—	—	—	—
Régi Magyar Könyvtár — — — —	—	—	—	—	12	12	—	—
Folyóirat — — — — —	18	846	—	—	58	1009	—	—
Hírlap — — — — —	1	27	—	—	11	173	—	—
Egyetemi nyomtatvány — — — —	—	—	316	—	—	—	—	—
Disszertáció — — — — —	342	—	342	—	—	—	—	—
Értesítő — — — — —	—	—	—	661	—	—	—	—
Vegyes nyomtatvány — — — —	24	—	—	157	71	—	—	209
Térkép — — — — —	20	—	—	41	16	—	—	19
Kézirat — — — — —	—	—	—	—	327	833	—	—
Szinlap — — — — —	—	—	—	—	—	—	—	83
Proklamáció — — — — —	—	—	—	—	—	—	—	3
Egyleveles — — — — —	—	—	—	—	—	—	—	4
Gyászjelentés — — — — —	—	—	—	—	—	—	—	9994
Oklevél — — — — —	—	—	—	—	—	—	—	907
Facsimile — — — — —	—	—	—	—	—	—	—	11
	1979	4225	658	859	6018	9543	—	11230
					1979	4225	658	859
					7997	13768	658	12089

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának gyarapodása forrása szerint az 1914. évben

a nyomtatványi osztályban

	Nyomtatvány		R. M. K.		Folyóirat		Hírlap		Vegyes nyomtatvány		Térkép		darab					
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet						
Vétel utján — — — —	341	609	5	5	—	69	1	17	10	31	1	1	1	—	—	—	19	
Ajándékul — — — — —	919	1517	—	—	6	56	10	156	61	178	15	18	82	—	—	3	4	117
Cserében — — — — —	5	81	3	3	1	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	354
Köteles — — — — —	4258	5309	—	—	51	807	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9504
Letétül — — — — —	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	5523	7516	12	12	58	1009	11	173	71	209	16	19	83	3	4	9994	—	—

a kézírattári osztályban

	XVI. század		XVII. század		XVIII. század		XIX. század		XX. század	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
Vétel útján	—	—	1	1	2	2	14	17	232	699
Ajándéku	—	—	—	—	—	—	3	3	31	36
Letétül	—	—	—	—	—	—	18	35	18	29
	1	1	2	2	35	55	281	764	8	11

a levéltári osztályban

	Oklevél						Czimeres levél	Oklevélmásolat	Arczkép és viselet	Könyvczimlapp
	XIV. század	XV. század	XVI. század	XVII. század	XVIII. század	XIX. század				
Vétel útján	—	—	—	1	22	454	—	4	1	4
Ajándéku	—	—	—	13	221	55	—	—	—	—
Letétül	1	20	11	24	79	—	1	—	—	—
	1	20	11	38	322	509	1	4	1	5

összefoglaló kimutatás

	Vétel		Ajándék		Letét		Csere		Köteles		Összesen	
	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	drb
Nyomtatványok	358	752	1011	2131	4	4	a) az orvosi- és term. tud. sz.-tól b) a Bölcs-, ny.- és tört.-tud. szakosztálytól c) alkalmi	4	97			
Kéziratok	251	721	40	48	36	64					327	833
Oklevelek	—	492	—	291	—	135					—	918

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ősnyom- tatvány		R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet					mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
	darab																	
Berde Béla — — — —	1	1																
Bethlen Karolin gr. — —	2	2																
Biedermann Józsefné — —	6	12																
Buday Árpád dr. — — — —	1	1																
Daianu Illés dr. — — — —													2					
Id. Daniel Gábor br. — — —	5	5																
Dabrowski Jan — — — — —	1	1																
Eisler Mátyás dr. — — — —	1	1																
Ellend József — — — — —	1	1																
Erdélyi Pál dr. — — — — —	4	10					4	7							1	3		
Ferenczi Miklós dr. — — —	1	1																
Gidófalvy István dr. — — —	1	1																
Hangay Oktáv — — — — —	1	1																
Illyés Gizella — — — — —		5																
Janet, Charles — — — — —		4																
Joubert, J. — — — — —	1	1																
Karácsonyi Mihályné — — —															1	1		
Karl Béla — — — — —	1	2																
Kils Ödön — — — — —	476	742					17	66	2				1	15			12	12
Lénárt József — — — — —	1	1								2								
Losonczy Ernő — — — — —																		
Márki Sándor dr. — — — —	1	1					2	2								4		
Méhely Kálmán — — — — —		1																
Özv. Mikó Imréné — — — —	51	83											2	7				
Mínay Lajos — — — — —	1	1																
Miskolczy-Simon János — —	1	1																
Molnár József dr., Tatai —	31	50										2					1	1
Möller István — — — — —	1	1																
Nagy Elek — — — — —										1								
Némedi Gábor — — — — —	1	1																
Péterfi Márton — — — — —	1	1																
Piványi Jenő — — — — —	1	1																
Rajka László — — — — —	4	5																
Rexa Dezső — — — — —	1	1																
Roska Márton dr. — — — —	4	23																
Simay Ernő — — — — —	1	1																
Stein János — — — — —		2																
Székely Ödön — — — — —	1	1													1	1	1	1
Szél Gáspár — — — — —	2	2																
Özv. Tatrossy Mórné — — —																	1	1
Vályi Gábor dr. — — — — —	240	388					37	84	80	4			3	23	7	147		
Varga Zsigmond dr. — — —	1	1																
Veress Endre dr. — — — —		3																
Waldapfel János dr. — — —	1	1																
Wyon Reginald — — — — —	2	2																
Összesen — — — — —	919	1517					61	178	82	3	4	117	6	56	10	156	15	18

a kézírattári osztályban

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Bethlen Karolin gr. — — — — —	2	2
Ferenczi Miklós dr. — — — — —	1	1
Köblös Zoltán — — — — —	2	2
Küis Ödön — — — — —	25	30
Szentkirályi Ákos dr. — — — — —	2	5
Tóth Endre dr. — — — — —	1	1
Vályi Gábor dr. — — — — —	7	7
Összesen — — — —	40	48

a levéltári osztályban

Az ajándékozó neve	Oklevél	Arckép és viselet
Bethlen Árpádné gr., Kolozsvár — — — — —	227	
Bethlen Ödön gr., " — — — — —	1	
Esterházy Kálmán gr., " — — — — —	8	
Ferenczi Miklós dr., " — — — — —	36	
György László, Budapest — — — — —	1	
Kóváry Ernő dr., Vajdahunyad — — — — —	4	
Liebrich Gyula, Kolozsvár — — — — —	3	
Martján Julián, Naszód — — — — —	1	
Nagy Aranka, Kolozsvár — — — — —	1	
Nagy Elek, " — — — — —	1	
Vályi Gábor dr., " — — — — —	7	1
Összesen — — — —	290	1

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1914. évben beérkezett cserepéldák kimutatása

az orvosi és természettudományi szakosztály részéről

H o n n a n	Nyomtatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
	Budapesti kir. Orvos-Egyesület — — — — —	—	1	—
Erdélyi Kárpát-Egyesület — — — — —	1	1	—	—
Magyar Bába-Egyesület — — — — —	—	—	—	1
Magyar kir. Földtani Intézet — — — — —	—	1	—	1
Magyar Nemzeti Múzeum — — — — —	—	—	—	1
Magyar Ornithologiai Központ — — — — —	—	—	—	1
Magyar Tudományos Akadémia — — — — —	—	—	—	1
Magyar Turista-Egyesület — — — — —	—	—	—	1
Magyarországi Kárpát-Egyesület — — — — —	—	1	—	—

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- írat	
	mű	kötet	mű	kötet
	Kir. m. Természettudományi Társulat	—	—	—
Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften	—	—	—	1
Gyógyászat szerk.	—	—	—	1
Gyógyszerészeti Hetilap szerk.	—	—	—	1
Méhészeti Közlöny szerk.	—	—	—	1
Tuberkulózis szerk.	—	—	—	1
Naturwissenschaftlicher Verein für Schwaben und Neuburg, Augsburg	—	2	—	—
Naturforschende Gesellschaft, Basel	—	1	—	—
Bergens Museum	—	1	—	1
Naturforschende Gesellschaft, Bern	—	1	—	—
Naturwissenschaftlicher Verein für Bielefeld und Umgebung	—	1	—	—
Verein für Naturwissenschaft, Braunschweig	—	2	—	—
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles	—	1	—	—
Société Royale Zoologique et Malacologique de Belgique, Bruxelles	—	1	—	—
Kaiser-Wilhelm-Museum, Crefeld	1	1	—	—
Naturforschende Gesellschaft, Danzig	—	2	—	—
Westpreussischer Botanisch-Zoolog. Verein, Danzig	—	1	—	—
Società Entomologica Italiana, Firenze	—	—	—	1
Société de Physique et d' Histoire Naturelle, Genève	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft, Görlitz	—	1	—	—
K. Gesellschaft der Wissenschaften, Göttingen	—	—	—	2
Naturwissenschaftlicher Verein für Steiermark, Graz	—	2	—	—
Verein der Ärzte für Steiermark, Graz	—	1	—	—
Société Hollandaise des Sciences à Harlem	—	—	—	1
Societas pro Fauna et Flora Fennica, Helsingfors	—	3	—	—
Naturwissenschaftlich-Medizinischer Verein, Inns- bruck	—	1	—	—
Naturforscher-Gesellschaft bei d. Universität Jurjev	—	1	—	—
Naturwissenschaftlicher Verein in Karlsruhe	—	1	—	—
Matematyczno-przyrodnicza Akad. Umiejetnosci w Krakowie	—	2	—	—
Société Vaudoise des Sciences Naturelles, Lau- sanne	—	—	—	2
Museum Francisco-Carolinum, Linz	—	2	—	—
Naturwissenschaftlicher-Verein für das Fürstentum Lüneburg	—	1	—	—
Gesellschaft z. Beförderung d. ges. Naturwissen- schaften, Marburg	—	1	—	—

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Société Impériale des Naturalistes, Moscou ---	---	---	---	1
Aerztlicher Verein, München ---	---	1	---	---
K. B. Akademie der Wissenschaften, München ---	---	---	---	---
Comissao do Servico Geologico de Portugal, Lisboa ---	---	1	---	---
Società Toscana di Scienze Nat. resid in Pisa ---	---	1	---	1
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag	---	---	---	2
Jednota Ceskych Matematiku v Praze ---	---	---	---	1
Naturwissenschaftlicher Verein, Regensburg ---	---	1	---	---
Verein der Freunde Naturgesch. in Mecklenburg, Rostock ---	---	---	---	1
Comité Géologique, St.-Petersburg ---	---	6	---	1
Stavanger Museum ---	---	1	---	---
Upsala Läkareförening ---	---	---	---	1
Geological Institution of the University of Upsala	---	1	---	---
K. k. Naturhistorisches Hofmuseum, Wien ---	---	---	---	1
Naturforschende Gesellschaft, Zürich ---	---	---	---	1
Michigan Academy of Science, Ann Arbor	---	1	---	---
Museum of Comparative Zoölogy, Cambridge ---	---	2	---	1
New-York Academy of Sciences ---	---	---	---	1
Academy of Natural Sciences, Philadelphia ---	---	---	---	1
Missouri Botanical Garden, St.-Louis ---	---	---	1	1
Australian Museum, Sydney ---	---	---	---	1
State Geological Survey, Urbana ---	---	1	---	---
Smithsonian Institution, Washington ---	1	11	---	---
Összesen ---	3	61	1	36

a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Magyar Földrajzi Társaság ---	---	---	---	1
Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság ---	---	---	---	2
Magyar Irodalomtörténeti Társaság ---	---	---	---	1
Magyar Nemzeti Múzeum ---	---	---	---	1
Magyar Néprajzi Társaság ---	---	---	---	2
Magyar Nyelvtudományi Társaság ---	---	---	---	1

H o n n a n	Nyomtatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
	Magyar Numizmatikai Társaság --- --- --- --- ---			
Magyar Protestáns Irodalmi Társaság --- --- ---				1
Magyar Történelmi Társulat --- --- --- --- ---				1
Magyar Tudományos Akadémia --- --- --- --- ---				2
Országos Középiskolai Tanáregyesület --- --- ---				1
Bács-Bodrogmegyei Irodalmi Társaság --- --- ---				2
Délmagyarorsz. Tört.- és Régész. Múzeumtársulat				2
Debreczen város múzeuma --- --- --- --- ---		1		
Dugonics Társaság, Szeged --- --- --- --- ---		1		
Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület ---		1		
Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat ---				2
Kassay Kazinczy-Kör --- --- --- --- ---			1	
Pécs-Baranyamegyei Múzeum-Egyesület --- --- ---	1	1		1
Székely Nemzeti Múzeum --- --- --- --- ---		1		
Szepesmegyei Történelmi Társulat --- --- --- ---		1		2
Tolnavármegyei Közművelődési Egyesület --- ---		1		
Trencsénvármegyei Múzeum-Egyesület --- --- ---	1	1		
Veszprémvármegyei Múzeum --- --- --- --- ---		1		
Budapesti Szemle szerk. --- --- --- --- ---				4
Család és Iskola szerk. --- --- --- --- ---				1
Egyetemes Philologiai Közöny szerk. --- --- ---				1
Erdély szerk. --- --- --- --- ---				1
Katholikus Szemle szerk. --- --- --- --- ---				1
Keresztény Magvető szerk. --- --- --- --- ---				1
Magyar-Zsidó Szemle szerk. --- --- --- --- ---				1
Múzeumi- és Könyvtári Értesítő szerk. --- --- ---				1
Transilvania szerk. --- --- --- --- ---				1
Museum of the Brooklyn Institute --- --- --- ---				1
Royal Society London --- --- --- --- ---				3
Römisch-Germanisches Museum, Mainz --- --- ---				1
Zgodovinsko Društvo v Mariboru (Marburg) --- ---				1
K. B. Akademie der Wissenschaften, München ---		1		
Wästfälischer Provinzialverein für Wissenschaft und				
Kunst, Münster --- --- --- --- ---		1		
Kungl. Witterhets-, Hist.-och Antikv. Akademien				
Stockholm --- --- --- --- ---		1		
Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten			2	
Michigan Academy of Science, Lansing --- ---			1	
Carnegie Foundation for the Advancement of Tea-				
ching, New-York --- --- --- --- ---			1	
Smithsonian Institution, Washington --- --- --- ---			3	
Összesen --- ---	2	20		41

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1914. évi jövedelmeiről és azok felhasználásáról.

		Bevétel		Kiadás	
		kor.	f.	kor.	f.
1	Rendes javadalom --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	3120	—	—	—
2	Rendkívüli bevétel --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	9	60	—	—
3	Engedélyezett kölcsön --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	1000	—	—	—
4	Áthozat az 1913. évről --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	130	67	—	—
5	Gyűjtemények gyarapításáért --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	—	—	370	32
6	Könyvkötő munkákért --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	—	—	81	60
7	Szállításért és úti számlákért --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	—	—	656	81
8	1910. évi kölcsön törlesztéseért és kamataiért --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	—	—	1700	—
9	Engedélyezett kölcsön visszafizetése --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	—	—	1000	—
10	Rendkívüli munkákért --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	—	—	790	—
11	Vegyes kiadások --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	—	—	114	23
		4260	27	4712	96
Tulkiadás --- ---		422	69	—	—
		4712	96	4712	96

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1914. évben

Hónap	Házi használatra kivett művek		Az olvasó termekben használt művek	
	mű	darab	mű	darab
Januárus --- --- --- ---	242	658	4937	5643
Februárus --- --- --- ---	321	879	4425	5682
Márczius --- --- --- ---	142	545	5826	6737
Április --- --- --- ---	190	520	3135	3765
Május --- --- --- ---	131	428	4366	4915
Június --- --- --- ---	133	358	3534	3976
Július --- --- --- ---	A könyvtár zárva volt			
Augusztus --- --- --- ---				
Szeptember --- --- --- ---	68	197	1683	1984
Október --- --- --- ---	349	672	2394	2877
November --- --- --- ---	240	591	2458	2764
Deczember --- --- --- ---	209	486	1863	2375
Összesen ---	2025	5334	34621	40718

Az érem- és régiségtár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának az 1914. évről szóló jelentését tisztelettel a következőkben teszem meg.

A gyarapodást illetőleg két rovatos kimutatást mellékelek, melyből kitűnik, hogy a gondjainkra bizott gyűjteménytár gyarapodása ebben az esztendőben 265 darab érem és 3278 darab régiség.¹

A gyarapodásnak természetét ugyanezek a rovatos kimutatások székely módorban feltűntetik és mi a múlt évi jelentésünkben jelzett szempontoknak tiszteletben tartása mellett, óvakodunk attól, hogy a Tisztelt Közgyűlésnek bővebb méltatással a terhére essünk. Tehetjük ezt annál is inkább, mert hiszen gyűjteménytárunknak folyóirata elég jellemző képet nyújt a gyűjteménytárunkban folyó tudományos munkásságnak egyik-másik részletéről. Aki intézményünk iránt érdeklődik, ezekből a jellemző képekből könnyen megítélheti munkásságunk természetét és értékét. Kiemelnünk csak egy pár szempontot kell.

Az éremtárnál bizonyára feltűnik a gyarapodásnak számbeli csekélyisége. Nem új jelenség ez, mert a múlt évben is találkoztunk apadással, ha nem is ilyen feltűnő mértékben. Akkor nem emeltük ki, mert esetlegességnek tartottuk azt az okot, mely pontosan megállapíthatólag ezt az eredményt szolgáltatta. Ma amikor két év tapasztalataira hivatkozhatunk, rá kell mutatnunk erre az okra:

a nagyméltóságú m. kir. pénzügyminiszterium rendelete értelmében, az egész ország területén napfényre került éremleleteknek kiválasztási joga a Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára és a budapesti m. kir. tudományegyetem érem- és régiségtára után közvetlenül a kolozsvári Ferencz József tudományegyetemnek az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtárával egyesített érmészeti intézetét illeti meg. Ennek a rendeletnek értelmében a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága küldötte le intézetünkhöz az ilyen éremleleteket akkor, a mikor a kiválogatást a jogosítás értelmében

¹ Ebben nincs benne a porolissumi 1914. évi ásatás anyaga; ellenben benne van a múlt évi és az előtti anyagból az 1914. év folyamán feldolgozott: porolissumi, csákgorbói, marosgombási, jánosszállási (Szeged határában) és mezőbándi ásatások anyaga. Az 1914. évi porolissumi ásatások anyagának feldolgozása folyamatban van.

intézetünket megelőző másik két intézet elvégezte. Két év óta ez az igazgatóság érdemeletet intézetünkhöz nem küldött s az éremtári gyarapodás csekélységét ez magyarázza meg.

Hogy a gyarapodás csekélysége mellett annak minősége egészen első rangú, az annak a következménye, hogy a vételeknél általában azt az elvet követtük, hogy csak jó darabot vásárolunk. Ezt az elvet azért is fenntartottuk, mert anyagi eszközeink nagyon mérsékeltek, de azért is, mert a hazai leletekből, a szükséges darabok — a két utóbbi esztendőket leszámítva mindig — ezüst értékben kerültek gyűjteménytarunkba.

A régiségtár gyarapodásának természetét szintén megjelöli szkémás módon, a csatolt táblázat. Itt csak azt kell megjegyeznünk, hogy a legértékesebb anyagot az ásatások szolgáltatták. Ki kell ezt emelnünk különösen azért, mert ebben a tekintetben kötelezettségeink vannak, amelyeket jól esik teljesítenünk.

Az erdélyi palaeolithos kor szempontjából nagyon fontos leletet köszönhetünk ez évben annak az ásatásnak, amelyet Kúthy Károly községi bíró úr különös jó akarata és Köllő Ignác alispán úrnak figyelmes és odaadó támogatása nélkül, nem végezhetünk volna. Az ásatás helye Szentgericze község Marostorda vármegyében.

Éppen így lekötelezte intézetünket gróf Bethlen Józsefné úrnő, a kinek szives hozzájárulása nélkül azok a népvándorláskori leletek, a melyek ma Marosveresmartról intézetünkben gondosan feltárva foglalnak helyet, vagy elkallódtak volna, vagy tudatlan túrkálók kezeiben tudományos értéküknek javát veszítették volna el.

A porolissumi ásatásokért, melyeket ez idén is folytattunk, különös köszönettel tartozunk Szabó György úrnak, a ki ez évben is végtelen hála kötelezte intézetünket.

Ennyit a gyarapodásról.

Az intézet életéről szólva utalunk arra, hogy a Bástya-utczai házban, a képtár rendbe hozatala után, építészeti és szobrászati emlékeinknek azt azt a részét kezdtük meg elhelyezni, a mely eddig felállítható nem volt. Ez évben annyira előrehaladtunk, hogy a földszinten az összes termekben elhelyeződtek azok az emlékek, a melyek hazarészünk művészettörténetére e két művészeti ágból rendelkezésünkre állottak, de az eddig meglevő helyiségekben kiállításukra hely nem volt. A földszinti helyiségek megteltek. Igaz, hogy összes emlékeink még itt sem fértek el, de annyi emlékünknél nyert itt tűrhető elhelyezést, hogy immár gyönyörűséggel tekinthetünk át rajtuk és elmondhatjuk, hogy hazánkban egyetlen gyűjtemény sem rendelkezik e téren hasonló gazdagsággal. Ha most elgondoljuk azt, hogy a központi egyetemen levő hasonló gyűjteményünk valaha egyesíthető lesz az itt felállított gyűjteménnyel, akkor lelkünk benső örömmel telik meg, mert látjuk egy szebb jövődönnek fényes körvonalait. Másra pedig, mint egy jobb jövődönnek előkészítésére, a mai viszonyok közt nem is törekedhetünk.

Ugyancsak a Bástya-utczai ház földszintjén kezdtük meg

gyógyszertári emlékeinknek rendszeres felállítását. Megszüntettük az igazgatói irodát és azt ilyen természetű emlékeink kiállítására használtuk fel. Reméljük, hogy 1915-ben ez is befejezhető lesz.

A legnehezebb munka az első emeleti helyiségekben várakozott reánk. Tizenkét éven át állandó törekvésünk volt két dolog:

1; az emlékek megmentése,

2; az azok rendszeres felállításához szükséges múzeumi épületnek megteremtése.

Utóbbi törekvésünk sikerre nem vezetett. Az anyaggyűjtésre irányzott törekvésünk, — különösen azóta, hogy gyűjteménytárunk számára a közoktatásügyi kormány rendes és rendkívüli államsegélyt nyújtott — azt eredményezte, hogy — a világnak egyik legérdekesebb művelődési területén működve — tudományos anyagunk úgy mennyiség, mint főképen minőség tekintetében szinte szédítő gyarapodást nyert. Ezt a gyarapodást kénytelenek voltunk állandóan raktári helyiségekben elcsomagolva őrizni, nem hagyván fel a reménnyel, hogy a régiségtári épület kérdése majd csak megoldódik.

Ez az elcsomagolás természetesen megakadályozta a gyűjtött anyagnak tudományos értékesítését. Viseltük ennek odiumát a meddig meglehetett az a reményünk, hogy törekvéseinket valóra válthatjuk; de nem voltunk jogosítva tovább viselni azt akkor is, a mikor a helyzettel tisztába jöttünk és láttuk, hogy bérelt helyiségnél jobbra nem lehet reményünk. Ezért tehát bérelt helyiségeinkben szakítottunk az elcsomagolás rendszerével és áttértünk arra, hogy a gyűjtött anyagnak egy részét múzeálishan kiállítsuk, másik részét pedig olyan *rendszeres repositoriumi kezelésben részesítsük*, mely azoknak tudományos felhasználását lehetségessé teszi. Ezt a célt szolgálta az építészeti és szobrászati emlékeknek a földszinten történt múzeális jellegű felállítása is.

Hogy ebben a felállításban nem lehetett ragaszkodni a kor és stílus szerint való egymásutánnak feltüntetéséhez, az egészen természetes, mert hiszen bérelt helyiségeink valaha lakószobák, konyhák, éleskamrák, cseléd-, fürdő- és előszobák voltak. Ezek a helyiségek nem alkalmazkodtak a mi feladatainkhoz, nekünk kellett tehát az adott helyiségekhez alkalmazkodnunk. Az egyes emlékeket ott állítottuk fel, a hol arra a legalkalmasabb hely kínálkozott. A korok egymásutánját könnyű lesz most már a jövő múzeum igazgatójának megcsinálnia, a mikor az egyes emlékek összeállítva előtte állanak. Átszállításukat tehát a jövőben emelendő régiségtári épületbe úgy eszközölheti, mint azt a korok egymásutánja megkívánja. Sőt az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára egykor esetleg emelendő épületének, annak idején még a terveit is könnyebben készítheti el, mert az anyag, melyet majd elhelyeznie kell, nem halmokban hever előtte, hanem könnyen kezelhető és értékelhető állapotban.

A második emelet a képtár, a földszint az építészeti és szobrászati emlékek által lévén igénybe véve, az első emeletén már az

első pilanattól helyszükével kellett megküzdenünk. Az emelet keleti szárnyán, annak északi végén levő előszobával kezdtük meg a múzeális kiállítást. Itt a maros-décsei kezdő-fémkori három „in situ” kiemelt temetkezést állítottuk ki.

Az erre következő teremben a maros-décsei sírmező leleteinek folytatása, a hunyadmegyei csoklovinai Cholnoky- és a biharmegyei Igricz-barlagnak palaeolithos leletei nyertek helyet, nem különben az erődi praemykenai és protomykenai leletek.

E leleteknél a repositorium rendszernek azt a típusát alkalmaztuk, melynél a múzeálisan kiállított és a repositoriumban elhelyezett anyag egyazon szekrényben talál elhelyezést, tehát a lelet mindkét fajta elhelyezése együtt történik. E rendszernél a szekrény típus egyesíti a kétféle elhelyezési módot, a melynek természetesen megvannak a maga igen megbecsülhetetlen előnyei, de természetesen bizonyos hátrányokkal is jár. E hátrányok egyike, hogy kissé drágább és miután „noi siamo poveri Christiani” a harmadik teremnél már kénytelenek voltunk a múzeális kiállítást a repositoriumostól teljesen elválasztani, a minek eredménye az lett, hogy ugyanazért a pénzért sokkal több, de tisztán csak múzeális kiállításra alkalmas szekrényt nyertünk. Ezzel szemben egy előszobának és a hozzátartozó, világítás nélkül szűkölködő benyílónak területét tisztán repositoriumos szekrények elhelyezésére használtuk és így megvalósítottuk a repositoriumos elhelyezésnek egy másik típusát is.

Hazánkban elsőül kíséreltük meg ezeket és azt hisszük, hogy a múzeológia szempontjából, a régiségtárakra vonatkozóan, eléggé jelentékeny kísérletet végeztünk, a melynek bizonyára meglesz, sőt a sepsiszentgyörgyi múzeum berendezésénél már meg is van, a maga irányító hatása.

A harmadik és negyedik szobában tehát tisztán múzeális jellegű a kiállítás. Ezek közül:

a harmadik szobában a palaeolithos-kor állatvilágának szentelünk egy kiállítási szekrényt; egy másikat pedig ezen kívül még a kezdő-fémkor kagyló és agyag technikájára igen fontos egyik leletünknek is. Ez utóbbi mellett kétoldalt úgyane kornak igen tanulságos és eredeti állapotban kiemelt egy-egy katlana, illetőleg tűzhelye kapott helyet.

A negyedik szobában gyűjteménytárunknak egyik elsőrangú büszkesége, a rendszeres ásatással is hitelesített felső-marosújvári bronzlelet nyer elhelyezést, ha ugyan ennek kiállítása át nem nyúlik az ötödik szobába is. Ez a lelet eddig az egyetlen, a mely szinte teljes egészében került szakemberek kezei közé. Megtételére fontos maga a tömeg, melylyel fellép, de ettől eltekintve, hazai rokon leleteinket ez a lelet egészen más világításban tünteti fel; sok hibás felfogás elenyésztetésére alkalmas és azért teljes kiállítását kellett véghez vinnünk.

Az ötödik és a hatodik szobában kívánjuk folytatni az őskori leletek kiállítását. Az utóbbiakban azonban már az erzsébetvárosi

orgonát (XVIII. sz.) is el kellett helyoznünk, valamint itt nyert elhelyezést az igazgatói dolgozó szoba bútorzata is, mivelhogy — mint már említettem — külön dolgozó szobára nem telik.

A hetedik szobában állítottuk ki a magyargyerőmonostori XVIII. sz.-beli orgonát, a mely kolozsvári mesternek a munkája. Ugyanitt nyertek elhelyezést református templomi bútoraink, a melyeket ebben az évben kellő módon restauráltunk. Ez a szoba ma még magába foglalja vas és fa-ládáinknak egy részét, melyeket beosztani ez ideig nem lehetett.

A nyolczadik szoba csúcsíves izlésű templomi felszerelésünknek van szánva. Ez ideig felállítottuk ott a székelyszombori és csiksomlyói pompás szárnyas oltárainkat, faragott kórus-székeinket és miseruha tartó, stílusos vasalással ellátott szekrényünket.

Ezzel aztán a rendezés hosszú időre megakadt, mert a rendelkezésre álló többi szobákat a szolnok doboka-megyei gyűjteményből átvett emlékeket magában foglaló egy udvari szoba kivételével, egészen a Torma Zsófia-féle gyűjtemény rendezése foglalja el. Nyolcz teljes hónapja folyik ez a munka és teljes erővel is még legalább ennyire lenne szükség. Tekintve azonban, hogy a hadjárat következtében személyzetünk arra a minimumra redukálódott, a mely a folyó ügyek végzését sem győzi, — a rendezésnek természetesen pihennie kell.

A Ferencz József-úton levő helyiségekben csoportosított néprajzi gyűjtemény rendezése három szoba elkészüléséig haladt, a melyekben a bölcső-gyűjtemény és a halászati csoport végződött be teljesen, a mikor a hadjárat reánk köszöntött és ott alkalmazott szakemberünk hadba vonult.

A „*Dolgozatok*“ című folyóiratot 30 íven pontos időben megjelentettük és pedig ezidén is magyar és francia nyelven.

Azt, hogy a hadjárat milyen veszteségeket jelent reánk nézve, ma még nem látjuk át egészen a maga teljességében. De egy pótolhatatlan veszteséget már is fel kell jegyeznünk: elvesztettük *Létay Balázst*.

Azt a nemes szerepet, melyet a magyarság Nyugateurópa művelődésében játszott, nagyon hamis világításban látja a világ, mert azok a boldogabb nemzetek, a melyek az emberi művelődés munkáját ma vezetik, éppen mert boldogabb sorsuk hatalmasabb eszközöket állított az ő rendelkezésükre, — a maguk szempontjából nézik a dolgokat, a maguk érdekében formálják a múltak történetének képét. Holott a magyarság onnan szakadt ki a Keletről, a hol az emberi művelődésnek bölcsője ringott és a honnan ennek a nemzetnek ősei is hozták a legelső művelődési hullámokat a távoli nyugatra.

Ezt az igazságot számtalan jelből látjuk. De azt bizonyítani is kell, komoly, erős bizonyítékokkal, ha azt akarjuk hogy az igazság érvényre jusson és olthatatlan lánggal világítson.

A bizonyítás munkája nehéz és sokoldalú, hatalmas erő kifejtést kíván s ehhez hosszú és kitartóan folytatott előkészülés kell. Csak

törhetetlen lélek, hatalmas lelkesedés, Istentől adott fényes tehetségek és elpusztihatatlan kitartás bírják meg ezt a nagy feladatot. Létay Balázs szinte egy évtizedre terjedő munkájával az előkészület nagy művét már a háta mögött tudta. Most kellett volna megindúlnia az első magyar mesopotámiai expedíciónak, most az elmúlt decemberben s ennek lelkéül ő volt kiszemelve. Éppen akkor, a mikor kaptuk a hiteles hírt, hogy a galicziai harcztéren hősi halált halt.

Bizonyára sejtik most már, hogy milyen nagy a mi veszteségünk. Honnan vegyük ennek pótlására az erőt; honnan merítsük újra egy évtizednek a hitét, lelkesedését és munkabírását és hol van az a másik fiatal ember, a kívül őt magát pótolni lehetne?! A becsület mezején elesett munkatárs emlékét áldással őrizi meg intézetünk az idők végéig!

Veszteségeinkről szólva nem haladhatunk el szó nélkül Dr. *Kőváry Ernő* halála mellett. Majdnem egy évtizede, hogy minden jelentésünkben találkozhatott a közgyűlés a megboldogult nevével. Valóságos intézeti tagnak tekintettük őt, a ki Hunyadmegye gazdag régészeti területéről egymás után küldötte fontosabbnál fontosabb felfedezéseiről a jelentéseket, nem egyszer törve magát velünk együtt, az ásatásokhoz szükséges fedezet előteremtésében. Törekvéseink legőszintébb megértőjét, munkánkban a legodaadóbb támogatót veszítettük benne: Hiven őrizzük emlékét!

Veszteségeinkben egyetlen vigasztalásunk az a névsor, melyet ajándékozóinkról állítottunk össze. Jelentésemet a nekik szóló őszinte köszönettel és azzal a kéressel zárom, hogy jó indulatukat tartsák meg intézetünkkel szemben a jövőre is, vigasztalásul és buzdításul.

Ajándékozók névsora.

Régiségtár:

Adorján Gyula
Balázs Ferencz
Baló Zsigmond
Bartha Miklós
Gr. Bethlen Józsefné
Bodóczy J.
Buday János
Dr. Cholnoky Jenő
Dévai ref. egyház
Esztegar Jakab
Fülöp Péter
Gálfalvy János
Gáspár Józsefné

Gomba Károly
Griss Imre
Hencz Péter
Herepey János
Horváth Géza
Kiss Jenő
Kis Mártonné
Kozma Béla
Dr. Kőváry Ernő
Gr. Kuún Gézáné
Léber Gyula
Lehoczky András
Leó István
Özv. Mikó Imréné
Dr. Mikó Lőrincz

Nagy Margitka
Osváth Lajos
Pataki András
Dr. Pataky Jenő
Páska Fülöp
Rosenfeld Ármin
Dr. Roska Márton
Sándor István
Dr. Schilling Ottó
Sebestyén Dávid
Szabó Imre
Szabó György
Szász Edith
Szász István
Tárkányi György
Turcsa Miklós
Vekele Sándor
Zsigmond Dezső

Éremtár:

Balázs K. Józsefné
Baló Zsigmond
Buday György
Buday Kálmán
Erőss Ferencz
Ferenczi Gizella

Dr. Ferenczi Miklós
Dr. Gajdos József
Dr. Gockler Lajos
Gulyás János
Horváth József
Keresztes Gyula
Kovács Dezső
Dr. Kovács István
Dr. Kovács Istvánné
Kovács József
Dr. Kőváry Ernő
Nagy Árpád
Nagy Péter
Orsovai állami polgári iskola
Dr. Papp Ernő
Pásztóhy Ernő
Dr. Pataky Jenő
Pataki Lázár
Sándor István
Dr. Schneller Vilmos
Simon István
Szabó György
Vallás és Közokt. miniszterium
Vályi Gábor
Weisz Dezső
Zalatnai kohóifőnökség

Kimutatás az E. N. M. régiségtárának 1914. évi gyarapodásáról.

Részlet	Beszerzés módja	csoport											Összesen	Főösszeg		
		Óskori	Római	Népvándorlaskori	Árpádkori	Fegyvertári	Közép- és újkori ötvösség	Iparürlénet	Costume	Architectonikus és szobrászat	Képzőművészet	Gyógyeszer-tári			Néprajzi	Vegyves
Arany	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere			2											2	2
Ezüst	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	5		29			1	1	3						34	14
Réz	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	9	1					3					1		10	14
Bronz	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	107	53	156				1	5						296	325
Vas	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	49	29	385		1		1	8				11		463	490
Hő	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	30	8	21				8		2			2		59	216
Ryag	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	165	68	149				5	8				3		387	522
Fa	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere			6									18		6	46
Üveg	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	66	232	58					2						356	361
Csont	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	776	1	40					1				1		817	830
Egyéb	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	357	1	21		1			2				8	12	379	431
Összesen	Ásatás Vétel Ajánd. (letét) Csere	1564	373	867		2		5	3				8	33	2809	3278
Főösszeg		210	53	3	1	2	1	40	2	2			3	66	52	378
		39			2								1	1	39	
		1813	426	870	1	4	1	48	2	11	99	3			3278	

Kolozsvár, 1915. januárius 20-án.

Dr. Pósta Béla
egyetemi ny. r. tanár,
igazgató.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Éremtárának ajándéko-

			Ókori				Középkori				
			Folyó				Folyó				
			ar.	ez.	br.	össze- sen	ar.	ez.	br.	össze- sen	
Ókori és Byzantínus	Ó-görög	vétel	—	—	1	—	—	—	—	—	—
	Róm. közt.	vétel	—	1	—	—	—	—	—	—	—
		ajándék	—	3	—	—	—	—	—	—	—
	Róm. csász.	vétel	1	8	5	—	—	—	—	—	—
Byzantínus	ajándék	—	25	58	83	—	—	—	—	—	—
	vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Hazai	Magyar	vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Erdélyi	vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Külföldi	Ausztria és ör. tart.	vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Olasz	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Svájci	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Francia	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Belga	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Holland	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Angol	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Svéd	vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Német	vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Lengyel	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Balkán	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Török	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	vétel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Japan	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Egyh. állam	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tengerentúli	ajándék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			1	37	64	102	1	1	6	8	

zás és vétel útfján való gyarapódása az 1914. évben.

Ujkori										Kegyérem				Bárca és játék-pénz	Vétel	Ajándék	Végösszeg		
Folyó						Emlék				össze- sen	ez.	br.	más					össze- sen	
ar.	ez.	nikk.	br.	más	papír	ez.	br.	más	össze- sen										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	83	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	105
—	4	—	1	1	—	1	9	2	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	5	—	5	—	41	2	1	1	55	—	1	—	2	1	—	—	22	61	—
1	4	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	1	89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	4	—	6	—	1	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—
—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—
—	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	2	4	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
—	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	1	—	—	—	—	3	9	—
—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	1	15	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	1	16	—
—	2	—	2	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	5	1	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	4	6	—
—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
—	1	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—
—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	71
1	39	17	24	1	42	4	13	5	146	1	3	2	6	3	57	208	265		

A növénytár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Alma Mater falai közül kerek tíz esztendővel ezelőtt kerültem ki az Élet hömpölygő áradatába, a Tudomány szent csarnokából egyszerre a szürke, uniformizáló gyakorlati pályára lépve, Ideáljaimat azonban el nem veszítve. Nem ide tartozik nehéz küzdelmeim felsorolása, amelynek hatása alól még most sem vagyok feloldva . . . . Visszajuttatott sorsom oda, ahonnet kiléptem s most nékem — aki tizennégy évvel ezelőtt az Erd. Múzeum-Egylet növénytári osztályához gyakornoknak választattam meg (v. ö. *Értesítő* II. Term. tud. szak. XXIII. köt. II—III. füz. 1901 : 209), s aki erre a címre még máig is büszke vagyok, mert ez az első *erkölcsi* elismerés vala rám nézve — kell beszámolnom a tisztelt Közgyűlésnek a Növénytár 1914. évi állapotáról.

Jelentésemben lehetőleg csak a száraz adatok felsorolására szorítkozom, hiszen természetesen nem célja a tári jelentéseknek a phrasisokban úszkáló ömlengés.

Magam, mindössze négy hónap óta vezetem a Növénytár ügyeit, így mondanivalóm nem lehet sok, röviden jellemzem így tári munkásságunkat.

I. Személyiek. A világháború megbénította a Növénytárt is. Volt idő amikor tárunk teljes hiányában volt a munkaerőnek, t. i. amikor (1914 aug. 23—szept. 26), tárunk segédőre: PÉTERFI MÁRTON is bevonult; mert a Növénytárral kapcsolatos növényrendszertani intézet tanársegéde: TÓDOR VIKTOR mai napig is katonai szolgálatot teljesít, illetőleg a szerb harctéren megsebesülve itthon fekszik.

A munkaerőben való nagy hiány végre is arra kényszerített bennünket, hogy ideiglenesen segítség után nézzünk. E segítséget dr. GOMBA KÁROLY végzett tj. személyében kaptuk meg, a ki október hó folyamán dolgozott szorgalmasan nálunk, de a ki rövid ittléte után, hazamenni kényszerült.

Itt kell megemlítenem, hogy intézetünk könyvtári szobáját BINDER LAURA nyug. felsőbb leányiskolai tanárnő szept. hótól kezdve nagy buzgalommal látogatja s használja könyveinket. Bár minél több követője akadna!

A csatatér mi tőlünk is elragadott egy kedves életet: SZABÓ ÁRPÁD a nagyenyedi ref. Kún-kollegium tanára tartalékos hadnagya, életének 30., tanári szolgálatának 7. évében az *Uzsok* melletti csatában elesett . . . A becsület mezején hősi halált halt tanár az

1905—9. tanév folyamán megbízott tanársegédként működött s mint ilyen az örökemlékezetű BORBÁS haláláig (1905 júl. 15.) volt alkalmazva a növényrendszertani intézetben.

A Halál más oldalról is rendünkbe vágott. Elhunyt a fenkölt lelkű, festő-csetjét mesteri kézzel kezelő, tárunk nemesszívű pártfogója: GRÓF BETHLEN KAROLINA okt. 2-án. Egyesületünk elhunytá felett érzett mélységes gyászt nagyérdemű és kiválóan tisztelt Elnökünk részvétiratában hűen kifejezte (I. Kvári Hírlap XV. évf. 241. szám, 1914 okt. 10., 5. old.); a Növénytár pedig múzeumában most már ereklyeként őrzi szebbnél-szebb mesterművét, növényrajzait és festményeit.

Ugyancsak október hó folyamán (27.-én) vesztettük el WALZ LAJOS botanikus kerti inspectort, a kinek tárunk igen sokat köszönhet, a kinek érdemei méltatását másutt fogom közreadni.

Az elhunytak emlékét mindvégig tisztelettel és szeretettel fogjuk szívünkbe zártan megtartani.

II. Herbarium. 1. Elhelyezése. A tavalyi jelentés során DR. PÁTER BÉLA a Növénytár ideiglenes igazgatója jelentette azt az igen nagyfontosságú tény, hogy „az Erdélyi Múzeum-Egyesület herbariumai egy helyen és együtt vannak s ezzel megszűnt a gyűjtemények széttagoltsága“ (v. ö. Az Erd. Múz.-Egy. évkönyve 1913. évre, Kolozsvár 1914: 43.) DR. PÁTER BÉLA rövid ideig tartó igazgatásának ez az egyetlen ténye is megérdemli, hogy a Növénytár mindig halálával gondoljon vissza igazgatására.

A Herbarium elhelyezésében azonban ez év folyamán változás állott be. Ugyanis:

az 1914. év őszén a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszterium a Majális-utca 28. szám alatti „Holdampf“-féle házat természetbeni lakásul a növénytani intézet igazgatójának engedte át. Az 1913. év novemberében oda költöztetett növénygyűjtemény ennél fogva az új botanikus kert egy másik épületében, az ú. n. „Davida-féle villá“-ban kapott új otthont. A „Davida-villá“-ba való átköltözés szept. hó 1—10-ig való időben teljes rendben folyt le. A villa helyiségeiben a herbariumnak majdnem teljes tömegét elhelyeztük; csupán a felragasztott s előkészített „beosztandók“-at kellett ideiglenesen egyik, ugyancsak az új botanikus kert területén fekvő nyaralóban elhelyezni. Ezek beosztása azonban az 1915. év folyamán megtörténik.

A Herbarium a „Davida-villa“ valamennyi, arra alkalmas helyiségét lefoglalja s elhelyezése a következő:

I. A földszinten		
az előszobában	1.	szekrénysorban: Clematis-Dianthus,
	2.	” Dianthus-Euphorbia,
	3.	” Euphorbia-Genista,
	4.	” Pedicularis-Ptychotis;
az I. sz. szobában	1.	” Genista-Hieracium,
	2.	” Hieracium-Laserpitium.
	3.	” Lasiopogon-Melandryum,

az I. sz. szobában	4.	szekrénysorban:	Melandryum-Parnassia,
"	5.	"	Hb. Bgt.* felragasztott része;
a II. sz. szobában	1—2.	"	Hb. Bgt. ragasztandó része,
"	3.	"	Butomus-Carex,
"	4.	"	Carex-Luzula,
"	5.	"	Melica-Tulipa;
a III. sz. szobában	1.	"	Abelia-Alsine,
"	2.	"	Althaea-Arenaria,
"	3.	"	Arenaria-Brucea,
"	4.	"	Bruckenthalia-Centaurea,
"	5.	"	Centaurea-Clematis;
a IV. sz. szobában	1—5.	"	A virágtalan növények közül: Algae, Lichenes, Fungi, Bryophyta,

II. Az emeleten

az előszobában	1.	szekrénysorban:	Vinca-Xeranthemum,
"	2.	"	Herb. cecidiologicum;
az I. sz. szobában	1.	"	Pulicaria-Rosa,
"	2.	"	Rosa-Santolina,
"	3.	"	Saponaria-Silene,
"	4.	"	Silene-Thalictrum,
"	5.	"	Thalictrum-Vicia;
a II. sz. szobában	1.	"	Aceras-Bromus
"	2.	"	Pteridophyta,
"	3.	"	Gymnospermae.

A „Davida-villa“ helyiségeiben tehát a növénygyűjtemény 34 szekrénysorban összesen 75 szekrényt foglal le. A közelében levő nyaralóban elhelyezett „beosztandók“ pedig: 19 új és 6 régi szekrényt töltenek meg.

A be nem osztott exsiccatumok, melyek könyv alakúak, vagy más ok miatt nem oszthatók be, a „Davida-villa“ földszinti IV. sz. szobájában külön üveges szekrényben vannak elhelyezve.

A helyiségek a körülményekhez viszonyítva eléggé megfelelők; csak rettegve gondolunk e faépületekben könnyen keletkezhető tűz szörnyű veszedelmére...

2. *Felállítása, rendezése.* A növénygyűjtemény felállításánál a nemzetségek elrendezésében most is megtartottuk az ABC sorrendet.

Az elmúlt évben a rendezés munkája tovább folyt s a beosztottakkal megszorodott anyag rendezése és új borító ívekkel való ellátása jelenben a „C“ betűben tart.

E rendezéssel párhuzamosan folyt a Baumgarten-gyűjtemény felállítása s az eddig teljesen számozatlan Mohok megszámozása.

* = Herbarium Baumgartenianum.

A „Herbarium Baumgartenianum“-ból 6776 — igen tekintélyes számú! — lapot ragasztott fel¹ FARKAS KÁLMÁN nyug. múz. főpraeparator a nála már megszokott szigorú pontossággal, ügyszeretettel, aki teljes ambícióját viszi belé a felragasztás kemény türelmi próbájának nehéz munkájába. E felragasztott anyagot is ABC-be rendezve tartjuk, hogy alkalomadtán való kereséskor bármit is azonnal megtalálhassunk.

Másfajta növények felragasztását különben állandóan és nagy szorgalommal végzi intézetünk napidíjasa: ÖZV. BOGA JÓZSEFNÉ is.

A Mohók rendezésében, és számozásában is megtörtént az első lépés. Év végéig, a szintén ABC-sorba rendezett anyag *Hypnum*-genus-áig: 764 példányt számoztunk le. (A számozást ELEKES BÉLA int. szolgálja végezte kellő szorgalommal és buzgósággal).

BRITZELMAYR: *Lichenes exsiccati*-jának rendezését és jelző-czédulákkal való ellátását THURÓCZY ERZSÉBET k. a. III. éves kari hallgató kezdte meg. Az év végéig (heti 2 órán át) 3 fasciculust hozott rendbe. Ugyanezen, az Almanach-ban hirdetett collegium keretében még a következő kari hallgató urak tanulmányozták és rendezték — THURÓCZY k. a. ügybuzgalmához hasonló szorgalommal:

GROSS HUGÓ V. é. tj. a gyűjtemény <i>Lycopodium</i> -ait,	
MÖCKL KONRÁD IV. év. tj. „	<i>Eriophorum</i> -, <i>Asplenium</i> -ait,
TÓKOS ELEMÉR IV. év. tj. „	<i>Equisetum</i> ait,
TÖRÖK ZOLTÁN III. év. tj. „	<i>Gymnospermá</i> -it.

3. A múzeumi herbarium állománya. A felragasztott, leszámozott lapok összege, szóval a mostani álladék következő:

1. Beosztott, beosztás alatt álló és beosztandó Virágos és Edényes virágtalan --- --- --- --- --- --- --- --- ---	140,067 lap
2. Felragasztott, de még le nem számozott ú. n. „wieninövény“ --- --- --- --- --- --- --- --- ---	3,933 „
3. Felragasztott, de még le nem számozott egyéb (cseréből származó, exsiccatum stb.) növény --- --- --- --- --- --- --- --- ---	2,132 „
4. Számozott Virágtalanok (Algae, Lichenes, Fungi)	28,378 „

¹ Ugyanis nem szabad feledniünk, hogy e nagyértékű gyűjtemény bár sok utánjárással „az ügyet szeretettel s lelkes hazafisággal felkaroló férfiak segítségével“ juthatott csak (1900-ban!) Kolozsvárra — miként RICHTER professor annak idején jelezte volt jelentésében (Értesítő XXIII. köt. Term. tud. szak II—III. füz. 1901: 203) — mégis a DR. PÁTER BÉLA ideiglenes igazgató-sága alatt, 1913-ban, majd nem másfél évtíz múlva került csak a sor a *Hb. Baumgartenianum* ősdí-szagú lapok burkolta növényei felragasztására, aki erre a célra igen nagy tömegű, megfelelő jó papíros-anyagot szerzett volt be (v. ö. Erd. Múz.-Egyes. évk. 1913. évre, Kvár, 1914: 43). Ilyenformán eleinte a botanikus kert új üvegháza egyik kis szobájába dugott eme gyűjtemény felől igazában csak most hárult el az Enyészet veszedelme, s ami fő: mindez megtörténhetett Maecenas (v. ö. Dr. RICHTER A. in A kolozsvári m. F. J. tud.-egyetem növénytani intézete és botanikus kertje. Kolozsvár 1905: 260) nélkül is!

5. Leszámozott moha (számozásuk most is folyik, jelenben a <i>Hypnum</i> -nemzetség van számozás alatt) --- --- ---	7,641 „
6. <i>Baumgarten-herbarium</i> eddig felragasztott és leszámozott anyaga --- --- ---	6,776 „

Összesen tehát: --- --- --- 188,927 lap,

illetőleg példány a herbarium eddig számozott anyaga (Lassacsán tehát megérjük, hogy pontosan: számszerint fogjuk tudni a herbarium terjedelmét).

4. *Gyapodás*. A mult év folyamán következő exsiccatumokat vásároltuk meg:

E. BAUER: Musci europaei exsiccati, Serie 20.

DR. DEGEN Á.: Magyar Sásfélék, Szittyófélék etc. I—III. fasc.

DR. A. V. HAYEK: Centaureae exsiccatae criticae. Fasc. II. 1914. Herbarium cecidiologicum. Sammlung von Zooecidien, begründet von HIERONYMUS, u. PAX, fortgesetzt von DITTRICH u. PAX Lief. 22. Nr. 576—600. Breslau, 1914.

H. HOFMANN: Plantae criticae Saxoniae. Fasc. XV. (1913)—XVII. (1914).

W. KRIEGER: Fungi Saxonici exsiccati. Die Pilze Sachsens. Fasc. 46 (Nr. 2251—2300). 1914.

J. MIKUTOWICZ: Bryotheca baltica. Sammlung ostbaltischer Moose Halbcent. 11—14, und kostenlose Nachträge zu den Halbcen 1—10. (1914).

E. PRAGER: Sammlung europ. Harpidium- u. Calliergon-Formen Lief. 3, Nr. 101—123.

V. SCHIFFNER: Hepaticae europaeae exsiccatae Serie 11—13 (Nr. 501—650) 1914.

5. *Herbariumi használat*. A) Kikölcsönzés. Gyűjteményünkől az elmúlt év folyamán nem vett ki anyagot tanulmányozásra senki sem.

Nyilvántartási könyvünk alapján még régebb óta 4 belföldi, 3 külföldi szakférfiúnál: 941 lapszámban s egy nemzetség összes lapja van tanulmányozásra kiadva.

B) Idegen herbariumból való kölcsönzés. PÉTERFI M. részére a Magyar Nemzeti Múzeum herbariumából: *Sphagna* indeterminata.

III. Botanikus múzeum. A botanikus múzeum nem gyarapodott megemlíteni való obiectumokkal, csak kisebb apróságokkal.

Valójában azonban, igen.

Ugyanis az intézet átvételénél előkerült muzeális obiectumok igen tekintélyes számát már most azért nem vehetem és részletezhetem, mivel nem tudom, a további átvételek során nem akad-e még ilyenekre. Ezeket részletezni csak a jövő évi jelentésben fogom.

A botanikus múzeum-ot az elmúlt év folyamán 134 látogató kereste fel, ezenkívül:

a *medgyesi* elemi iskola 30 növendéke az igazgató és két tanerő ;

a *kolozsvári* áll. felsőbb leányiskola 5. osztályának 12 tanulója 2 tanára vezetése mellett ;

a *kolozsvári* áll. elemi népiskolai tanítóképző-intézet tanítói továbbképző tanfolyamának 14 hallgatója 1 vezető tanárral.

IV. Gyűjtő kirándulások. Gyűjteményeink gyarapítása céljából az intézet személyzete a következő helyekre rendezett gyűjtő-excursiókat :

Az 1914. évi kirándulások jegyzéke :

1. Márczius 11. Túri-hasadék
2. Április 2. Szénafű
3. " 16. Bükk
4. " 17. Monostori kőbányák környéke
5. " 20. Bükk.
6. " 22—28. Orsova vidéke és az Al-Duna környéke
(WALZ inspector utolsó kirándulása)
7. " 25. Bükk
8. Junius 5—7. Magyarvalkói lápok
9. Julius 3. Szénafű
10. " 5. Szénafű
11. " 10—24. Dalmátia
12. " 22—30. Öcsém, Nagybagmász, Tusnád, Szt.-Annató, Büdös, Bálványos, Bükszád
13. " 24. Szénafű
14. " 26. Szénafű
15. Augusztus 15. Sztána
16. " 12—22. Fogarasi havasok
17. " 19—29. Retyezát—Páring-havasok
18. Október 16. Túri-hasadék
19. November 3. Házsongárd
20. " 5. Házsongárd
21. " 6. Szt.-Györgyhegy Kolozsvár mellett
22. " 8. Szelicsei-tavak
23. " 13. Bükk
24. " 15. Monostori erdő
25. " 20. Házsongárd, Algyógy
26. " 21. Algyógy vidéke (Hunyad vm.)

V. Ajándékozók. Tárunk gyűjteményeit használható obiectumokkal következők gyarapították ajándékaikkal :

1. *Piliskeresztesi* erdőgondnokság : 3 veresfenyő tönk.
2. *Kolozsvári Egyetemi Gyógyszertani intézet* : *Areca* dió és *Faba calabarica* (*Physostigma venenosum*).
3. M. kir. Erdőgondnokság *Szekszárd* : *Ruscus aculeatus* példányok.
4. M. kir. közalapítványi erdővédnökség *Németkér* ; nyárfa törzsek.

5. A *Temestligeti* kir. közalapítványi erdőgondnokság — Nagykövérés — küldött szintén két izben használható anyagot.

6. *Bihari Gyula* végzett tj., volt hallgatónk, a déli harctér nehéz fáradalmi közepette is gondolt ránk s küldött már két izben I—I kis moha-collectiót.

Hálás köszönetünk illesse őket!

VI. Javadalom. A Növénytár I. „Házi átalánya“, a) dologi kiadása: 1400 K-t, b) személyi kiadása; 1500 K-t, s az II. „Államsegély“ 5000 K-t, összes javadalmunk tehát: 7900 K-t tett ki.

*

A Növénytár életében legsúlyosabban érezteti nyomását hatását igen gazdag anyagának a meg nem felelő helyeken való elraktározása. Ezek a kulturális kincsek ha csak eldugottan, hozzá nem férhető módon volnának elraktározva — volna a legkisebb baj. Azonban a régi színház rozszant épületében, a „*Davidavillá*“-ban — de sőt a központi épületben is rossz menedéket talált anyagunk — miként az, az előbbi évek tári jelentéseiből [Dr. Richter A. nyug. professor II. jelentésétől (1900-tól)] kezdve mindvégig a XIV-en át] is közismeretes — a legtűzveszedelmesebb helyeken vannak felhalmozva. E helyeken — különösen a régi színházban — szinte emberileg lehetetlen anyagunknak még csak nagyjában való tisztántartása is.

Pedig eme igen értékes, ezer és ezer muzeális obiectumnak — amelyek mindig beszélő bizonyítékai lesznek Dr. Richter A. nyug. professor, volt tári igazgató, kítűnő múzeum-szervező talentumának — elrejtése s a Köz elöl való elzárása — részünkről, hogy már erős kifejezéssel éljek: lelkiismeretlenség.

Lelkiismeret-furdalásunk eme rugóit a Jövő elfogja-e oszlatni, vagy sem — ki tudna most erre feleletet adni? . . .

*

El nem múlászthatom, hogy hálás köszönetet ne mondjak a Növénytár összes, s külön minden egyes tagjának a kifejtett buzgalomért, ügyszeretetért, odaadó munkáért. Meg vagyok róla győződve, hogy erre a Jövő során is épp úgy ráfognak szolgálni.

Kérem a tisztelt Közgyűlést, hogy jelentésemet tudásul venni méltóztassék.

Kolozsvár, 1914 januárius-hó 19.-én

Győrffy István
a Növénytár igazgatója.

Az Ásványtár állapota 1914-ben.

Az elmúlt 1914-ik év a világtörténelemben páratlan háború felejthetetlen emlékeit hagyta hátra. Hisz a háború a kultura fegyvereivel harczol a kultura ellen, a tudományos gyűjtemények pedig a kulturának érzékeny, mint a szomszédos Galicziából szivárgó hírek is bizonyítják, könnyen pusztuló virágai.

Mindjárt a háború kezdetén a harczterre került az egyetemi Ásvány- és Földtani Intézetnek Ásványtárunkban is tevékeny személyzete közül Dr. Balogh Ernő I. tanársegéd és az intézet mind a két szolgálja. Azután katonai kiképzetésük céljából be kellett vonulniok Tulogdi János és később Szász Károly intézeti gyakornokoknak.

Ásványtárunknak is helyiségéül szolgáló múzsák székhelye: a központi Egyetem, a kegyesrendi tudományos intézmények, az egyetemi Menza a hadfiak tanyája lett. Talp alá való, lelkesítő nóták váltották fel a tudományos negyednek megszokott csendjét. A megtámadott haza védelmére siető harczosok általános lelkesültsége mellett bizony sok megindító családi jelenet is ment végbe Ásványtárunk előtt, a hol nagyon sok felvirágozott vitéz harczos örökre búcsúzott el fiatal, bánatos feleségétől és apró gyermekeitől.

Mi többiek, itthonmaradtoktólünk kitelhető minden erővel iparkodtunk pótolni a hiányzó erőket. Az lebegett szemünk előtt, hogy ha még olyan nagy mértékben megerőltetjük is magunkat, akkor is messze maradunk az ellenséggel szemben küzdő és nélkülöző társaink megett.

Rövidesen megsebesülve haza került Dr. Balogh Ernő, a ki egyébként időközben a gyergyószentmiklósi állami főgimnázium tanárává neveztetett ki. Majd betegen jött vissza előbb Szilágyi Márton, később Gergely György szolga, utóbbi 3 golyótól származó sebbel és rheumás lábbal.

E nélkül a háttér nélkül Ásványtárunk múlt évi történelmének sok része érthetetlen maradna. Ki tudná megmagyarázni, hogy Ásványgyűjteményünk kiállítási régi szekrényeinek por ellen való alapos átdolgozása és belső részének újrafestése, a kiállított tárgyak gondos megtisztítása, — ez a fontos munka, a melynek kezdetéről múlt évi jelentésemben már megemlékeztem, amelyet ez évben nagy buzgalommal és körültekintéssel folytattunk augusztus hóig, — miért szakadt félbe éppen a 2 aranyszekrény befejezése előtt, holott ez a két speciálisan erdélyi tárgyú, igen nagy értékű szekrényünk legalább is annyira rászorul az átdolgozásra, mint a többiek. A hirtelen kitört háború elvitte tőlünk e munkában ez idő szerint pótolhatatlan asztalosunkat, Gergely Györgyöt. Örülünk, hogy e

fáradtságos munkának, a mellyel külső formájában oly sokat nyert Ásványtárunk, túlnyomó nagy része elkészült. Dicséretére válik Szent pétery dr. adjunctusnak, a ki ezenkívül az új tárgyak katalogizálásának és beosztásának munkáját is végezte, valamint Gergely György és Szilágyi Márton szolgáltnak.

Miután a rendezés és tisztogatás munkája a befejezés előtt megakadt, a tudományos feldolgozás terére koncentráltuk erőnket. Így sikerült a „Múzeumi Füzetek“ együttes megjelenése idejéből hátramaradt évfolyamait úgy pótolni, hogy az Ásványtár már most semmivel sincs hátralékban. A ki tudja, hogy a megfoglyatkozott tudományos munkaerő és a rendkívül nagy nyomdai nehézségek mellett mit jelent 12 ív, 3 tábla, 1 térkép és 1 rajzból álló füzetnek városunkban való megjelentetése, az látni fogja, hogy a háborús bonyodalmak nem hogy megbénították volna, hanem fokozták tevékenységünket. Ezt mutatja jelentésem végén olvasható sorozata az Ásványtár tárgyairól megjelent tudományos dolgozatoknak.

Értesítőnk révén a múlt évi jelentésben felsorolt 53 társulaton kívül újabban a következő társulatokkal léptünk csereviszonyba: Senckenbergische Naturforschende Gesellschaft, Frankfurt a. M. Verein für Naturkunde in Österreich ob. d. Enns, Linz.

Mineralogisch—Geologisches Institut, Groningen.

Public Museum of the City, Milwaukee.

Muzejsko drustvo za Krajsko, Laibach (Ljubljani).

Imperial Geological Survey of Japan, Tokyo.

Geologisch—Mineralogisches Museum für Nord und Nordwestböhmen, Aussig.

Maryland Geological Survey, Baltimore.

Iowa Geological Survey, Des Moines.

Bibliothèque de l'Université, Jassy.

Naturforschende Gesellschaft, Emden.

Egészen véve tehát Ásványtárunk életében nem jelent nagyobb bénulást a kultúra munkásainak a harczterre vonulása. Ellenben biztosan reméljük, hogy a kívándó győzelem örvendtes fellendülést és szebb jövőt hozand hazai kulturánkra, ami Tárunk érdekében is olyan nagyon kívánatos.

A közönséggel is fenntartottuk régi jó összeköttetésünket. A személyzet hiánya abban sem akadályozott meg, hogy gyűjteményünket a megszokott vásár- és ünnepnapjokban nyitva tarttuk. A nyitás és a tisztogatásnál Pázi József intézeti praeparator mellett Moldován János kari szolga segítségét vettük igénybe. Látogatóink száma az 1914. év folyamán 712 volt.

Feles példányainkból a hozzánkfordult 3 tanintézetnek összesen 75 gyűjteményi tárgyat adhattunk. Viszont ajándékképpen összesen 123 tárgyat kaptunk. Hálás köszönettel emlékezünk meg itt is elsősorban a Rimamurány-Salgótarjáni Vasbánya Részvénytársaságról azért, hogy kérésünkre Fabinyi József dr. mérnök úrnak közbenjárásával 102 becses hazai gyűjteményi tárgyat adományozott. Köszönetünk a közbenjáró mérnök urat is illeti. Köszönetet mondunk

továbbá dr. Ferenczi Istvánnak, idősbb Ferenczi Istvánnak, Kelemen Lajosnak, a Magyar Államvasútak temesvári osztálymérnökségnek, Schildbach Júliának, illetve az ő ajándékát közvetítő Dr. Békési Károlynak, Dr. Györfly Istvánnak, Gr. Teleki László Gyulának és Dr. Szádeczky Gyulának ajándékaikért. Teljes évi szaporodásunkról egyébként az alábbi kimutatás nyújt képet.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Ásványtárának gyarapodása 1914-ben.

1. Gyűjtés útján.

	Ásvány	Kőzet	Kővület
Dr. Szádeczky Gyula gyűjtése:			
Erdélyi Medenczéből: Kolozsvár, Szucság, Felek, Papfalva, Kóród, Kolozs, és Kajántó környékéről	8	112	22
Persányi hegységből: Olthévíz, Hidegkút, Köpec, és Baróth környékéről	2	30	4
Hargita hegységből: Nagymorgó, Bálványosfürdő és Tusnád környékéről	4	57	—
Gyimesi hegységből (Keleti Kárpátok): Lóvész, Gyimesfelsőlok és Csikgyimes környékéről	2	26	—
Gyergyói havasokból: Gyergyószentmiklós, Gyergyódlítró és Gyergyóvárhegy környékéről	4	29	3
Tokaj-Eperjesi hegységből: Sárospatak, Végardó, Károlyfalva, Petraho és Bodrogolaszi környékéről	6	22	—
Németországból: Andernach, Niedermendig, Brenk, Ettringen és Weibern környékéről	1	20	—
Dr. Szentpétery Zsigmond gyűjtése: Kolozsvárról a Kismező és Honvéd-útczából	—	11	—
Az Aranyos mentéről, Borrév és Aranyosbánya közt és Orest, Bélavár környékéről	38	73	—
Túri hasadék környékéről	1	19	—
Persányi hegységből: Alsórákos és Mátéfalva környékéről	—	23	—
Dr. Ferenczi István gyűjtése: Erdélyi medencéből: Kolozsvár, Szucság és Méra környékéről	—	37	2
Inovecz hegységből és Dévény, Újbánya környékéről	—	21	4
Schranz János gyűjtése: Borostyánkő és Németújvár környékéről	7	5	—
Szász Károly gyűjtése: Torja, Bükkszád és Bálványosfürdő vidékéről	2	85	—
Gyűjtésből származó gyarapodás	75	570	35

Ajándékozás útján:

	Ásvány	Közet	Kövület
Id. Ferenczi Istvántól: Báznafürdőről --- -- --	1	—	—
Dr. Ferenczi Istvántól: Korondfürdőről --- -- --	11	—	—
Dr. Győrffy Istvántól: Algyógyfürdőről --- -- --	—	1	—
Pataki Andrásról: Magyarsárorsól --- -- --	—	4	—
Magyar Államvasútak temesvári osztálymérnök-ségétől: Temesvárról --- -- --	—	—	2
Rimamurány—salgótarjáni vasbánya r.-t.-tól: az alsószalánki, alsótelki, sajóvölgyi, alsósajói, felsősajói, oláhpataki, dobsinai, rákosbányai, luciabányai és vashegyi vasbányákból	59	43	—
Schilbach Juliától: Dr. Békési Károly közvetítésével: Schlaggenwaldból és Harlauból --- -- --	2	—	—
Dr. Szádeczky Gyulától: Sziciliából --- -- --	1	—	—
Gróf Teleki László Gyulától: Magyarszentpálról --- -- --	—	1	—
Ajándékozásból származó gyarapodás	74	49	2

3. Meghatározásra küldött anyagból:

	Ásvány	Közet	Kövület
Máthé Lajostól: Kazán szoros környékéről --- -- --	1	2	—
Meghatározásra küldött anyagból gyarapodás	1	2	—

4. Vétel útján:

	Ásvány	Közet	Kövület
Hangay Oktáv kolozsvári tanártól --- -- --	—	1	—
Freibergi bányászakadémia ásványraktárától --- -- --	10	—	—
Grebel et Co genevei cégtől --- -- --	57	106	—
Szabó Mihály zsoboki lakostól --- -- --	—	—	1
Foote philadelphiai cégtől --- -- --	12	—	—
Thuma brüxi ásványkereskedőtől --- -- --	2	—	—
Dr. Krantz F. bonni ásványkereskedőtől --- -- --	1	—	—
Moldován János kolozsvári lakostól --- -- --	—	—	1
Tyúkosi Károly kolozsv. keresk. 1 vegyestárgy	—	—	—
Vételből származó gyarapodás	82	107	2

5. Csere útján:

	Ásvány	Közet	Kövület
Bányai János abrudbányai polgári iskolai tanártól	21	7	16
Csere útján a gyarapodás	21	7	16

Az 1914. évi gyarapodás volt tehát összesen 253 drb. ásvány, 734 drb. közet, 55 drb. kövület, 1 drb. vegyes tárgy, tehát 1044 drb.

Cserébe adtunk :

	Ásvány	Közet
Bányai János abrudbányai tanárnak --- --- --- --- ---	6	4
Sárospataki református főgimnáziumnak --- --- --- --- ---	31	9
Cserébe adtunk tehát	37	13

Feles példányainkból elajándékoztunk :

	Ásvány	Közet
Kolozsvári állami felsőbb leányiskolának --- --- --- --- ---	20	—
Kolozsvári református főgimnáziumnak --- --- --- --- ---	15	—
Elajándékoztunk tehát	35	—

Ásványtárunkkal kapcsolatban Erdély földjére vonatkozó 1914. évi irodalom.

Múzeumi Füzetek. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Ásványtárának Értesítője, II kötet 1 szám. 1—143 lap; 6 képpel, 5 táblával és 1 geológiai térképpel. Magyar és német nyelven.

II kötet 2 szám. 145—333 lap. 1 képpel 3 táblával és 1 térkép-vázlattal. Magyar és német nyelven.

Dr. Szádeczky Gyula: Adatok az Erdélyi Medence tektonikájához.

Földtani Közlöny. XLIII. köt. 405—416 lap. Budapest 1913.

” ” Beiträge zur Tektonik des Siebenb. Beckens. Földtani Közlöny. Bd. XLIII. p. 481—494 Budapest 1914.

” ” A kanadai XII. nemzetközi geológiai kongresszus. Földtani Közlöny. XLIV. köt 1—26 lap. Budapest 1914.

” ” Über den XII. internationalen Geologenkongress in Kanada. Földtani Közlöny. Bd. XLIV. p. 105—122. Budapest 1914.

” ” Amerikai tapasztalatok. Uránia XV. évf. 4. sz. 153—161 l. Budapest 1914.

” ” Újabb geológiai megfigyelések Kolozsvár környékén. Előadta az E. M. E. természet-tudományi szakülésen 1914. V. 22.

” ” Tufatanulmányok Erdélyben. I. rész: Kolozs tufavonulatai. 1 táblával és 1 képpel. Múzeumi Füzetek. Az E. N. M. Ásványtárának Értesítője. II köt. 2. sz. 201—234 lap.

” ” Tuffstudien in Siebenbürgen. I. Teil: Die Tuffzüge von Kolozs. Mit 1 Tafel u. 1. Kartenskizze. Múzeumi Füzetek. Mitteilungen a. d. Mineralogisch—Geologischen Sammlung d. Siebenb. Nat. Mus. Bd. II. No. 2. p. 295—333.

- Dr. Szentpétery Zsigmond: Adatok Kolozsvár ősemlőseinek ismeretéhez. 2 táblával, 5 szelvénnel és 1 térkép-vázlattal. Múzeumi Füzetek. Az E. N. M. Ásványtárának Értesítője. II. köt. 1. sz. 48—77 lap Kolozsvár 1914.
- ” ” ” Beiträge zur Kenntnis der pleistocänen Säugetiere von Kolozsvár. Mit 2 Tafeln, 5 geol. Profilen u. 1 Kartenskizze. Múzeumi Füzetek. Mitteilungen a. d. Mineralogisch—Geologischen Sammlung d. Siebenb. Nat. Mus. Bd. II. No. 1. p. 125—143.
- Dr. Balogh Ernő: Nem egykörös tengelyű ikrek általános előfordulása a porphyrcarcok között. 2 táblával s egy ábrával. Múzeumi Füzetek. Az E. N. M. Ásványtárának Értesítője. II. kötet. 2. szám. 145—200 lap.
- ” ” Allgemeines Vorkommen von nicht parallelachsigen Zivillingen unter den Porphyrcarzen. M. 2 Tafeln u. 1 Figur. Múzeumi Füzetek. Mitteil. a. d. Min. Geol. Samml. d. Siebenb. Nat. Mus. Bd. II. No 2. p. 235—294.
- Dr. Ferenczi István: Die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Zalatna mit besonderer Rücksicht auf die tertiären Eruptivgesteine. M. 3 Tafeln u. 1 geol. Karte. Múzeumi Füzetek. Mitteilungen a. d. Mineralogisch—Geologischen Sammlung d. Siebenb. Nat. Mus. Bd. II. No. 1. p. 79—124.
- Dr. Vadász Elemér Múzeumunk mediterrán tuskébőrűit határozta meg és eredményeit: „Magyarország mediterrán tuskébőrűi“ címen a Geologica Hungarica I. kötete 2. füzetében (1—161 lap) tette közzé

Dr. Szádeczky—Kardoss Gyula.

Az Állattár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

A Tudományegyetem új állattani intézetében elhelyezett Állattár rendezési munkálatai az 1914. év folyamán annyira előrehaladtak, hogy két teremben, nevezetesen a kitömött Gerinczes-állatok termében (I. számú terem), továbbá a Gerinczes-állatokból készített nagyobb oikologiai csoportok termében (II. számú terem) csak az egyes szekrények és kiállítási asztalok kézírásos föliratai, valamint a csoportozatokhoz a magyarázó szöveg elkészítése volt hátra. E munkálatokkal az állattani intézet gyakornokát, Varga Lajos középiskolai tanárt bíztam volt meg; Varga Lajos azonban, miután már előzőleg júniusban katonai gyakorlatra volt behíva, július havában a harczterre ment és azóta is állandóan harczban van. Így, mivel az állattani intézet tudományos segédszemélyzete egyébként is nagyon megfogyott a háború következtében, a fölírások és magyarázó szövegek elkészítését abba kellett hagyni. Azonban folytattuk a csontvázterem (III. számú terem) berendezését, a melyben a Gerinczes-állatok közül a Csúszómászók, Kétéltűek és Halak, valamint a Gerincztelen-állatok nagy részben és az összehasonlító-alkattani készítmények vannak elhelyezve. Mivel nem valószínű, hogy az említett fölírásokat egyhamar folytathassuk, az I. és II. számú múzeum termet — ideiglenesen magyarázó táblákkal ellátva — a folyó év szeptemberében a nagyközönségnek a hét két napján meg fogjuk nyitni. Megjegyzem különben, hogy előzetesen bejelentett érdeklődők a gyűjteményt az intézeti tudományos segédszemélyzet kalauzolásával mellett eddig is mindenkor megtekinthették, így magánosok, valamint intézetek az 1914. évben is nagy számmal látogatták. — Az Állattár gyarapodását az alábbi kimutatás tünteti föl.

Az Erdélyi Múzeum Állattárának gyarapodása az 1914 évben.

Folyósz.	A tárgy rövid leírása	Fajok száma	Példák száma	A beszerzés módja
1	Hymenoptera :			
	Tenthredinidae --- --- ---	105	198	Dr. Szilády Zoltán, egyetemi magántanár, nagyenyedi kollegiumi rendes tanártól vétel útján.
	Siricidae --- --- ---	7	14	
	Evanilidae --- --- ---	15	18	
	Ichneumonidae --- --- ---	124	201	
	Braconidae --- --- ---	72	111	
	Proctotrupidae --- --- ---	3	7	
	Chalcididae --- --- ---	5	12	
	Cynipidae --- --- ---	1	1	
	Chrysididae --- --- ---	45	83	
	Formicidae --- --- ---	41	164	
	Mutillidae --- --- ---	24	74	
	Pompilidae --- --- ---	20	53	
	Sphecidae --- --- ---	70	157	
	Vespidae --- --- ---	28	80	
	Apidae --- --- ---	226	487	
2	Neuroptera --- --- ---	15	33	"
3	Lepidoptera --- --- ---	60	116	"
4	" --- --- ---	23	70	Gross Bruno tanárjelölt ajándéka
5	Száritott Pók --- --- ---	1	1	Timcsák András budapesti szabómester ajándéka
6	Kétéltűek --- --- ---	5	51	Intézeti gyűjtés
7	Kitömött madarak --- --- ---	5	10	Führer Lajostól vétel útján
8	" --- --- ---	3	5	Kómis Lajostól " "
9	Colaeus monedula juv. albino --- --- ---	1	1	Földesi Károly asztalosmester ajándéka
10	Madárbőr --- --- ---	30	54	Kómis Lajostól vétel útján
11	Madártojás --- --- ---	1	1	" " " "
12	Madárfészek --- --- ---	1	1	" " " "
13	Emlősbőr --- --- ---	7	11	" " " "
14	Kitömött emlős --- --- ---	2	2	" Intézeti készítmény
15	" --- --- ---	1	2	Vétel útján Erdély és Szabó budapesti cégtől
16	Emlős fejtű --- --- ---	1	2	Intézeti készítmény
17	Olajfestményű kép (sarki állatok képe) --- --- ---	—	1	Führer Lajostól vétel útján
	Összesen --- ---	942	2021	

Kolozsvár, 1915 május hó 26-án.

Dr. Apáthy István.

Szaksztályok működése.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Szaksztályunk ez évi működéséről néhány szóval beszámolhatunk, mert a megnehezült időknek járása teljes mértékben lehetetlenné tette azt, hogy tagjaink intenzív irodalmi munkásságot fejthessenek ki s munkálkodásuk gyümölcsét szaksztályunk üléssein a nagyközönséggel s a szakférfiakkal megismertessék. Nem volt alkalmas az idő a kitaró elmélyülésre s a nyugodt elmélkedésre; de nem volt alkalmas arra sem, hogy a közönség érdeklődését a nagy eseményektől távol eső kérdések iránt felkeltse és ébrentartsa.

Az elmúlt év folyamán szaksztályunk tartott egy választmányi és egy közgyűlést, a melyeken a folyó adminisztratívus ügyek nyertek elintéztést; és tartott két felolvasó ülést: *januárius 21-én*, a mikor *Dr. Márki Sándor* olvasott föl *Rákóczi követségei* czímen, és *márczius 20-án*, a mikor *Dr. Moldován Gergely* olvasta föl: *A tündérek a román néphitben* cz. dolgozatát. Az év első felében a szaksztályon kívül eső okok tették lehetetlenné több ülésnek megtartását; második felében pedig a bekövetkezett hadi állapot akadályozott meg rendes ülésének tartásában.

Ez évi működésünkről szóló jelentésem elfogadását tisztelettel kérem abban a bizonyos reményben, hogy ez évnek mulasztásait kipótolja majd a békés időknek szorgalmas munkája.

Kolozsvár, 1915 márczius hó 29-én.

Bartók György
szaksztályi titkár.

A természettudományi szakosztály jelentése.

Titkárunk a háború kezdete óta katonai szolgálatot teljesít s jó ideje már a harctéren küzd, így szokott jelentése helyett Elnök úr megbízásából alólfrott számol be a szakosztály működéséről. Kimerítő jelentést azonban nem adhatok; az 1914. évi működésünket csak nagy vonásokkal vázolom a következőkben.

A természettudományi szakosztály ez évi működése is, miként a korábbiakban, föladatának megfelelően szorosan tudományos jellegű volt. Életében az előző évekéhez viszonyítva azonban némi fejlődést tapasztalhattunk, a mennyiben tudományos munkássága,

legalább a szakosztályi üléseken tartott előadások számából és milyenségéből következtetve, annyira tartalmasnak ígérkezett, olyan lendülettel indult meg az év elején, a milyennel eddig még nem találkoztunk, melynek ha folytatása lehetett volna, ez évi működésünkre meglelégedéssel tekinthetnénk vissza.

Az előző években tartott szakosztályi üléseink száma, a mikor legtöbb volt is — és ez csak egyszer történt — nem ment többre hétnél; most, csak az év négy hónapjában tartottunk hat szakülést. A megtartott előadásokon fölül is többen jelentették be ebbeli szándékukat, elmaradásuk oka azonban nem rajtok múltott. Nagy számban hallottunk üléseinken az állattan és az általános élettudomány körébe vágó dolgozatokat; a 13 önálló tárgyú előadásból 12 az Egyetemi Állattani Intézetből került ki.

A szakülések időrendje és tárgyai következők voltak:

- I. Febr. 20. 1. *Dr. Balogh Ernő*: Nem egykörös tengelyű ikrek általános előfordulása a porphyrcarcok között.
2. *Dr. Farkas Béla*: A Folyami Rák oesophagusának és szájrészeinek alak- és alkattanai viszonyai.
- II. Márcz. 6. 1. *Dr. Gelei József*: Adatok a sejtmag és a protoplasma viszonyához.
2. *Varga Lajos*: Új Kerek és Féreg Kolozsvar környékének faunájában.
- III. Márcz. 20. 1. *Dr. Apáthy István*: A rögzíthetőség és festhetőség változásának néhány példája.
2. *Dr. Farkas Béla*: Adatok a mirigytermék keletkezésének ismeretéhez.
- IV. Márcz. 26. 1. *Boga Lajos*: Adatok a sejtmag alak és alkattanához.
2. *Dr. Marity Milos*: Paraffinás metszetek eltevése papiroson.
- V. Ápr. 3. 1. *Dr. Gelei József*: Szaporítósejtek determináltsága.
2. *Varga Lajos*: *Asplanchna hungarica* DADAY = *Asplanchna sieboldii* LEYDIG.
- VI. Máj. 8. 1. *Müller Arnold*: Adatok a *Plumatella polymorpha* KRAEPELIN szövettanához.
2. *Dr. Apáthy István*: A Piócfélék izomzatáról.
3. *Boga Lajos*: A *Goera pilosa* FR. fonómirigyének bemutatása.

Volt ezeken kívül egy választmányi s egy évzáró közgyűlés.

A szakosztály folyóiratának a „Múzeumi Füzetek“-nek jelenlegi állapotáról Dr. Apáthy István szerkesztő úr közlése szerint ezeket jelenthetem.

Megjelent az I. kötet (1906) 3. füzeté 159—238 oldalon, 2 tábla rajzzal, mely tehát, mint a már régebben megjelent IV. kötet (1909) 1—3 füzetben teljes kötetet alkot. Elkészült a II. kötet (1907) 3. füzeté, 8 nyomtatott ívnyi terjedelemben s nemsokára szétküldésre kerül. Munkában van a III. kötet (1908) 1—3 füzeté, a VIII. kötet (1913) 1—3. füzeté. Rövidesen elkészül a IX. kötet (1914), melyből eddig már 7 ív van kinyomtatva. Pótlólag fog

még munkába kerülni az V. (1910), VI. (1911) és VII. (1912) kötet, mindenik egy vastagabb füzetben, úgy, hogy remélhetőleg még a nyár elején az összes hátrálékos füzetek elkészülnek. Hátráltatta a munkát, hogy a külföldön rendelt lithographiai mellékletek elküldésében és correcturájában a jelenlegi postai forgalom mellett nagy akadályok voltak.

A „Múzeumi Füzetek“-nek Prof. Dr. Szádeczky Gyula által szerkesztett „Ásványtári Értesítő“-jéből megjelent és szét is küldték a II. kötet 1. (1913.) és 2. (1914.) számait 2 nyomtatott ívnyi terjedelemben (1—333l.), I—VIII. zinkographiai, illetőleg photographiai táblával.

A szakosztály 1914. évi költségvetése a következő: Átalánya az idén is 2200 kor. volt, melyhez adva a múlt évről fennmaradt 6558 kor. 40 fillért, összes bevétele 8758 kor. 40 fillér lett. Ezzel szemben kiadása az alábbi kimutatásban föltüntetett tételekben 1462 kor. 22 fillér.

1914	jan.	20.	Pápai József szolga -----	41·44	kor.
„	jan.	20.	Stief Jenő papiroskereskedő ----	41·80	„
„	ápr.	4.	Rohonyi Antal könyvkötő -----	12·—	„
„	jún.	24.	Dr. Szádeczky Gyula -----	600·—	„
„	jún.	30.	Maksai László fényképész -----	28·40	„
„	júl.	31.	Drotlef József lithographus -----	185·—	„
„	szept.	17.	Rohonyi Antal könyvkötő -----	6·—	„
„	szept.	25.	Ajtai K. Albert könyvnyomdája ---	300·—	„
„	nov.	5.	Ajtai K. Albert könyvnyomdája ---	200·—	„
„	decz.	31.	Pápay József szolga -----	7·58	„
„	decz.	31.	Pápay József szolga -----	40·—	„

Összesen----- 1462·22 kor.

Marad tehát az 1915. évre 7296 kor. 18 fillér, mely összeget a hátrálékos füzetek kiadása terheli.

A szakosztály tagjainak száma négygyel szaporodott, bejelentette kilépését egy tag, így 97 rendes és 37 pártoló tagunk van. Kolozsvár, 1915. febr. 9.

A szakosztályi titkár helyett
Dr. Farkas Béla
 tud. egyet. adjunktus.

Az orvostudományi szakosztály jelentése.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület orvostudományi szakosztályának 1914. évi működéséről csak úgy adhatunk hű képet, ha az ez évi munkálkodásunkat kétfelé választva, azok jellemzését, mint egymástól elütőkét, külön-külön tesszük meg.

Az 1914-ik év első felében szakosztályunk az előbbi évekhez teljesen hasonló irányban és mederben mozogva tisztán tudo-

mányos munkálkodást fejt ki, szaküléseink keretében különböző tudományos irányú szakdolgozatok és önálló vizsgálódások publikálására szorítkozva. E félev alatt is hallottunk azonban több oly előadást, melyek tartalmuknál fogva az orvosi körökön kívül álló hallgatóságot is nagy számban vonzott üléseinkre.

Szakosztályi évünk II-ik felére, mint minden magán- és társadalmi intézmény működésére és mozgalmára, szintén reányomta bélyegét a háború.

Szakosztályunk átlátta, hogy Kolozsvárt egyedül csak az E. M. E. orvostudományi szakosztálya lehet hivatva arra, hogy a háború kitörésével kapcsolatosan rendes működését oda módosítsa, hogy ülésein háttérbe szorítsa az önálló teoretikus fejtegetéseket, s inkább azon gyakorlati kérdések tárgyalatassanak, amelyek időszerű voltuknál fogva legtöbb hasznot ígértek a szakosztály orvostagjainak s ezáltal közvetve a társadalomnak, illetve a közjónak. Szakosztályunknak kellett azon kapocsnak lennie, mely az ország különböző helyeiről idevezényelt és itt orvosi hivatást teljesítő kollegákat összehozza s nemes hivatásuk különböző irányú kérdéseit tárgyalja, megvitassa. Így alakultak át szaküléseink hadi orvosi értekezletké.

A dolog természetéből folyóan e féleüli üléseink tárgysorozatában a sebészet körében mozgó előadásoknak jutott a legtöbb tér; de eltértek azért üléseink a Budapesten ez idő alatt tartott „hadisebészeti értekezletektől“, amennyiben mi üléseinken a háborúval kapcsolatba hozható összes orvosi kérdéseknek tért nyitottunk. Hallottunk szaküléseinken a sebészeti előadásokon kívül a belgyógyászat, közegészségtan, járványtan, elmekörtan, szemészeti, törvényszéki orvostan, bakteriologia keretébe tartozó előadásokat, sőt olyat is, amely a betegeknek és sebesülteknek a háborúban való ellátását és gondozását tárgyalta.

Szaküléseink ily speciális irányban való munkálkodásától remélt azon czélt, hogy aktuális ismeretterjesztő előadásai minél szélesebb körben értékesítenek haszonnal — nyugodtan mondhatjuk, hogy elértük; vagy nem azt bizonyítja-e azon tény, hogy üléseink hallgatósága közt az orvoskollegákon kívül mindig nagy számban láttuk azokat a nem orvos látogatókat is, akiket hivatalos vagy önkéntes szolgálatuk, a sebesülteket kezelő intézményekkel összeforrasztott.

Üléseink jegyzőkönyvi kivonatainak közzététele az eddigi szokásos módon és helyen látott kellő időben napvilágot. Hadi orvosi értekezleteink jegyzőkönyvei összefoglalva a Budapesti Orvosi ujság 52—53-ik számában közöltettek. A 12—23-ik ülés összefoglaló jegyzőkönyve bővebben csak a Dr. Hevesi Imre: „Végtag sérülések kezelése beteg bemutatásokkal“ és Dr. Steiner Pál agytályog két esetének bemutatását tárgyalja; a többi dolgozat, minthogy azok az 1914. évi IV. füzetben megjelennek, csak említve vannak itt.

Ez év folyamán megjelent kiadványainkra vonatkozólag van

szerencsém jelenteni, hogy az 1914. év folyamán eddigelé az I., II. és III. füzetünk jelent meg. A IV-ik, legterjedelmesebb füzetünk is nemsokára tagjaink kezébe kerül. E füzet megjelenésének késését jórészt nyomdai akadályok, meg a kéziratok késői beküldése okozta.

Az első füzet 86 oldal magyar és 13 oldal Revue terjedelmében jelent meg. E füzetben Dr. Hanasievicz Oszkárnak „Hadi-sebészeti tapasztalatok az 1912–1913. évi balkáni háborúból”; Dr. Purjesz Béla: A szív arythmiákról és Dr. Posta Sándor: Új-rendszerű prothezis a mandibula resectiojához című eredeti közlemények jelentek meg. Purjesz Béla dr. közleményében 8 szövegközti ábrát találunk. E füzet közli az 1914. évi jan. 24-én, 31-én, februárius hó 9-én, 14-én és 28-án tartott szaküléseink jegyzőkönyvi kivonatait.

Az 1914 évi II. füzet magyar szövege 70 oldal, Revue terjedelme pedig 10 oldal. E füzetben szintén 3 eredeti értekezés lát napvilágot u. m. Dr. Kiss Ferenc: A halántékcsonst szerkezete; Dr. Szabó József: Vestibularis tünetek apoplektiformis bulbaris paralysis esetében és Dr. Issekutz Béla: A digitalis hatás chemismusa címen. A füzet végén Dr. Kiss Ferenc cikkéhez tartozó 11 színes rajz mellékletet találunk 2 táblán. Szaküléseink jegyzőkönyvei közül a márczius hó 7-én és a márczius hó 21-én tartott üléseink bő jegyzőkönyvét találjuk e füzetben.

Az 1914 évre szóló III-ik füzetünk 54 oldal magyar és 11 oldal Revue terjedelmében jelent meg és két eredeti közleményt hoz. Első helyen Dr. Lechner Károlynak a freudizmusról tartott sorozatos előadásainak bő kivonatát közöljük e füzetben s aztán Dr. Demeter Györgynek: Az ólom kimutatása a lövési sérülésekben című dolgozatát. E füzetben jelenik meg az 1914 évi április 25-én, május 9-én, 16-án és 23-án tartott szakülésének jegyzőkönyve.

Az ez évre szóló IV-ik füzetképen fogják tagjaink kapni azokat az előadásokat, amelyeket szeptembertől kezdve tartottak szaküléseinken. E füzet jelenleg nyomás alatt van s eddigelé Dr. Szabó Dénes, Dr. Makara Lajos, Dr. Kovács Áron, Dr. Steiner Pál, Dr. Höncz Kálmán, Dr. Rigler Gusztáv, Dr. Elfer Aladár, Dr. Lechner Károly, Dr. Imre József, Dr. Konrádi Dániel közleménye van kisedve 8 ív terjedelmében. E füzetben jön még Dr. Kenyeres Balázsnak 1 cikke. E füzet k. b. 10 ív terjedelmű lesz.

A lefolyt szakosztályi évben 23 szakülést tartottunk, ebből 13 esett hadi orvosi értekezletre. A 23 szakülésen 32-en vesznek részt, részint önálló dolgozattal, részint referáló előadással és bemutatással. A szaküléseink munkásságában résztvevők névsora a következő: Dr. Bánoczi Margit, Dr. Büchler Dezső, Dr. Demand Antal, Dr. Demeter György, Dr. Ditrói Gábor, Dr. Ditrói Béla, Dr. Elfer Aladár, Dr. Fugulyán Katalin, Dr. Géber János, Dr. Genersich Gusztáv, Dr. Hanasievicz Oszkár, Dr. Hevesi Imre, Dr. Höncz Kálmán, Dr. Imre József, Dr. Issekutz Béla, Dr. Láncki Miklós, Dr. Kenyeres Balázs, Dr. Konrádi Dániel, Dr. Kiss Ferencz, Dr. Koleszár László, Dr. Kovács Áron, Dr. Krecsméry Károly,

Dr. Lechner Károly, Dr. Makara Lajos, Dr. Mátyás Mátyás, Dr. Posta Sándor, Dr. Purjesz Béla, Dr. Rigler Gusztáv, Dr. Steiner Pál, Dr. Szabó Dénes, Dr. Tatár Coriolán, Dr. Vidakovich Kamill.
Szaküléseink tárgysorozata részletezve a következő volt:

I. szakülés 1914 januárus 24-én.

1. Dr. Makara Lajos egy Freund eljárása szerint operált tüdőemphysemás beteget mutatott be. A helyi érzéstelenítéssel végzett műtéttel betegnek a 2-3-4-5. és 6-ik jobboldali bordaporcaiból 3—4 cm. hosszú darabot vágott ki. A műtét utáni fájdalmak megszűntével a beteg lélekzése szabadabbá lett, az operált mellkasfal táguló képessége javult, a mozgásai szabadabbak, a tüdő kapacitása fokozódott. Bemutató szükségesnek látná a javulásnak fokozására a másik oldalon is mozgékonyabbakká tenni a bordákat.

2. Dr. Hannasiewicz Oszkár: „Hadisebészeti tapasztalatok a balkáni háborúból” czímen beszámol azon tapasztalatairól, amelyeket mint az osztrák vöröskereszt-egyesület egyik sebész kiküldötte, Bulgáriában és a megszállott Trácia tartományban, 1913 április 15-től aug. 27-ig szerzett.

II. szakülés 1914 januárus 31-én.

Mátyás Jenő az állat és embercsontok közötti különbségről értekezik igen sok rajz és mikroszkopiumos készítmény bemutásával.

III. szakülés 1914 februárus 7-én.

1. Dr. Kenyeres Balázs „A gonosztevők titkos értekezésének módjairól” czímen ismerteti a titkos értekezéseknek különböző eszközeit. Foglalkozik azokkal az írásos közlésekkel, melyeken az írás csak vérbe áztatás, melegítés stb. által előhíva lesz láthatóvá. Ismereti a fontosabb u. n. sympatheticus tintáknak s az ezekkel egyenértékű fémsó oldatoknak tökéletlenségeit. Főlemli a vizsgálatai közben talált olyan anyagokat, a melyeket ily célra szintén lehet használni. Demonstrálja, hogy pl. a szappanoldattal, szappanruddal vagy kámforszesszel stb. való írás előhívása vízbe mártással megnyire látható lesz. Bemutatja, hogy a citromlével, almalével, fémsóoldattal írt szavak a papír hevítése által válnak olvashatóvá.

Értekező vizsgálatai közben azt találta, hogy a test különböző váladékai, különböző ételneműek stb. alkalmasok titkos íráskészítésére és előidézésük is egyszerű eszközökkel (hevítés, vízbe mártás) könnyen végezhető. Végre szólt a titkos íráskészítésének azon módjáról, a melyet általában beporozásnak neveznek s főlemli, hogy e téren a minium por jobb a graphit pornál.

2. Dr. Purjesz Béla: A szív arhythmiákról tart előadást. (L. Értesítő 1914, 43—61 oldal.)

IV. szakülés 1914 februárus 14-én.

1. Dr. Posta Sándor: Bemutatja egy betegen a mandibual

resectioja után alkalmazott saját újrendszerű prothesisét s kiemeli eljárásainak azon előnyét, hogy e módszerrel a csontokat helyükön tartja és hogy e pótlás alkalmas arra, hogy a beteg műtét után hamarosan rágni és beszélni tudjon. Nem kis előnye pótlási módszereinek az is, hogy a tisztántartás nem okoz nehézséget.

V. szakülés 1914 februárius 28-án.

1. Dr. Fugulyán Katalin egy 36 éves nőbetegen végzett műtéti teljes irideremia esetet mutat be. Ez esetnél másodlagos glaucoma miatt iridectomiát szándékoztak végezni és a műtétnek irideremiára való átváltoztatását az tette szükségessé, hogy az iris megfogáskor a szemben levő oldalon gyökéről kezdett leválni. A szem a műtét után hamar meggyógyult, tensiója csökkent s pár hét alatt normálissá lett. A betegre tekintésnél feltűnik azonnal, hogy a beteg ép szeme kék, az operált szeme pedig koromfekete.

2. Dr. Imre József egy beteget mutat be, kinél a sympathizáló szem meggyógyult, bizonyosságául annak, hogy a sympathiás lob kitörése után a sérült szemet, ha fényérzete van, nem szabad eltávolítani.

3. Dr. Imre József egy orbita sérülés utáni halálesetről számolt be. Az idősebb férfi balszemét tehén szarva ütötte ki s azután 2 hétig sem fejfájás, sem agyi jelenségek nem léptek föl, akkor fejfájás, láz, émelygés, nagy gyengeség, kábultság, jobboldali hemiplegia s a rosszullét kezdetétől a 4-ik napon halál következik. A bonczolás azt mutatta, hogy a bal orbita-fedél egy cm. átmérőjű helyen áttört s darabjai a koponya üregbe állanak; a homloklebeny kéregállományában hüvelykujj hegyét befogadó lágyult fészek van. A koponya alapon sok friss vér található a scala mediában, a mi az arteria cerebrin ülő borsónyi aneurysma megrepedéséből származik. Érdekes lehetne az ily eset törvénytudományi vonatkozások szempontjából is, mivel mint látható, a szemgödör sérülése simán folyt volna le a csontfedél törése és az agyvelő zúzódása ellenére, ha a vele össze nem függő aneurysma halált nem okoz.

4. Dr. Makara Lajos egy beteget mutat be, a kinél a radius környéke felét egy pár év előtt hulla anyaggal pótolta. Az illető létrával bal tenyerére esett, s a mint a Röntgen-képen látható volt, a bal radius környéki harmada ökölnyire megdagadt. A diagnosis ostitis gummosa és chronicus osteomyelitis közt ingadozott. 3 hónapi észlelés közben daganat jelenlétének gyanuja erősödött meg s műtétre határozta magát. A radius pótlását friss baleseti anyaggal tervezte. Ez időtájt akadt egy szíven szurt 26 éves egészséges egyén, a kitől 18 órával a halál után kivétellett a radius s Ruger O⁰ mellett 26 óráig állott a műtétig. A beteg megvastagodott radius részletét, a lágy részek lehető megkimélésével kivágta, a bent maradt rész velőüregét gömbfuróval kitégította, hogy a pótlásra szolgáló radius megfelelően kihegyezett vége azzal összeilleszthető legyen. Beillesztés után a csont felett az izomzatot és fasciat catguttal, a bőrsébet selyemmel bevarrva, a végtágot gipszszívre helyezi.

A bemutatott beteg balkeze még most egy év múlva is gyengébb, mint a jobb, de jól használhatja s az ízület mozgásai minden irányban megvannak, a mozgás szabad, fájdalomtalan.

5. Dr. Genersich Gusztáv három különböző fejlődési rendellenességben szenvedő gyereket mutat be, kinek elsejénél „Synechia labiorum nunorum“, a 2-iknél a „Hermaphroditismus“ s a 3-iknél „Cloaca rectogenitalis“ található. (L. Értesítő 91. ábra 84—86 oldal.)

VI. szakülés 1914 márczius 7-én.

1. Dr. Demand Antal egy hypopharynx sarcoma műtéttel gyógyított esetét mutatja be. Betegnél először oesophagoskopon keresztül a szájon át kísérelték meg a daganat eltávolítását, de ez a daganat terjedelme s a beavatkozási tér szűk volta miatt nem sikerült teljesen. Minthogy az eltávolított részlet korszövetteni vizsgálata sarcoma polymorphogigantocellulare-t állapított meg, radikális műtét vált szükségessé, a mit helyi érzéstelenítéssel végzett Makara tanár. Az eset szép példája a műtétiileg kezelt és időlegesen gyógyultnak mondható pharynx sarcomának. Az irodalomban kevés hasonló esetet találunk.

2. Dr. Kiss Ferencz „A halántékcsont szerkezete“ czímen tart előadást. (L. Értesítő 1914. 87—90. l.)

VII. szakülés 1914 márczius 21-én.

1. Dr. Koleszár László egy beteget mutat be, a kinél koponya-sérüléssel kapcsolatosan kétoldali sükettség lépett föl. A sükettség észszerű magyarázata ez esetben az, hogy a gyenge koponyacsonttal bíró beteget érő ütés nemcsak a behatás helyén, hanem az agy alapon is törést okozott s ennek következménye a bal fülből való vérszivárgás. A tünetekből következtetve a beteg kisebb agyrázkódást és labyrinth rázkódást is szenvedett. (L. Értesítő 1914. 148—150. l.)

2. Dr. Vidakovich Kamill „Hasi sérülés két esete“ czímen két beteget mutat be s ezzel kapcsolatosan a bél előesés és bél-sérüléssel járó áthatoló hasi sérülések sebészeti ellátásának fontosságát és az ellátás kivételének vezető eszméjét tárgyalja. (L. Értesítő 1914. 152—157. l.)

3. Dr. Vidakovich Kamill „Az orrcsont és czombcsont distalis epiphysis leválásának egy-egy esetét“ mutatja be, melynek kapcsán e ritkább megjelenésű csontsérülések létrejöveteléről, orvoslásáról, valamint jelentőségéről emlékszik meg röviden. (L. Értesítő 1914. 150—152. l.)

4. Ditrói Gábor egy beteget mutat be, kinek kötőhártyáján elsődleges bujakóros fertőzés történt. A 47 éves erőteljes férfinak 6 héttel korábban árpaszalma hullott a jobb szemébe s mivel a szemét szuró gázt nem tudta kidörzsölni, ismerősei tanácsára, falusi szokás szerint, ki akarta nyaladni. A babaasszony leánya végig nyalta a beteg alsó tarsalis kötőhártyáját s úgy látjuk, hogy ez úton sikerült is kinyalni az idegen testet, mert a szem megnyu-

godott. A kinyalás után mintegy 4 héttel azonban a szem gyuladásba jött és jobboldali hemicrania lépett föl a betegnél. A klinikán ekkor jelenik meg, a hol az alsó tarsalis kötőhártyán szalonnás alapú, mély bujakóros fekélyt találnak. A fekélyből vett váladék mikroszkopiumos vizsgálata is igazolta a fekély bujakóros eredetét.

5. Dr. Ditrői Gábor egy 21 és egy 18 éves leányt mutat be, akiknél „Tuberculosis conjunctivae“ áll fönn. (L. Értesítő 1914. 154—155. l.)

6. Dr. Issekutz Béla „A digitalis hatás chemismusáról“ czímen tartott előadásában a heidelbergi gyógyszerzeti intézeteiben végzett kísérleteiről számol be, melyekkel sikerült beigazolnia, hogy a digitalis hatás cumulációjának oka az, hogy a vérkeringésbe jutott digitalis anyag a szívben felhalmozódik s abban hosszú ideig hatékony állapotban megmarad. Ilyen módon a naponként felszívódó kis therapeutikus adagok lassanként a szív állományában akkora mennyiségben halmozódnak fel, hogy a kívánt gyógyító hatás helyett mérgezést okoznak.

VIII. szakülés 1914 április 25-én.

1. Dr. Kenyeres Balázs kivégzett ember holttestének vizsgálatáról számolva be azt találta, hogy az akasztás után 10 percczel végzett vizsgálatnál a szív működés már megszűnt. A kötélről 30 perc múlva levett akasztott pupilái $3\frac{1}{2}$ mm átmérőjűek. Himvessző petyhüdt, a húgycsőből ondó szorítható ki. Verejték nincs. A végbél zárt. A nyelv a fogak mögött. Az összekötözött kezek felett, az alkaron nyomásra eltűnő, sötét szederjes foltok láthatók. A kötelek nyoma kékes barázdának látszik. A jobb szembe atropin oldatot cseppint és 2 óra múlva e szem pupillája 7 mm-re tágult. Az ekkor végzett vizsgálatnál az izomzat az ütések helyén mindenütt kidudorodik. A hátsó részeken kiterjedt hullafolt képződés látható, a kötél barázdák kékes foltjai közül azonban sok eltűnt. A merevség az ujjakon kezdődött. Boncsolásnál a tüdők kicsinyek, a szív balfele összehúzódott, a jobb teljesen telt, tartalma fekete, laza olvadék. A bélen izgatásra gyenge peristaltica. Az agyburok és agyvelő feltűnően vértelen. A paizs porc és nyakcsont jobboldalt törve. A nyaki gerincoszlop teljesen sértetlen az epistropheus a rendes helyén van, ép.

2. Dr. Krecsméry Károly egy 55 éves beteget mutat be, a kinél nagyobb kiterjedésű borda sarcomat távolítottak el a mellkas megnyitásával. Előadó ismerteti a bordadaganatok műtéte közben keletkező pneumothorax veszélyét és annak okait, valamint ennek elkerülésére irányuló insuflációs módszereket. Az operált esetben a betegnél a veszélyeket elkerülték úgy, hogy a műtét utáni 5-ik napon az illető fölkel, sebe per primam begyógyult s a mellkas defectust védő bandage készülékkel a klinikáról távozóban van.

3. Dr. Lechner Károly: „A freudizmusról“ czímen tartja meg előadását. (L. Értesítő 1914. 157—161. l.)

IX. szakülés 1914 május 9-én.

1. Dr. Géber János A spirochaeta pallida kitenyészésére vonatkozó kísérletek ismertetése után, a maga végezte eljárásról referálva, a kitenyészített spirochaetákat elsötétített látótérben demonstrálja (L. Értesítő 1914. 203—205. 1.)

2. Dr. Tatár Koriolán: Rhinosclerona esetet mutat be. Az eset nemcsak ritkaságáért érdekes, hanem azért is, mert a betegnél az egész orrüregre, garaturra, uvulára és a kemény szájpardon át a gingivára ráterjed a bántalom.

3. Dr. Bánoczy Margit két staphylococcus-sepsisről referál és bemutatja az ebből kitenyészett coccusokat.

4. Dr. Lechner Károly „A freudizmusról“ tartja meg II. előadását. (L. Értesítő 1914. 161—165. 1.)

X. szakülés 1914 május 16.

1. Dr. Büchler Dezső egynapos újszülöttnél veleszületett karbénulás esetet mutat be. A csecsemő balkarját emelni, mozgatni nem tudja. A bal hüvelykujj is béna, kisebb mértékben a mutató ujj is. Érdekes, hogy ugyanezen anyától két évvel előbb tökéletesen hasonló bénulással született egy fiúgyerek, szintén I. koponyatartásban. Akkor fogóműtétet alkalmaztak és a szülők az orvost hibáztatták, hogy a fogóval történt nyomása a fejnek okozta a bénulást. Bemutató véleménye szerint a bemutatott esetben a látható bénulások a gyerek intrauterin életének utolsó szakaszában, a plexus brachialis, ennek is főleg az axilláris és radialis idegfonalainak nyomása következtében keletkeztek a vállnak a nyakhoz szorítottsága miatt.

2. Dr. Döri Béla a bensol terapiáról szólva egy beteget mutat be, a ki 3 éve szédülésről, fejfájásról, agnyomásról, orrvérzésről panaszol. A periferiás érendszer az illetőnél fokozott vérnyomást mutat. Vérvizsgálat után benzol terapiát vezet be, a mire a vörös vörsejtek száma esni kezd, de mivel a fehér vörsejtszám és a kezelés alatt meglehetősen állandónak mutalkozó haemoglobinn érték is csökkenni kezd, a benzol kezelést félbeszakítja. A subjektív tünetek megszűntek, de a kezeléssel a hypertoniát nem sikerült befolyásolnia.

3. Dr. Lechner Károly „A freudizmusról“ címen III. előadását tartja meg. (L. Értesítő 1914. 165—172. 1.)

XI. szakülés 1914 május 23-án.

1. Dr. Tatár Koriolán 4 beteget mutat be annak demonstrálására, hogy a Magurához tartozó havasi falvakban a syphilis endemiásan fordul elő. A betegek a syphilitikus fertőzésről nem tudnak és orvosnál csak akkor jelentkeznek, a mikor a syphilis már romboló munkáját befejezte.

2. Dr. Imre József akut glaukoma esetet mutat be. E betegnél az akut glaukoma első érezhető kóros jelenség volt. Az illető

igen magas (180—190 u. m.) vérnyomásban, hyperglobuliában s más véralkati és vérkeringésbeli meg táplálkozásbeli rendelleneségekben szenvedett.

3. Dr. Demeter György: „Az ólom kimutatása lövési sérülésekben“ czímen tart előadást. (L. Értesítő 1914. 173—199. 1.)

XII. szakülés 1914 október 3-án.

Dr. Szabó Dénes „Az orvos működése a háború esetén“ czímen tart előadást. (L. Értesítő IV. füzet 1914.)

XIII. szakülés 1914 október 10-én.

Dr. Jancsó Miklós előadása: „A dysenteriaról“. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

XIV. szakülés 1914 október 17-én.

Dr. Makara Lajos: „Tájékoztató a hadi sebészetből“ czimű előadása. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

XV. szakülés 1914 október 24-én.

Dr. Kovács Áron: „A betegek és sebesültek gondozásáról a háborúban“ tart előadást. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

XVI. szakülés 1914 október 31-én.

Dr. Hevesi Imre a végtagsérülések gyógykezeléséről tartott előadásában kiemeli, hogy e kérdés azért rendkívül fontos, mert a harctérről hazakerülő sebesülteknek 90⁰/₀-nál a végtagok sérültek meg. A sebek majdnem mind lőtt sebek.

Előadó a lágyrészek lőtt sebeit csak száraz kötéssel óvja a fertőzéstől. Inakon, izmokon átmenő lövéseknél a végtagot a legjobb tartásban fixálja. Lobtünetek fölléptére lehetőleg a löcsatornán át drainez kali üvegből készült draincsövekkel. Az in-, ideg-, érvarrások csak jóval később végzendők. A projektileket csak akkor távolítja el, ha azok genyedet tartanak fenn. A merevséget fürdővel, hőléggel, massageval és passiv tornával kezeli. Egyszerű csonttörések az összeigazítás után fixáltatnak, hasonlóan a ficzámok is. Nyílt töréseknél is conservatív kezelést ajánl és fölöslegesen még egy csontszilánkot sem távolít el. Végül ismerteti előadó a kötőanyagokat, síneket, fixáló kötéseket s alkalmazásukat több helyen demonstrálja.

XVII. szakülés 1914 november 7-én.

1. Dr. Steiner Pál „A fejsérülésekről“ tart előadást. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

2. Dr. Höncz Kálmán előadása: Az alsó állcsonttörés kezelése. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

XVIII. szakülés 1914 november 14-én.

Dr. Rigler Gusztáv: „A choléráról“ czímen tart előadást (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

XIX. szakülés 1914 november 21-én.

Dr. Elfer Aladár: „A hadijárványokról“ című előadása. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

XX. szakülés 1914 november 28-án.

1. Dr. Steiner Pál két bemutatott agytályog eset közül az első beteg a jobb halántékcsonton tangenciális lövést szenvedett s beteget az agyvelő tünetek miatt operálni kellett. Műtétnél a bemeneti és kimeneti nyílást összekötötte és egy féllitérnyi csontszilánk kiemelése után geny ömlik elő. A kemény burok sebét tágítva, egy jókora diónyi agytályogot talál, melyből sűrű sárga geny ömlik. A sebet drainezve nyitva kezeli. Bemutatáskor a seb már gyógyulóban van.

A második bemutatott eset 12 napi előzetes kezelés után kerül észlelése alá. Betegnél a homlokcsont közepén a hajas fejbőr határa alatt babnyi bemeneti és tőle harántul 5 cm.-re fillérfülynyi kimeneti nyílást talál. A két nyílás közt a csont behorpadt. A tünetek alapján diagnosztizált agytályog műtéténél a nyílások összekötése után látja, hogy a homlokcsont $1\frac{1}{2}$ cm. szélességben darabosan törött, a csontdarabok közt agyállomány volt látható. A csontdarabok eltávolítása után nyomásra geny ömlik ki. A dura sebet tágítva, az előtűnő 8 cm. mély és 3 cm. széles tályogot drainezi.

Bemutatáskor a seb sarjadzásban van. A bemutatott esetben, épúgy, mint Marburg és Ranzi eseteiben útbaigazító tüneteknél egyebek mellett bradykardia és a somnolentia szolgáltak.

2. Dr. Lechner Károly „Az idegesség és a háború“ címen tart előadást.

XXI. szakülés 1914 december 5-én.

Vita Dr. Elfer Aladár és Dr. Lechner Károly előző előadásai fölött.

XXII. szakülés 1914 december 15-én.

1. Dr. Imre József: „A háború és a szem“ című előadása.

2. Dr. Konrádi Dániel előadása: „A choleraellenes védőoltások“. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

XXIII. szakülés 1914 december 19-én.

Dr. Kenyeres Balázs: Az öncsonkításról. (L. Értesítő 1914. IV. füzet.)

Végezetül pénztárunk állására vonatkozólag van szerencsém jelenteni, hogy 1915 év január 1-én 576 kor. 41 fillér pénztári maradványunk van. E maradványt azonban a most nyomás alatt levő 4-ik füzetünk kiadási költsége terheli. Tekintve, hogy e 4-ik füzet terjedelme, — mely hadi orvosi értekezleteink előadásait tartalmazza — jóval meghaladja az első három füzet terjedelmét,

úgy hogy e füzet egymaga 12 ívnél terjedelmesebb, az említett 576 kor. 41 fillér fölőslég nem fogja teljesen földni a költségeket s így bár nem sokat, de mégis elvesz bizonyos összeget 1915 évi bevételünkből.

Jelentésem tudomásul vételét kérve, vagyok a t. közgyűlésnek aláztatos szolgája

Kolozsvárt, 1915.

Dr. Jakabházy Zsigmond

az orvosi szakosztály titkára.

A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az emberi társadalom haladásának folyton változó jelenségeit az intézmények testesítik meg. Minden kulturális fok az intézmények nagyságához és maradandóságához igazodik megítélésünkben. Ezért a letűnt társadalmakat és azok kulturáját csak a megmaradt, vagy emlékek útján fennmaradt intézményeikben szemlélhetjük és értékelhetjük.

Az emberek egyéni nagyságát is igen sokszor a nevékhöz fűződő intézményeken át értékelhetjük s a mindig relativ jelentőségű halhatatlanságot az évszázadokat és évezredekét túlélő intézmények biztosíthatják legtovább.

A ma folyó világháború is a kultúra: a fejlettebb és a fejletlenebb kultúra küzdelme s bármelyik részen is fogják a győzelem lobogóját fennen lobogtatni, mégis a jövő azé, amelyek a mai gazdasági fejlettséget s általában a jelen kor kulturáját a legmaradandóbban tudta intézményesíteni. Ez a mi megítélésünk szerint a német.

A szervezés művészete azonban átható kell, hogy legyen. Az a kis kör, amely egy nagy gondolatnak részese, részévé lesz a nagy gondolat által irányított egésznek.

Ezért kell a legkisebb dolgot is értékelni s a közre való vonatkozásban komolyan venni. A ki így nézi a dolgokat, annak mindig volt és mindig lesz a saját körében hivatása — már aminőt az istenek rendelnek.

A legfenségesebb gondolat megvalósítója is az összesség szempontjából hivatását épen csak úgy váltotta be, mint a legkisebb kör feladatainak megvalósítására hivatott egyén. A szerepet az arravalóság és a helyzet adta. A fő, hogy hivatását egyéniségének teljes energiájával s mindig az ethika tanítása szerint töltse be. A tisztelet tehát méreteiben lehet más, de lényegileg mindkettőre nézve azonos.

Eme gondolatok a nagy világeseményektől elvontan szakosztályunk beléletére nézve is alkalomszerűek most, amidőn egy becsü-

letes munkában eltöltött esztendőről — ennek eseményeiről beszámolok.

E helyen nem térek ki a tudomány csarnokában a győzőket illető koszorúval megtisztelt professor elhivatására és elhivatásának mikénti teljesítésére, de intra muros kötelességem a közgyűlés előtt beszámolni arról a meleg óvációról, amelyekben szakosztályunk (az ülésen jelen volt illustis közönséggel egyazon érzéssel) az 1914. május hó 23-án tartott felolvasó ülésen méltóságos Farkas Lajos szakosztályi elnökünket részesítette.

Szakosztályunk múlt évi ciklusának utolsó tudományos előadását használtuk fel arra, hogy a F. J. tudomány-egyetem által előkészített s a 45 évi tanári múltához és egy tudós egyéniségéhez méltó s 1914 május 25-én megtartott nagyszabású ünnepléshez közel módot találhassunk arra, hogy szakosztályunk is nagyrabecsült elnökével szemben méltó módon juttassa kifejezésre tiszteletének nyilvánítását.

A munka emberének munka közben kívántuk ezt nyújtani s gy az 1914 május 23-ára kitűzve volt fölolvasó szakosztályi ülés programjába az ünneplést föl se vettük.

Napirend előtt dr. *Jékely* Dániel ít. táblai bíró a bírák nevében, dr. *Biró* Balázs kamarai títkárra az ügyvédi kamara és dr. *Kolozsváry* Bálint az elméleti jogászok nevében kértek szót s felszólalásaikban érdemeihez szabva meleg szeretettel méltatták szakosztályi elnökünk sokoldalú munkásságát.¹

Dr. *Biró* Balázs ügyvéd indítványára az ünnepség jegyzőkönyvi megőrkítését is elhatároztuk.

Megemlíteni kívánom még azt is, hogy az Erdélyrészi Jogi Közlöny 1914. évi 22. számában a vezető helyet szentelte dr. Farkas Lajos érdemeinek méltatására.

Az egyetem ünnepelte azt a professort, a ki tanszékének elfoglalásakor azzal indult el a tanítás nehéz útjára: Szavam a jog élő szava legyen — s ezt 45 évi lankadatlan munkásságával be is bizonyította.

Mi a professor legmagasabb ideálját ünnepeltük, a ki az élet hullámai felett álló pártatlan professori katedrából hirdetett igazsággal ajkán belevegyült a mi forumunk életforgatagába s az ő kristályosodott életfelfogásával igyekezett irányt szabni mindenütt, ahol fevékenységére s intézményesítő munkálkodására tér nyílt.

E kettős életműködés tette életét a köz szempontjából annyira értékké s ez a nyitja annak, hogy szava, a mi sokszor kicsinyeskedő életfelfogásunk közepette is, a jognak élő szava lehetett. Csakis ilyen élet lehetett alapja egy oly egyesületnek, amely a tudományt életcélként és gyakorlati szempontból kultiválja.

I. Tudományos előadások.

Az 1913/14 évben tudományos előadásaink a következők voltak:

1. 1913 november 8-án a) Dr. *Bochkor* Mihály: Az ős indus

¹ L. Kolozsvári Hírlap 1914. 117-1 számában V. (24.) megjelent közleményt.

jog- és Manu törvénykönyve. b) Dr. Büchler Pál: Manu törvénykönyvének fordítása az eredeti szanszkrit nyelvből.

2. 1913 december 3-án Dr. Horváth Emil br.: A parlamenti választói jog.

3. 1914 február 7-én Dr. Horváth Jenő akad. tanár: Az európai concert küzdelmei.

4. 1914 február 21-én Dr. Réz Mihály: Bosznia és Hercegovina közjogi helyzete.

5. 1914 április 4-én Dr. Kiss Géza: A hajósok felelőssége különös tekintettel az ókori jogfejlődésre.

6. 1914 május 23-án Dr. Tóth György: A fölülvizsgálat köre a polgári perrendtartásban.

Emez előadások kettős csoportosítással fognak kiadni.

Dr. Bochkor Mihály előadása és Manu törvénykönyve a fordító bevezetésével külön kötetben és a többi előadások viszont együtt egy külön kötetben.

Az 1913/14. évi előadásaink méltóan sorakozhatnak előző előadásainkhoz és kitűzött célunk megvalósítását megfelelő sullyal reprezentálják.

Az 1914/15. évi tudományos előadások tárgysorozatának pontos és az eddigi rendszernek megfelelő részletességgel való beosztását a háborúval járó állapotok miatt nem lehetett elkészíteni, azonban az előadások megfelelő gondossággal biztosítva vannak.

E cyklusban tartott első előadásunk igen válogatott és nagy számú hallgatóság előtt szép sikerrel folyt le. Ez ülés egyike volt az elérhető legnagyobb érdeklődés mellett lefolyt szakosztályi működésnek.

A siker a háborúval kapcsolatos témák tudományos tárgyalására vezethető vissza s ezzel szakosztályunk munkálkodása egyben a hazafias cél szolgálataiba is be állott. Dr. Farkas Lajos sz. o. elnökünk, a „Háborúról“ írt tartalmas és gondolatokban gazdag megnyitójában reá mutat, hogy a mai világháború a világtörténet rejtelmes folyamata, de a pessimisticus felfogással szemben az optimismus képviselőjeként reá mutat a kulturális élet rendes menetére és a jogrend szabatos functionalására s meggyőződéssel mondja, hogy adózzunk fentartás nélkül igaz és őszinte elismeréssel azon férfiaknak, a kik a veszélyes időben egyértelmű összetartással, bölcsességgel, erős és bátor kezekkel irányítják nemzetünk jövőjét vivő hajóját.

A fölolvadás nagy sikerét biztosító előadónk Dr. Réz Mihály egyetemi tanár úr volt, a ki: „A hármasszövetség egykor és most“ czímen tartotta meg tudományos praecizitással fölépített s minden tekintetben fényes szabad előadását.¹

A szakosztály működő tagjaihoz intézett fölhívásra előadókul megnyerhettük: Dr. Navratil Ákos, Dr. Somló Bódog, Dr. Menyhárt Gáspár egyetemi tanár urakat és Dr. Biró Balázs ügyvédi kamarai titkár urat.

¹ L. A Kolozsvári Hirlap 1914. decz. 20. számában.

A gyakorlat emberei most el vannak foglalva az 1915. évi januárius 1-ével életbeléptetett perrendtartással s így nem igen érnek rá előadás tartására. Megelégedéssel mutathatunk vissza azonban azokra a sorozatos előadásokra, amelyeket e törvényről szakosztályunk tartott s így a gyakorlati élet szempontjából is eleget tett szakosztályunk a fámasztható követelményeknek.

II. Szakosztályi kiadmányok.

A szakosztály kezdettől fogva összes előadásait előadási ciklusonként csoportosítva, előre meg nem határozott időben nyomatta ki.

Az 1914. év folyamán megjelentek az 1912/13. évi föllovasások.

A közölt dolgozatok egyenként megérdemelnék a méltatást. Mi összesítve elismerésünknek adunk kifejezést a fölött, hogy a szakosztály tagjai fáradságot nem kímélve igazolják, hogy a vidéken is lehet tudományos életet élni, csak akarni kell.

Kolozsvár jogászait értékeljük annyira, hogy ez a munkásság jövőben csak növekedni fog.

A kiadmányt a szakajtó is elismeréssel fogadta s az egyes dolgozatokat a különböző szempontok szerint méltatta.

Szakosztályunk elnöksége a szakosztály által kitűzött cél támogatásáért az egyes előadóknak köszönetét írásban is kifejezte s a szűkös pénzügyi viszonyokra tekintettel ívenkénti számítással 50 K összesen 490 K tiszteletdíjat utalványozott.

Kérjük a szakosztály választmányát, hogy az utalványozást tudomásul venni sziveskedjék és az előadó uraknak jegyzőkönyvi köszönetét is juttassa kifejezésre.

Az 1913/14. évi előadások kéziratái a szerkesztő bizottságnál vannak, azonban ezek kinyomatására csak akkor fog sor kerülni, ha a szakosztály választmányának előző határozatához képest „Manu” törvénykönyve elhagyta a sajtót.

Ez a munka önálló füzetben fog megjelenni, mint Hamurabi törvénykönyve. Az eredeti szanszkrit nyelv alapos ismerője Dr. Büchler Pál a nyár folyamán Londonba utazott, hogy az ottani világhírű könyvtárban az eredeti forrásmunkákat használhassa. A háború megüzenése után fordító sok viszontagsággal szerencsésen hazakerült s a megmentett kézirat — amint jelzém — nyomás alatt van. Legközelebb szakosztályunk egy értékes kötet könyvpiacra juttatása által fogja dokumentálni, hogy a háború nem öli meg teljesen a szellemi munkát.

II. A szakosztály elismeréshez jutott kiadmányait a nagyméltóságú m. kir. Kultusz miniszterium időről-időre meghatározott segélyben részesíti.

Legutoljára 1913. évi május 30-án kelt 520. számú magas rendeletével 2000 K összeget engedélyezett volt felerészben az 1911/12. évi és másik felerészben az 1912/13. évi szakosztályi előadások kiadmányozására.

Szakosztályunk elnöksége 34/1914. szám alatt (1914. IV/15.)

a szakosztály hálás köszönetét tolmácsolta és „Manu“ tervezett kiadására való utalással a közoktatásügyi miniszter úr újabb támogatását kérte.

Eme jelentésünkre válasz még nem érkezett s a mai háborus viszonyok közepette aligha kaphatunk jelentős anyagi támogatást.

Publikatioink azonban anyagi okokból ezidő szerint fennakadást nem szenvednek, mert elnökünk különös gondját képezte mindig az is, hogy szakosztályunk deficitmentes költségvetéssel működjék.

A szerény szakosztályi átalány és a könyvkiadói alap 1914. évi maradványa remélhetőleg teljes fedezetet fognak nyújtani. Manu törvénykönyvének és az 1913/14. évi előadások kinyomatására. Az elnökség igyekezni fog, hogy az előadók tiszteletdíja szerény keretekben a jövőben is kijárjon.

III. Kiadmányainkból az I—II. füzet a Szent-István társulatnál, a III—V. füzet Benkő Gyula könyvkereskedő cégénél vannak elhelyezve. Összes kiadmányainkból Stein János könyvkereskedőnél is vannak bizományban.

A Szent-István társulat a háborus viszonyokra tekintettel szakosztályunkat fölkererte, hogy kiadványainkat néhány kivételével hozassuk el (I—II. füzet) mert raktárhelyiségeit kissébbre szorította. Intézkedtünk, hogy kiadmányaink megfelelő elhelyezéshez jussanak. (1/1915. sz. a.)

Örömmel jelenthetem azt is, hogy kiadmányaink eladásából a Szent-István Társulattal 102 koronát az E. M. E. pénztárába beküldött.

Kiemelni óhajtom e helyen, hogy az E. M. E. választmányának határozata szerint mindez a pénz, a mi bármelyik szakosztály kiadmányából befoly az *egyesület alaptőkéjéhez csatolandó*.

Ez elvileg helyes, de szakosztályunk kiadmányából tiszta haszon addig nem mutatkozhatik, amíg könyvkiadó számlánk a szakosztályi átalányból fedezetet nem találhat. Már pedig mi addig is munkásságunk gyümölcsét: a felolvasások kiadmányozását miniszteri támogatással tudtuk financirozni.

Az E. M. E. választmánya e kérdést remélhetőleg előzékenyen fogja elbírálni.

IV. A szerkesztő-bizottság jelentése lényegében a szakosztály programjának konkrét irányban leendő határozathozatallal való megvalósítását czélozza.

A szakosztály a kiadandó munkák alapos előkészítésére a megbízást oly időben kell, hogy megadja, hogy tudományos értékű publicatiókkal növelhessük elért sikerünket. Ez indokolja, hogy a Székelyek jogának megírásával Dr. Bochkor Mihály egyetemi tanár szakosztályi tagot megbíztuk.

Az elől sem lehetne elzárkózni, hogy Kolozsvár jogának megírására a szakosztály tagjai részére pályázat hirdettessék avagy ennek megírásával is valaki megbizassék.

Mindezek czélszerűségét a körülmények határozzák meg.

V. *A szultán köszönte*. Az E. M. E. jogi szakosztálya még

az 1911. évben lefordította volt a Török alkotmány-alaptörvényeit és a szakosztály kiadmányai közt a Balkán háború idejében meg is jelent. E kiadmány akkor ujszerűségével is hatott s hivatva volt a közönség érdeklődését az eddigi kereteket meghaladó mérvben fölkelteni, mert a vallása által a titokzatosság fátyola alatt levő Törökország az *alkotmánytörvények* által egészen nyugateurópaias mezben jelent meg előttünk. Törökországnak akkori szomorú helyzetében ez a könyv is a magyarság szimpatiaját képviselte.

A szakosztály elnöksége azáltal kívánt kifejezést adni, hogy a magyar-nyelven megjelent alkotmány-törvényekből 10 példányt a török tudományos egyesületek részére följánlott.

A budapesti főkonzul a közvetítésre készséggel vállalkozott s 10 példányt juttatott el Konstantinápolyba a török császári kormány nagyvezéri (miniszterelnökségi) hivatalához.

A török-magyar vitatott rokonság és vitán felüli barátság eme szerény megnyilvánulását nagy kitüntetés érte.

A mostani háború kitörése előtt, 1914. június hó 16-án keltezve, a konstantinápolyi külügyi hivatal az Erdélyi Múzeum Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályát a budapesti török főkonzul útján 9443/1914. sz. alatt a következőkről értesítette. (55/1914. sz.)

Consulat Général de Turquie. No. 9443. Az Erdélyi Múzeum Egyesület tekintetes Jog- és Államtudományi Szakosztályának, Kolozsvár. 1912 október hó 20-án a budapesti török császári főkonzulátushoz beküldött és az önök kiadásában megjelent dr. Mészáros Gyula által magyarra fordított *A török alkotmány alaptörvényei* című 10 db. bekötött könyvet szives kérelmükhöz képest a neki megfelelő időben a török császári kormány nagyvezéri hivatalához megküldöttem. Konstantinápolyban 1914. június hó 16-án kelt 48814. sz. külügyminiszteri leirat alapján tisztelettel értesítem az Erdélyi Múzeum Egyesület Tekintetes Jog- és Államtudományi szakosztályát, hogy Ő felsége V. Mehmed szultán számára készült díszes kötésű könyv-példány hódolattal átnyújtott s Ő Felségének legfelsőbb megalégedését és köszönetét nyerte meg.

A többi példányok a képviselődház elnökségének, az igazságügyi, belügy és közoktatásügyi miniszteriumoknak adattak át tiszteletteljes megőrzés végett.

Ezen legfelsőbb megalégedés tolmácsolása mellett maradok megkülönböztetett tisztelettel T. Sunon cs. török konzul. Budapest, 1914. július hó 8.

Ezt örömmel jegyezhetjük föl, mert a békés idők zajtalan, csendes munkálkodása által táplált török-magyar barátság a világháboruban is értékes barátságnak bizonyult.¹

¹ A jelzett könyv Benkő Gyula (Grill) könyvkereskedésében még kapható. E köszönetét a napi lapokban is közöltük.

III. Népszerű ismeretterjesztő előadások.

Az 1913/14 év folyamán ismeretterjesztő előadásainkat a szokott keretben tartottuk meg a F. J. Tudomány-Egyetem IV. számú termében.

A megtartott előadások;

1. 1913. november hó 21-én Dr. Konrádi Dániel egyetemi magántanár: *a)* Az állatok szerepe a fertőző betegségek terjesztésében; *b)* A száj szerepe a fertőző betegségek terjesztésében.

2. 1913 november hó 28-án László Gyula unit. főgimn. tanár: Miképpen lehet az ipari munkások egészségét védeni.

3. 1913 december hó 5-én Varju János r. kath. főgimn. tanár: A sajtó és a társadalom.

4. 1913 december 12-én Seprődi János ref. főgimn. tanár: A magyar népdalról.

5. 1913 december 19-én Hangay Oktáv keresk. akad. tanár: Az édesítő italokról.

6. 1914 január 16-án Dr. Rozsnyri Dávid az Erd. Pártfogó-Egyesület titkára: A gyermekvédelem a büntetőjogban és a rendőrség.

7. 1914 január 23-án Huber Imre r. kath. főgim. tanár: *a)* A földgázról (vetített képekkel) folytatólagosan 1914 január 30-án. *b)* A kőso a természetben és az ember háztartásában. (Vetített képekkel.)

8. 1914 február 6-án Dr. Biró Balázs ügyvéd, egyet. magántanár: A kolozsvári czéhekről.

9. 1914 február 20-án Asztalos Károly polg. isk. tanár: A művészet és ipar.

10. 1914 február 27-én Dr. Tóth György kir. törvényszéki bíró: A háború és az ipar.

Az országos szabadoktatási tanács 233/914. sz. leíratához csatolt „Beszámoló IV”-en készült kimutatás szerint a megtartott előadásokat 547 hallgató látogatta. Egy előadásra átlag 49 hallgató esett.

A hallgatóság a téma érdekessége, vagy az előadó egyénisége szerint nagyon változik. Nehéz a publikum igényét kielégíteni, de vetített képekre publikum mindig akad szép számmal.

A megtartott előadások tiszteletdíját a Szabadoktatási Tanács 432/1914. szám alatt előadókként 20 K-ban utalványozta s így szakosztályunk e címen 200 K-át juttatott az előadóknak. (46/1914. szám alatt.) E tiszteletdíjakon felül szakosztályunk köszönetet mond az előadó uraknak szíves és lelkes fáradozásukért.

Az 1914/15. évi program előkészítése a háborúval járó akadályokat történt.

A Sz. O. Tanács kezdetben (941/1914. sz. a.) a háborus viszonyok fejlődésétől tette függővé az ismeretterjesztő előadások tartását.

Az előkészített programmon azonban változtatni kellett, mert

az 1138/1914. sz. későbbi leiratában megszabta, hogy az előző tartott előadások 50⁰/o-nál nagyobb számú előadást nem fog tiszteletdíjra ajánlani és a megtartandó előadások kereteit is körvonalozta. (74/1914.)¹

Az elkészített programot felterjesztettük és adott viszonyokhoz képest a következő előadások fognak megtartatni.

1. 1915 február 5 és 6-án Huber Imre kegyesrendi tanár: A gyarmatárak fontossága a békeidőben és a háboruban. (Vetített képekkel.)

2. 1915 február 12 és 13-án Dr. Konrádi Dániel egy. mag. tanár: A háborus járványokról és az ellenük való védekezésről.

3. 1915 február 19 és 20-án Dr. Apáthy István egyetemi ny. rendes tanár: A háború és a természetes kiválogatódás.

4. 1915 február 26 és 27-én Dr. Márki Sándor egyetemi ny. r. tanár: A diplomaták munkája a mostani világháború előtt.

5. 1915 március 5-én Dr. Judik József tszéki jegyző: A drágaság és a háború.

IV. A kereskedők szabad iskolája.²

A szakosztály választmányának elhatározásából a kereskedők Szabad Iskoláját az 1914/15 tanévben meg kellett volna hogy nyissuk, de a háború a terv megvalósítását lehetetlenné tette.

A nagyméltóságú m. kir. közoktatásügyi miniszter úr által 40988/910. sz. alatt kiadott szervezet a mi viszonyaink szerint megvalósítható nem lévén, szakosztályunk az anyagi feltételeket akként kívánta volna biztosítani, hogy a Kereskedelmi és Iparkamara, a helyi bankok és kereskedők támogatását vette volna igénybe. A további eljárásra dr. Papp József és dr. Biró Balázs tagtárs urak kérték föl és a megbízást vállalták is, azonban az elnökség az előkészített gyűjtőíveket a már jelzett okból ki sem adta.

Elő van készítve a Kereskedelemügyi minisztériumhoz intézendő fölterjesztő jelentés is, (89/1913. sz.) de ennek fölküldése nem mutatkozott időszerűnek.

A tanfolyam rendezhetésének idejét a körülmények fogják megmutatni s ezért a további intézkedések megtétele az elnökségre volna bízandó. (Iratok 47/1914. sz. fölterjesztendő jelentés 89/1915. sz. alatt.)

V. A néphivatal.³

A néphivatal és a háború cím volna adható e jelentésnek, mert az 1914. évi működés legnagyobb részét a hadbavonultak keresetnélkül hátramaradott családjainak ügyei adták, vagy olyan ügyek, amelyeket hasonlóképen a háborus állapot eredményezett.

¹ Az előadásokról az országos statisztikai hivatal részére is minden évben külön kimutatást kell fölterjeszteni.

² Az előző tanfolyamok az 1909/10 és 1911/12 években tartattak. L. a megfelelő évekre vonatkozó jelentéseket.

³ E jelentést az ügyrend értelmében a néphivatal vezetője Dr. Pavlik Sándor készítette.

Két rossz gazdasági esztendő, az 1912-ik és 1913-ik év nyomorúságából még nem is vergődünk ki, az azok okozta szegénység folytán megsokasodott kérelmezők ügyeit alig bonyolítottuk le s míg bizalommal néztünk az 1914-ik jóreménységekkel kecsegtető gazdasági esztendő elébe, jött a váratlan csapás, az orgyilkos kéz, a sarajevói gaz merénylő munkája, amely hadba szólította Hazánk fegyveres erejét a gazság megtorlására, amely előjátéka volt a rohamosan kitört világháborúnak.

Ott küzd most a csatamezőn szeretett Hazánk minden fegyverfogható fia. Ott az apák, a fiak; itt pedig kereső nélkül az anyák, a szülők, a gyermekek!

A katona most vére utolsó csöppjével védelmezi a Haza szent földjét, nekünk a toll idehaza maradt munkásainak pedig kötelességünk a Hazájáért vérző katona lelkét azzal megkönynyíteni, hogy szereteteiről minden lehető erőnkkel gondoskodjunk.

A hadbaszolgáltottak gyámolítás nélkül hátramaradottainak soráról 1882. évi XI. törvénycikkünk és a m. kir. pénzügyminiszter úrnak 100.000/1914. sz. rendelete ugyan hatályosan gondoskodnak és hasonlólag intézkedik a katonai özvegyek és árvák ellátásáról az 1887. évi XX. t.-cz. és annak végrehajtása iránt a m. kir. honvédelmi miniszter ur 17875/1914. sz. rendelete is, azonban amikor a háború gyors fejlődése a közigazgatási hatóságokra a feladatok óriási halmazát róta, amidőn a közigazgatás munkásainak egyrészét, a viszonyokat legjobban ismerőket fegyverbe szólította, épenséggel nem csodálkozhatunk azon, ha az egyéni nyomorúságot, a nyomor jogait megállapító közigazgatási eljárás folyamán olykor kivánni valók maradtak fenn, ha sok szégyenlős száz csak későn emelte fel kérő szavát: *adatok kenyeret!*

Ez a feladat a nyomorban levő családok, hozzátartozók helyzetének meleg szívvel megírása, jogigényeik megállapításához szükséges bizonyítékoknak olykor nehézségek leküzdésével való megszerzése képezte a mi feladatunkat a háboru eddigi folyamán és képezi továbbra is.

Tevékenységünk a háború okozta nyomorral való küzdésben három irányban csúcsosodik ki:

a) Napról-napra készítjük a kérvényeket a hivatalunkat sürűn látogató katonák családjinak állami segítségben részesítése érdekében. Ezeket a kérvényeket különböző vármegyék járásainak főszoigabiráihoz intézzük, aszerint, ahogy különböző csapattestek katonái keresik fel hivatalunkat. Kéréseink, jóllehet többnyire a kétesebb jogosultságok esetei kerülnek hozzánk, a hatóságok által igen sokszor kedvező elintézésben részesültek.

b) Számos házbér ügyet intéztünk el, mert sok család nem tudja a kereső bevonulása miatt házbérét fizetni és lelketlen emberek kitelepítéssel fenyegetik őket. Sajnos e tekintetben kevés eredményt érhetünk el.

c) A háború kezdetén számos esetben jelentkeztek nálunk munkaalkalmakért. Ezeket igyekeztünk foglalkozásukhoz képest

helyes útbaigazítással ellátni. Utóbb azonban, hogy a munkakeresők ügyét más társadalmi szervek vették kezükbe, ezek a kérések nálunk ritkábban fordultak elő.

A háborúval kapcsolatban meg kell még emlékezni arról, hogy a hadiszolgáltatásokról szóló törvény értelmében személyes szolgáltatásokért, vagy dologi teljesítvényekért való jutalékokért is panaszokat vettünk fel. Ezek iránt, valamint kórházi zsold ügyekben az illetékes parancsnokságokat megkerestük, vagy a felet élő szóval illetékes helyre utasítottuk. Figyelmeztettük azonban őket, hogy a katonai igazgatás mai millió dolga közepette türelemmel kell, hogy legyenek, míg illetményeikhez hozzájuthatnak, mert az igények igazolása sokszor leküzdhetlen nehézségekbe ütközik.

Személyi dolgokra áttérve bejelentem, hogy három tanácsadóink: dr. *Gál* Zsigmond pü. segédtitkár, dr. *Török* István ügyvéd és dr. *Marinka* Lajos rendőrkapitány katonai szolgálatra bevonultak. Bevonult önkéntes minőségben *Biderman* János a Néphivatal díjnoka is, úgy hogy helyébe Lángos Róbertet vettük fel a megszaporodott írásbeli munka teljesítésére.

A mozgósítás első 15 napja alatt a Néphivatal vezetője, mint vármegyei tisztviselő éjjel-nappal oly mértékben volt elfoglalva a közigazgatási teendőkkal, hogy szakosztályi elnökünk mélt. Farkas Lajos engedélyével ez idő alatt a hivatal vezetését dr. Wertheim Mór Néphivatali tanácsadó úr látta el. Ezen rövid idő elteltével a hivatal vezetését ismét dr. Pavlik Sándor vette át és azóta állandóan vezeti.

Főként ezen 15 nap alatt, de utóbb is, körülbelül szeptember hó végéig dr. *Pordea* Gyula és dr. *Wertheim* Mór tanácsadóink mellett önkéntes segítő társaink voltak: *Judik* József, *László* Miklós, dr. *Jelen* Miklós, dr. *Batta* Kálmán, dr. *Mihály* György urak, a kik hetenként egy-egy napon voltak szivesek munkánkban segíteni. Dr. *Török* Istvánt jelöltje: dr. *Rákóczy* Béla és dr. *Marinka* Lajost *Guráth* József rendőrfogalmazó néhányszor helyettesítettek.

Dr. *Judik* József úr önkéntes munkatársunk ma is felkeresi hetenként egyszer hivatalunkat.

Augusztus 1-től kezdődőleg a Néphivatal mindennap tart hivatalos órákat, naponként egyet, kettőt, hármat, amennyi ügyfél várja ügye elintézését, mert az ügyek mindjárt a fél ottlétekor intéztetnek el.

A néphivatal vezetője augusztus 15-től kezdődőleg, minthogy a katonai ügyeknek, mint közigazgatási ügyeknek ellátása szakmáját képezi, naponként teljesített szolgálatot, hogy az ügymenet zavartalanul lebonyolítható legyen.

Ügyforgalmunkat és személyenként a következő adatok tüntetik föl.

A) Beérkezett és elintéztetett az 1914-ik évben:

	a) A mozgósítás előtt:	b) Amozgósítástól kezdődőleg:
1. Adóügy	75	47
2. Adminisztratív ügy	3	8
3. Cselédügy	3	7
4. Építés ügy	10	6
5. Gyermek és nőtartási ügy	17	8
6. Hagyatéki ügy	30	8
7. Haszonbéri ügy	3	—
8. <i>Házbér ügy</i>	13	56
9. Illetőségi ügy	2	—
10. Iparügy	14	6
11. Iskolaügy	5	8
12. Jogi ügy	152	76
13. <i>Katona és katonai segély ügyek</i>	17	556
14. Kihágási ügy	5	2
15. Menhelyi ügy	5	6
16. Munkásbiztosítási ügy	9	6
17. Munkabér ügy	2	—
18. <i>Munkakeresés</i>	25	35
19. Névmagyarosítási ügy	2	—
20. Nagykorúsítás	3	—
21. Pártfogó ügyvéd kirendelése	20	11
22. <i>Segélyügy (társadalmi)</i>	50	10
23. Szegények házába felvételi kérés	6	1
24. Törvényesítési ügy	3	1
25. Utlevél ügy	2	1
Összesen	476	869

B) Összevonva:	a) A mozgósítás előtt:	b) A mozgósítástól kezdődőleg:
Közigazgatási ügy	166	663
Adóügy	75	47
Jogi ügy	235	159
Összesen	476	869

Az 1914. évi végösszeg: 1345 ügy.

Személyi ügyforgalom.

Tanácsadók működése:

Mozgósítás előtt:	A mozgósítástól kezdődőleg:		
Dr. Gál Zsigmond	40 ügy	Dr. Gál Zsigmond	— ügy
Dr. Marinka Lajos	98 ügy	Dr. Marinka és helyet-	
Dr. Paplik Sándor	104 ügy	tese Guráth József	28 ügy
Dr. Pordea Gyula	47 ügy	Dr. Pavlik Sándor	575 ügy
Dr. Török István	127 ügy	Dr. Pordea Gyula	17 ügy
Dr. Wertheim Mór	60 ügy	Dr. Török helyettese	
Összesen	478 ügy	dr. Rákóczy Béla	36 ügy
		Dr. Wertheim Mór	109 ügy
		Összesen	765 ügy

Önkéntes tanácsadók működése: Dr. Bartha Kálmán 34, Dr. Jelen Miklós 13, Dr. Judik József 42, Dr. Mihály György 15, összesen 104.

Az 1914. évi végösszeg: 1345 ügy; az 1913. évi ügyforgalom volt 345 ügy.

A pénzügyekre áttérve jelentem, hogy 1914 évben is megkaptuk a m. kir. földművelésügyi miniszter úrtól rendes évi 3000 kor. államsegélyünket.

Lángos Róbert díjnoknak, minthogy mindennap kell szolgálatot teljesítenie, havi 20 kor. utaltatott ki.

A bevonult tanácsadóknak tiszteletdíja is az 1914 évben kifizetett családjuk kezéhez.

A szakosztály a tanácsadó uraknak a legmelegebb köszönetét nyilvánítja azért a nagy odaadásáért és buzgalomért, amelyet a háború által érintett szegény jogkeresők érdekében kifejtettek. Ez a köszönet hatványozottan illeti Dr. Pavlik Sándor tb. főjegyző urat, a ki a Néphivatal czélját mindig tudatos irányítással igyekezett megvalósítani és ez épen a legnehezebb időben: a háború alatt szép sikerrel is járt a szintén lelkes és fáradhatatlan tanácsadó: Dr. Wertheim Mór közreműködésével, a ki a néphivatal vezetőjét helyettesítette is.

Szakosztályunk elismeréssel adózik Dr. Batta Kálmán, Dr. Jelen Miklós, Dr. Judik József és Dr. Mihály György uraknak önkéntes tanácsadói tisztjük szeretteljes betöltéséért.

Az elnökség javasolja, hogy a szakosztály választmánya szavazzon jegyzőkönyvi köszönetet azzal, hogy a jkvi köszönetnyilvánítás a közgyűlés elé indítványként terjesztessék elő.

VI. Tüdőbeteggondozó intézet.

I. A szakosztályunk által létesített Tüdőbeteggondozó Intézet ez évi jelentését egy fájdalmas megemlékezéssel kell, hogy bevezessem.

E megemlékezés nem lehet egyszerű regisztrálása annak a megváltoztathatlan ténynek, hogy Tariczky Ferencz dr. vezetőorvos nincs többé, hanem az egy minden irányban gondos, lelkiismeretes s a kitűzött célét ideálisan felfogó, melegszívű ember tevékenységeért tiszteletünk adója kell hogy legyen.

Évi jelentésünk lapján megörökíteni óhajtjuk, hogy annak a nagy és nemes gondolatnak, hogy a szegény tüdőbetegeket a társadalomnak és a hazának meg kell menteni — nálánál senki odaadóbb, önfeláldozóbb harcosa nem volt.

Nem várt s kérlelhetetlen ridegséggel bekövetkezett elmulása a békés idők legdiadalmasabb zászlója alatt a humanizmusért lelkesen küzdők táborában egy nagy értékű harcosos kidőlését jelenti.

A szegény tüdőbetegek minden gondolatának és lelki gyötrődésének megértésével tevékenykedett az intézet megalapítása és hivatásának megfelelő gondos vezetése körül.

Lelke egész hevülésével az egész társadalmat sorompóba

szerette volna toborzani. Ezirányú mélységes érzése már eddig is szép és maradandó sikereknek volt az eredményezője.

A tüdőbeteg gondozó intézet ideális vezetőjét s a szegény tüdőbetegek melegszívű megértőjüket és legnemesebb érző pártfogójukat vesztették el.

Szakosztályunk elnöksége a hölgybizottsággal egyetértve gyászjelentést bocsájtott ki s a ravatalra a szakosztály koszorút helyezett.

A gyászháznál a betegsége által akadályozott elnök megbízása folytán Tóth György dr. sz. o. titkár tartott a közönséget könnyekig megható búcsubeszédet.¹

A hölgybizottság a vezetőorvos emlékét azzal tisztelte meg, hogy Tariczky Ferenc dr. nevére alapot létesített.

E kis fa nőjön nagyra, hogy a női lelkesedés nemes gyümölcsöként legyen sokaknak hasznára.

Szakosztályunk elnöksége az elhunyt vezetőorvos szüleihez az érdemek kiemelésével részvétiratot is intézett, s úgy ezt, mint szakosztályunknak összes tevékenységét a szülők hálás érzéssel fogadták s hozzánk intézett levelükben meleg köszönetüknek adtak kifejezést. (94/1914.)

II. A vezetőorvos elhunytával és a katonai behívás folytán előállott változással a dispensaire személyzetében nagy csere állott elő.

A dispensaire bizottság 1914 december 28-án tartott ülésében foglalkozott a kérdéssel.

A vezetőorvost elnökünk Dávid Zsigmond dr. gyakorlóorvossal helyettesítette.

A II-od orvosi állásra Dr. Balogh István végzett s gyakorlaton levő orvost alkalmazta.

A gyakornoki állásban Márton Janka III. éves orvosnövendék maradt, a kít a sz. o. elnök gondozónőnek is kinevezett.

A személyzeti ügyek 1915. január 1-től kezdve eszerint normalisak.

Az intézet vagyoni állagát elnöki megbízás folytán Tóth György dr. sz. o. titkár vette át s erről a dispensaire-bizottság ülésen beszámolt. A jelenlegi vezetőorvos az intézet leltári állagát a felkeltetve lévő 1914. évi leltár szerint vette át.

III. A munkásbiztosító pénztárral kötött szerződés a háborus helyzet folytán megszűnt.

A pénztár még 640 K-nyi összeggel hátrálékos, a mi az 1914. évi túlkadás fedezetére lesz fordítható.

Szakosztályunk működése most már megint csak az állami és városi segélyre támaszkodhatik.

A városi 3000 K évi segélyből 1000 K a helyi segítő hivatalnak utaltatott át, amely a tüdőbeteg gondozó betegeit ételmi szerrel ellátja.

¹ Az Ujság 1914. évi decz. 18-án megjelent 314. sz. is megemlékezik erről. Dr. Tariczky érdemeit az Ujság 312/914. sz. Weiss (Pogány) Elza hölgybizottsági jegyző méltatta meleg hangon írt nekrolójában.

Eme személyi és vagyoni kérdések megemlítése után áttérhetünk a vezetőorvos által az ügyrend értelmében készített jelentés főbb adatainak az ismertetésére.

IV. Az intézet anyagi viszonyai a háborus helyzet folytán a kezdeti állapotra redukálódtak.

Az államsegély marad továbbra is	--- --- ---	5000 K
A városi segély marad	--- --- ---	3000 K
A megyei segély	--- --- ---	200 K

Összesen --- -- 8200 K

A pénzüintézetek adományai nem az intézet pénztárába, hanem a dispensaire-bizottság pénztárába folytak be.

Erről a hölgybizottság fog beszámolni.

2. Az intézet jóltevői között szerepeltek az 1914 évben:

- Richter Gedeon budapesti gyógyszerész,
- Marberger Gyula újpesti gyógyszerész,
- Dr. Egger Leó és Egger J. gyógyszerész, vegyészeti gyárosok,
- Dr. Bartha Endre budapesti vegyészgyáros,
- Dr. Wander budapesti vegyészgyáros.

A szakosztály a küldeményekért hálás köszönetét nyilvánítja.

3. Az intézet élelemszállítói voltak:

- Tejre, özv. Polgári Istvánné,
- Zsirra, husra, ifj. Lászlóczy S.-czég,
- Füszerre Szele Márton és
- Lisztre Mattay M. kolozsvári czégek.

Kötelezettségüknek pontosan megfeleltek.

A betegek kezelésénél az eddigi rendszernek megfelelően kettős irányban nyilvánul a gondoskodás.

- gyógyszerkezeléssel és b) specifikus kezeléssel.

A fertőtlenítés ez évben normálisan megtörtént.

A beteglátogatást a dispensaire-hölgybizottság lelkes tagjai végezték.

Az 1914. évi június hónapban rendszeresített gondozónő is a látogatásokat megkezdette.

A hölgybizottság a szakosztály minden dicséretére érdemes munkát végzett.¹

Az intézet működésének zavartalanságát a személyzet állandósága biztosíthatja a legjobban. Sajnos, a személyi változások nagyon gyakoriak s ez az egyenletes munkásságra zavarólag hat.

Az egyes személyzeti változásokat az orvosi jelentés tünteti föl részletesen.

Az 1914. év végén a személyzeti viszonyok rendbe hozattak, de állandóságuk nem biztosítható.

Ez a jelen esetben a háborus helyzettel is magyarázható.

¹ Ez adatok a Dr. Tariczky Ferencz vezető orvos által az 1914. év I. felére készített utolsó jelentésből vannak véve.

5. Az intézet belső működésében jelentkező munkakörök:
a) betegkezelés, b) laboratóriumi tevékenység és c) irodai munka.

Az intézet eme belső adminisztratioja annyira sajátos jelenség, hogy ezt valósággal egyéniessé kell tenni, ha sikert akar valaki felmutatni. Tariczky Ferenc dr. vezetőorvos a tüdőbeteggondozó célját teljesen átértette s az átértett célnak a szolgálatába tudott venni minden lehető tevékenységet.

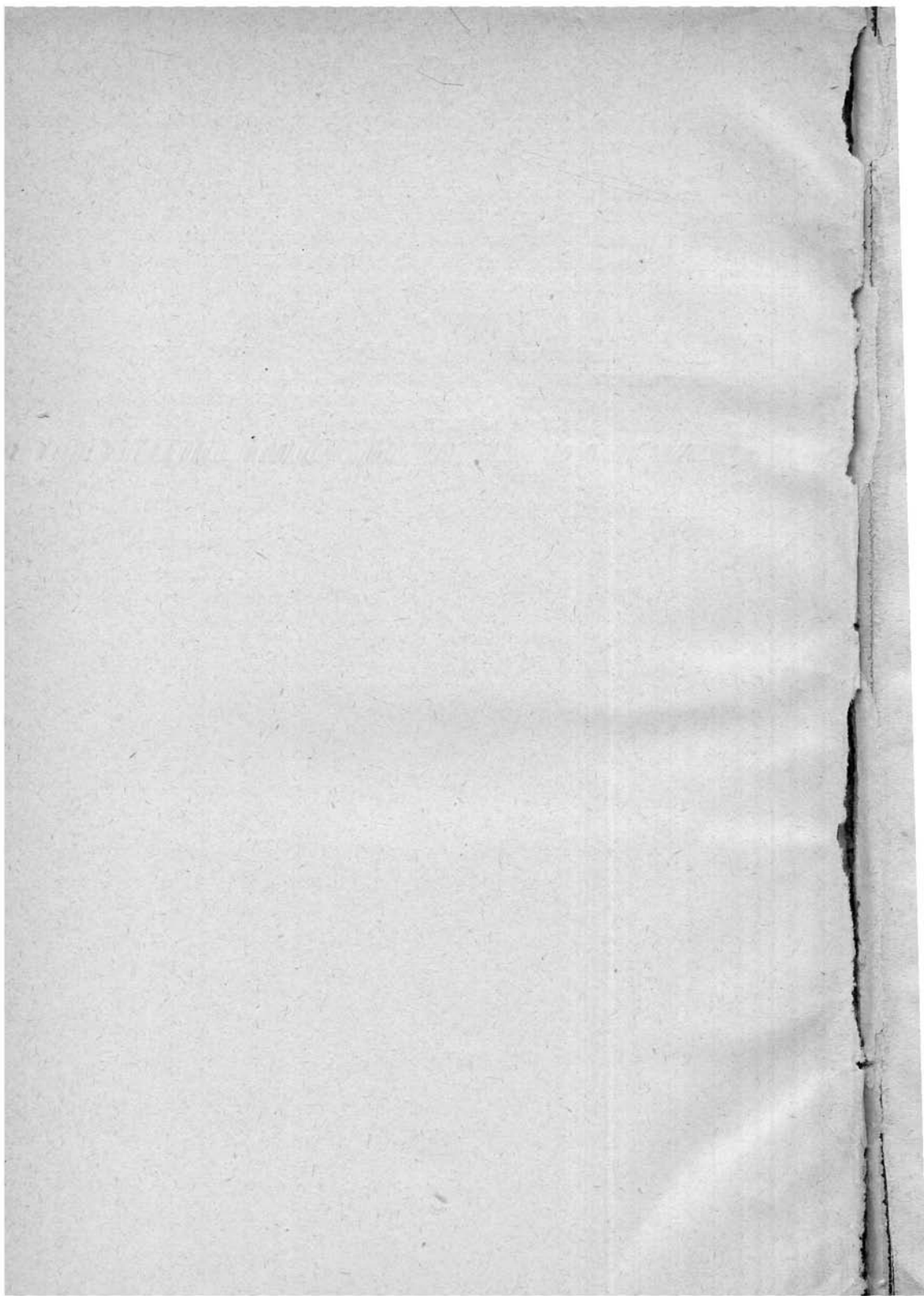
*

Az évi jelentést azzal a jó reménységgel zárom, hogy minden nagy emberi kataklisma az emberi társadalom fejlődését előbbre vitte. Hidjük, hogy a ma folyó világháború nemzetünk erkölcsi és gazdasági felkészültségét beigazolja s a várt és remélt győzelemmel egy jobb jövő jogosultságát vihethjük a kulturális haladás ismeretlen útaira.

Kolozsvár, 1915 január 31-én.

Dr. Tóth György

sz. o. titkár.

Vagyon-kimutatás és zárszámadás
1911-ről

(1911 januárus hó 1-től 1911 december hó 31-ig)

Költségvetés 1915-re.

Mérleg-számla

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Cselekvő vagyon.								
Értékpapír.								
<i>Alaptőke.</i>								
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék — — — —			339400	—				
4 ⁰ / ₀ magyar földteherment. kötvény —			91200	—	430600	—		
<i>Országház-alap</i>								
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék — — — —			200	—				
4·2 ⁰ / ₀ egyesített járadék — — — —			2900	—				
1860-as sorsjegy — — — —			1000	—				
4 ⁰ / ₀ magyar földteherm. kötvény — —			62000	—	66100	—		
<i>Építési aranyalap</i>								
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék — — — —					18400	—		
<i>Haynald-alap</i>								
4 ⁰ / ₀ erdélyi úrbérl járadék — — — —					4000	—		
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>								
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék — — — —					2400	—		
<i>K. Finály Henrik emlékdíj-alap</i>								
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék — — — —					1300	—	522800	—
Takarékbetétek.								
Kovács Sámuel-alap — — — —					3344	51		
Lendvay Emil-alap — — — —					8473	27		
Gyarmathy Zsigmondné szobor-alap —					404	85		
Alaptőke — — — —					41238	74		
Építési aranyalap — — — —					9276	09		
Természethistóriai pályadíj-alap — —					12042	34		
Tartalékalap — — — —					15221	03		
Országház-alap — — — —					2603	86	92604	69
Követelések.								
<i>Alaptőke.</i>								
Szabó Károlyné — — — —					12000	—		
<i>Építési aranyalap</i>								
Dr. Szádeczky Béla — — — — K 177·65	97	65	80	—				
Érem- és régiségtár — — — — K 4479·17	500	69	3978	48				
Növénytár — — — —			79	84				
Állattár K 13245·33; K 180; K 13245·33	1021	26	8444	07	12582	39		
Építési aranyalap kamat (K 688·02) —					1619	60		
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>								
Állattár — — — —					630	—		
<i>Tartalékalap</i>								
Állattár — — — —					3150	—		
Átvittel — — — —					29981	99	615404	69

1914. december 31-én.

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Szenvedő vagyon.								
<i>Alaptőke</i>								
Értékpapírok — — — — —			430600	—				
Követelés — — — — —			12000	—				
Takarékbetét — — — — —			41238	74	483838	74		
<i>Országház-alap</i>								
Értékpapírok — — — — —			66100	—				
Takarékbetét — — — — —			2603	86	68703	86		
<i>Építési arany-alap</i>								
Értékpapírok — — — — —			18400	—				
Takarékbetét — — — — —			9276	09				
Követelések — — — — —			12582	39	40258	48		
<i>Haynald-alap</i>								
Értékpapírok — — — — —					4000	—		
<i>Tartalékalap</i>								
Takarékbetét — — — — —			15221	03				
Követelések — — — — —			3150	—	18371	03		
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>								
Értékpapír — — — — —			2400	—				
Takarékbetét — — — — —			12042	34				
Követelés — — — — —			630	—	15072	34		
<i>Lendvay Emil-alap</i>								
Takarékbetét — — — — —					8473	27		
<i>Kovács Sámuel-alap</i>								
Takarékbetét — — — — —					3344	51		
<i>K. Finály Henrik emlékdíj-alap</i>								
Értékpapírok — — — — —					1300	—		
<i>Hitelezők</i>								
Haynald-alap kamat — — — — —			386	36				
Építési aranyalap kamat — — — — —			1588	88				
Kiadványok — — — — —			236	84				
Br. Sennyei okmánytár — — — — —			200	—				
K. Finály Henrik emlékdíj-alap — — — — —			108	—				
Jubileumi-alap — — — — —			250	—				
Népszerű előadások — — — — —			170	82				
Kereskedők szabadiskolája — — — — —			5	—				
Természettudományi szakosztály — — — — —			7296	18				
Jogtudományi szakosztály — — — — —			1194	53				
Jogtudományi titkári jutalm. alap — — — — —			331	—				
Allamsegély — — — — —			697	87				
Átvitel — — — — —			12465	48	643362	23		

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Áthozat — — —					29981	99	615404	69
<i>Különfélék:</i> Bölcsészeti tud. szakosztály					112	30		
Ujfalvi kiadványok — —					1000	—		
Jubileumi album — — —					2582	80		
Tüdőbeteg gondozó int. —					1709	14		
Előleg — — — — —					80	—	35466	23
Áthozat korábbi évekről — — — —					8721	89		
Folyó évi túlkiadás — — — — —					2880	52	11602	41
							662473	33

Dr. Farkas Lajos s. k.

Dr. Szabó Dénes s. k.

Sándor Imre s. k.

Veszteség- és nyereség-számla

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Kiadás.								
<i>Szakosztályi kiadások</i>								
Bölcsészettudományi szakosztály			2200	—				
Orvostudományi szakosztály —			2200	—				
Természettudományi szakosztály			2200	—				
Jogtudományi szakosztály — —			1500	—	8100	—		
<i>Eszterházy alaphoz</i> — — — — —					400	—		
<i>Dotáció:</i>								
Kiadványok — — — — —					500	—		
<i>Kegydíj</i> — — — — —					819	96		
<i>Dologi kiadások</i> — — — — —					8720	—		
<i>Tiszteletdíj</i> — — — — —					2600	—		
<i>Személyi kiadások</i> — — — — —					12168	—		
<i>Költségek</i> — — — — —					4683	46	37991	42
							37991	42

Dr. Farkas Lajos s. k.

Dr. Szabó Dénes s. k.

Sándor Imre s. k.

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Áthozat — — —			12465	48	643362	23		
Milleniumi irodalmi alapítvány — — —			1000	—				
Néphivatal — — — — —			1088	15				
Gyarmathy Zs.-né szobor-alap — — —			404	85				
Orvostudományi szakosztály — — — —			546	41				
Könyvkiadói segély-alap — — — — —			2360	—	17864	89	661227	12
Egyenleg — — —							1246	21
			17864	89			662473	33

Tanács József s. k.
ellenőr.

Domokos Ernő s. k.
pénztáros.

1914. évi deczember hó 31-én.

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Bevétel.								
Állami járulék — — — — —					10000	—		
Értékpapír kamat — — — — —					19873	80		
Kamatok — — — — —					2280	87		
Rendes tagdíj — — — — —					2558	—		
Pártoló tagdíj — — — — —					396	04		
Különféle (Dologi kiadások fölöslege) —					2	19	35110	90
Folyó évi túlkiadás — — — — —							2880	52
							37991	42

Tanács József s. k.
ellenőr.

Domokos Ernő s. k.
pénztáros.

BEVÉTEL

1914. január 1-től

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<i>Alaptőke</i>								
K 339.400—	4 ⁰ / ₁₀₀	magy. kor.-jár. kamatja			13576	—		
„ 91.200—	4 ⁰ / ₁₀₀	magy. földteherm. „			3648	—		
„ 12.000—		Követelés kamatja — — —			720	—		
„ 41.238·74		Betét kamatai — — —			1640	09	19584	09
K 483.838·74								
<i>Országház-alap</i>								
K 200—	4 ⁰ / ₁₀₀	m. koronajár. kamatai			8	—		
„ 2.900—	4·2 ⁰ / ₁₀₀	Egyes. jár. kamatai			121	80		
„ 1.000—		1860 évi sorsjegy kamatai			40	—		
„ 62.000—	4 ⁰ / ₁₀₀	m. földteherm. kamata			2480	—		
„ 2.603·86		Betét kamatai — — —			118	46	2768	26
K 68.703·86								
<i>Építési aranyalap</i>								
K 18.400—	4 ⁰ / ₁₀₀	m. koronajár. kamatai			736	—		
„ 9.276·09		betét kamatai — — —			390	05		
„ 80—		dr. Szádeczky Béla — —			24	—		
„ 3.978·48		Érem- és régiségtár kam.			213	29		
„ 79·84		Növénytár — — — —						
„ 8.444·07		Állattár — — — —			450	73	1814	07
K 40.258·48								
<i>Haynald-alap</i>								
K 4.000—	4 ⁰ / ₁₀₀	Erdélyi úrbéri járadék					193	20
<i>Tartalékalap</i>								
K 14.558·50		betét kamatai — — — —			662	53		
„ 662·53		tőkésített kamat — — —						
„ 3.000—		követelés (állattár) kamatai			150	—	812	53
„ 150—		tőkésített kamat — — —						
K 18.371·03								
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>								
K 2.400—	4 ⁰ / ₁₀₀	m. koronajár. kamatai			96	—		
„ 600—		követelés (állattár) kamatai			30	—		
„ 30—		tőkésítve — — — —						
„ 11.411·01		betét kamatai — — — —			535	33		
„ 631·33		tőkésített jövedelem — —					661	33
K 15.072·34								
<i>Kovács Sámuel-alap</i>								
K 3.344·51		betét — — — —						
„ 145·53		tőkésített kamat — — —					145	53
K 3.490·04								
<i>Lendvay Emil-alap</i>								
K 8.065—		betét — — — —						
„ 408·27		tőkésített kamat — — —					408	27
K 8.473·27								
<i>Állami járulék</i>								
							10000	—
<i>Államsegély</i>								
							86208	49
Átvitel — — —							122595	77

1914. december 31-ig.

KIADÁS

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<i>Különféle kiadások</i>								
Magos Irén, titkári segítség javadalmazása, portók stb. — — — — —							4683	46
<i>Államsegély</i>								
Régiségtár — — — — —					48150	—		
Növénytár — — — — —					11210	62		
Ásványtár — — — — —					6000	—		
Könyvtár — — — — —					9750	—		
Állattár — — — — —					9000	—		
Könyvtári segédőr javadalmazása — — — — —					1400	—		
Átvitel jövő évre — — — — —					697	87	86208	49
<i>Tiszteletdíjak</i>								
Titkár — — — — —					1200	—		
Pénztáros — — — — —					1000	—		
Ügyész — — — — —					400	—	2600	—
<i>Dologi kiadások</i>								
Könyvtár — — — — —					3120	—		
Állattár — — — — —					1400	—		
Ásványtár — — — — —					1400	—		
Növénytár — — — — —					1400	—		
Régiségtár — — — — —					1400	—	8720	—
<i>Szakosztályi kiadások</i>								
Orvostudományi szakosztály — — — — —					2200	—		
Bölcsészettudományi „ — — — — —					2200	—		
Természettudományi „ — — — — —					2200	—		
Jogtudományi „ — — — — —					1500	—	8100	—
<i>Eszterházy-alap kamat</i>								
Régiségtárnak — — — — —							400	—
<i>Haynald-alap kamat</i>								
Egyenleg átvitel — — — — —							193	20
<i>Tartalékalap</i>								
Tőkésített jövedelem — — — — —							812	53
<i>Természethistóriai pályadíjalap</i>								
Tőkésített jövedelem — — — — —							661	33
<i>Kovács Sámuel-alap</i>								
Tőkésített jövedelem — — — — —							145	53
<i>Lendvay Emil-alap</i>								
Tőkésített jövedelem — — — — —							408	27
<i>Dotáció</i>								
Kiadványokra — — — — —							500	—
<i>Személyi kiadások</i>								
Könyvtár — — — — —					5219	96		
Növénytár — — — — —					1689	92		
Ásványtár — — — — —					1124	94		
Átvitel — — — — —					8034	82	113432	81

BEVÉTEL

1914. január 1-től

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<u>Áthozat — — —</u>							122595	77
<i>Rendes tagdíj</i> — — — — —							2558	—
<i>Pártoló tagdíj</i> — — — — —							396	04
<i>Dologi kiadások fölöslege</i> — — — — —							2	19
<i>Gyarmathy Zs.-né szobor-alap</i> — — — — —								
K 401'80 betét — — — — —								
" 3'05 kamat tőkésítve — — — — —							3	05
K 404'85								
<i>Adók</i>								
Tisztviselőktől beszedve — — — — —							312	10
<i>Folyó évi túlkiadás</i> — — — — —							2880	52
							128747	67

Dr. Farkas Lajos s. k.

Dr. Szabó Dénes s. k.

Sándor Imre s. k.

1914. december 31-ig.

KIADÁS

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<u>Áthozat</u> — — —					8034	82	113432	81
Régliségtár — — — — —					2299	92		
Állattár — — — — —					1833	26	12168	—
<i>Építési aranyalap kamat</i>								
Régliségtárnak kifizetve — — — — —					1050	—		
Átvitelezve — — — — —					764	07	1814	07
<i>Gyarmathi Zs.-né szobor-alap</i>								
Tőkésített jövedelem — — — — —								3 05
<i>Adó</i>								
Adóhivatalnál lefizetve — — — — —								312 10
<i>Kegydíj</i>								
László Józsefnek — — — — —								819 96
Folyószámla kamatok — — — — —								197 68
							128747	67

Tanács József s. k.
ellenőr.

Domokos Ernő s. k.
pénztáros.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tisztikara és választmánya.

Gr. Esterházy Kálmán
elnök

Br. Wesselényi Miklós

Dr. Lechner Károly

alelnökök

Dr. Erdélyi Pál *főtitkár*

Celemen Lajos *titkár*
Domokos Ernő *pénztárnok*

Tanács József *ellenőr*
Czikmántory Ottó *ügyész*

dr. Apáthy István az állattár
dr. Erdélyi Pál a könyvtár
dr. Gyalui Farkas a könyvtár
dr. Pósta Béla az érem- és régiségtár
dr. Györfly István a növénytár
dr. Szádeczky K. Gyula az ásványtár *igazgatója.*

dr. Davida Leó az orvos. tud.
dr. Fabinyi Rudolf a term. tud.
dr. Farkas Lajos a jog- és társadalomtud.
dr. Schilling Lajos a bölcs., ny.- és tört. tud.
szakosztály elnöke.

dr. Bartók György a bölcs., nyelv- és tört. tud.,
r. Tóth György a jogtud., dr. Jakabházy Zsigmond az orvostud.,
szakosztály titkára.

r. Boros György	dr. Kolosváry Bálint	dr. Rigler Gusztáv
r. Chalnoky Jenő	dr. Konrádi Dániel	dr. Schneller István
Fekete Gábor	dr. Lőte József	dr. Szabó Dénes
r. Gidófalvy István	dr. Márki Sándor	dr. gr. Teleki Domokos
r. Hirschler József	br. Mannsberg Sándor	Váró Béni
r. Imre József	dr. Menyhárt Gáspár	gr. Wass Béla
r. Kenessey Béla	Péterfi Zsigmond	

választott tagok.

Erdélyi Múzeum-Egyesület tagjai.*

A teljes névsort az 1908-ról, az 1909-ről kiadott az ezután belépett tagok névsorát a megfelelő évi Évkönyv közölte. Itt az igazgató és alapító tagok s az 1914 folyamán belépett új tagok névsorát adjuk.**

Igazgató tagok.

- Orosdi Back Fülöp, Cairó, 1910
Gróf Bánffy György, v. b. t. t., Bonczhida (B) 1903
Dr. Békésy Károly egyet. cz. ny. rk. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Dés város
- 5 Gróf Esterházy Kálmán, v. b. t. t. ny. főispán, Kolozsvár (B)
Kolozs vármegye
Kolozsvár sz. kir. város
Kolozsvári Casino
Kováts Ede, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
- 10 Lendvay Emil, kir. tanácsos, bankigazgató, Kolozsvár (B) 1906
Marosvásárhely sz. kir. város
Nagyági bányamű-társaság, Nagyág
Nagyenyedi Bethlen-kollégium, Nagyenyed (B)
Nagykőrös város
- 15 Szamosújvár város
Szilágysomlyói Casino
Torda város
Veres Zoltán, festőművész, Budapest
- 19 Br. Weselényi Miklós, v. b. t. t., koronaőr, Kolozsvár.

Alapító tagok.

- Abrudbánya, verespataki, felsőverkesi bányat., Abrudbánya (T)
Ajtay K. Albert nyomdatulajdonos, Kolozsvár (B) 1906
Br. Bánffy Albert, Válaszút (B) 1906
Br. Bánffy Ernő, Kolozsborsa (B) 1906
- 5 Gr. Bánffy Miklós dr. orsz. képvis., Kolozsvár (B) 1906
Gr. Bethlen Pál nyug. főispán, Bethlen (B) 1906

* Kérjük az észrevett hiányok, valamint a lakás- és címváltozások közlését.

** B = bölcsész- és nyelv- és történettudományi szakosztály.

T = természettudományi szakosztály.

O = orvostudományi szakosztály

J = jog- és társadalomtudományi szakosztály.

- Ifj. D. Biás István levéltáros, Marosvásárhely (B) 1904
Brassó vármegye (B) 1906
Csató János nyug. alispán, Nagyenyed (T) 1906 †
- 10 Czell Vilmos nagybirtokos, Zilah (T) 1907
Endes Ida, Csikszentsimon (B) 1910
Dr. Erdélyi Pál egyet. ny. rk. tanár, egyetemi és múzeumi könyvtár-igazgató, Kolozsvár (B) 1900
Erdélyi Magyar Jelzálogbank R. T. Kolozsvár (B) 1906
Felsőbánya r. t. város (B)
- 15 Dr. Finály Gábor főgimn. tanár, Budapest (B) 1906
Dr. Finály György orvos, Budapest (O) 1906
Finály István mérnök, Budapest (T) 1911
Finály Lajos mérnök, vas. és hajóz. felügyelő, Budapest (T) 1906
Gaál Gyuláné földbirtokos, Magyaraklyán (B) 1913
- 20 Dr. Gergely Sámuel egyet. ny. rk. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Dr. Gyalui Farkas egyet. m. tanár, könyvtárigazgató (B) 1909
Dr. Hirschler József kanonok, pr., főesp., plebános, Kolozsvár (B)
Dr. Ilosvay Lajos műegyetemi tanár, Budapest (T) 1909
Jankovich Ivánné, gr. Pejachevich-Mikó Mária, Bpest (B) 1910
- 25 Dr. Janovics Jenő színházigazgató, Kolozsvár (B) 1910
Br. Jósika János, Kolozsvár (B) 1909
Br. Jósika Sámuel v. b. t. t., Kolozsvár (B) 1908
Br. Kemény Karolina, Malomfalva (B) 1903
Br. Kemény Katalin, Malomfalva (B) 1903
- 30 Br. Kemény Pál, Czintos (B) 1903
Kolozsvári Csizmadia Ipartársulat (B)
Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete (B) 1909
Kolozsvári Nemzeti Casino (T)
Gr. Kornis Károly, Szentbenedek (B) 1909
- 35 Dr. Lechner Károly, udv. tan., egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1909
Makrai László Budapest (B) 1907
Dr. Malom Dezső kórházi főorvos, Marosvásárhely (O) 1909
Dr. tatai Molnár József középisk. tanár, Szentes (B) 1909
Kir. József Műegyetem Állattani Intézete, Budapest (T) 1906
- 40 Nagybánya r. t. város (B)
Gr. Nemes János, Bánhalom (B) 1906
Schrantz Lajos körjegyző, Debreczen (B) 1906
Dr. Szabó Dénes udv. tan., egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Szádeczky K. Béla múzeumi könyvtárőr (B) 1910
- 45 Dr. Szádeczky K. Lajos egyetemi tanár (B) 1906
Dr. Sztripszky Hádor nemzeti múzeumi segédőr, Bpest (B) 1904
Gr. Teleki Artur, Tancs (B) 1906
Gr. Teleki Domokos dr., Gernyeszeg (B) 1906
Gr. Teleki László Gyula (kendilónai) Kolozsvár (B)
- 50 Thorotzkay Sándor nagybirtokos, Kolozsvár (B)
Tordai Casino, Torda (B)
Ujfalvy Károly takarékpénztári igazgató, Nagyilonda (B) 1910
Dr. Vályi Gábor nyug. egyetemi tanár, Kolozsvár (O) 1909

- Dr. Veress Elemér egyetemi ny. rk. tanár, Kolozsvár (O) 1906
55 Dr. Veress Endre középiskolai tanár, Kolozsvár (B) 1910
Gr. Vagyázó Ferencz dr. Budapest (B)
Gr. Wass Béla nyug. főispán, Szentgotthárd (B) 1909
58 Br. Wildburg Aladár (B)

Rendes tagok.

- Arz Vilmos középisk. tanár, Beszterce (T)
Bagaméry József, az Erd. Bank aligazgatója, Kolozsvár (J)
Dr. Bogsch Sándor egy. tanársegéd, Kolozsvár (T)
Dr. Csiky Zoltán ker. ak. tanár, Kolozsvár (J)
5 Dr. Csillik Bertalan, Kolozsvár (J)
Dr. Dékáni Kálmán egy. m. tanár, ref. főgimn. tanár, Mvásárhely (B)
Dr. Fried Ármin ügyvéd, Gyulafehérvár (J)
Dr. Gombocz Zoltán egy. ny. r. tanár, Kolozsvár (B)
Herepey János tanárjelölt, Kolozsvár (B)
10 Huber Imre kegyesrendi tanár, Kolozsvár (T)
Jászberényi áll. főgimnázium (B)
Kisújszállási ref. főgimnázium (B)
Dr. Lerner Sándor ügyvéd, Kolozsvár (J)
Dr. Lukács Izsó ügyvéd, Topánfalva (J)
15 Mezőtúri ref. főgimnázium (B)
Miklós Armand oklev. tanár, az Erdélyi Bank és Tp. cégjegyzője,
Kolozsvár (J)
Müller Béla a Közhasznú Szövetkezet pénztárosa, Kolozsvár (B) †
Nagy Elek ny. kuriai bíró, Kolozsvár (J)
Dr. Nagy János ügyvéd, Kolozsvár (J)
20 Premontrei Kanonokrend, Kassa (B)
Dr. Purjesz Béla egy. tanársegéd, Kolozsvár (O)
Réz Mihály egyet. tanár, Kolozsvár (J)
Sárospataki ref. főiskolai Könyvtár (B)
Dr. Simonffy János egy. könyvtári gyakornok, Budapest (B)
25 Stern Manó ügyvéd, Marosludas (J)
Zalatnai Stürmer József cs. és kir. százados, Kolozsvár (B)
Szeben vármegye (J)
Székelykeresztúri unitárius főgimnázium (B)
Székelyudvarhelyi ref. Kollégium (B)
30 Dr. Tatár Coriolanus, Kolozsvár (O)
Varga Lajos középisk. tanár, Kolozsvár (T)
32 Dr. Végh József ügyvéd, Kolozsvár (J)